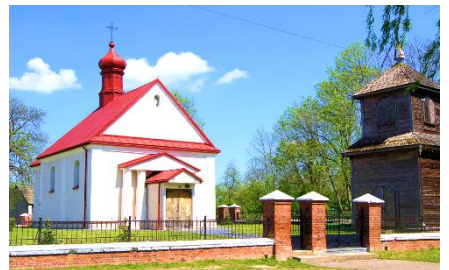

Strategia Rozwoju Gminy Kamień na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r.

Kamień 2021 r.

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. PODSTAWY OPRACOWANIA DOKUMENTU	5
3. WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ DIAGNOZY	8
3.1 SFERA SPOŁECZNA	9
3.1.1 Potencjał demograficzny	9
3.1.2 Potencjał oświatowy	14
3.1.3 Potencjał kapitału społecznego	19
3.2 SFERA GOSPODARCZA	23
3.2.1 Potencjał rolniczy	23
3.2.2 Potencjał rozwoju ekonomiczno-społecznego	28
3.2.3 Potencjał turystyczny	34
3.3 Potencjał przestrzenno-funkcjonalny	43
3.4 Potencjał organizacyjno-finansowy	48
3.5 Raport z badania ankietowego	51
3.6 Analiza SWOT	59
4. CZĘŚĆ PALNISTYCZA	62
4.1 MISJA I WIZJA	62
4.2 PARADYGMAT ROZWOJU	66
4.3 CELE STRATEGICZNE ROZWOJU W WYMIARZE SPOŁECZNYM, GOSPODARCZYM I PRZESTRZENNYM	67
4.4 KIERUNKI DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH DLA OSIĄGNIĘCIA CELÓW STRATEGICZNYCH I OPERACYJNYCH	74
4.5 OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, W TYM W WYMIARZE PRZESTRZENNYM ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA 118	
4.6 MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY	128
4.7 USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ W GMINIE	135
4.8 SPÓJNOŚĆ KIERUNKÓW ROZWOJU GMINY Z KIERUNKAMI WYNIKACJĄCYMI ZE STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA. OBASZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI WRAZ Z ZAKRESEM PLANOWANYCH DZIAŁAŃ 143	
5. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA	151

5.1 STRUKTURA ZARZĄDZANIA I WDRAŻANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY	154
5.2 SYSTEM OBIEGU INFORMACJI	159
W RAMACH ZARZĄDZANIA.....	159
STRATEGIĄ ROZWOJU GMINY	159
5.3 MONITOROWANIE REALIZACJI.....	160
STRATEGII ROZWOJU GMINY	160
5.4 SYSTEM WPROWADZANIA ZMIAN W REAKCJI NA ZMIENNOŚĆ OTOCZENIA	163
5.5 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	165
5.6 PARTYCYPACJA SPOŁECZNA	167

1. WSTĘP

Nowelizacja podstawowego aktu prawnego regulującego w Polsce politykę rozwoju, tj. ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2020 poz. 1378) - wprowadziła szereg zmian, również w zakresie planowania lokalnej polityki rozwoju. Przyjęta przez Sejm w 2020 r. nowelizacja wprowadziła zmiany, które integrują wymiar społeczno-gospodarczy i przestrzenny w dokumentach strategicznych. Wprowadza również uregulowania umożliwiające przygotowywanie ram strategicznych do ubiegania się o środki z funduszy UE w nowej perspektywie finansowej 2021-2027.

Zgodnie z aktualnie obowiązującym modelem programowania i zarządzania rozwojem wskazanym w ww. ustawie, dokumentem będącym podstawą prowadzenia polityki rozwoju na poziomie lokalnym, jest strategia rozwoju gminy. Uszczegółowienie zapisów w zakresie procedury opracowywania i nowego modelu strategii rozwoju gminy znajduje się w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713). W obecnym kształcie strategia ma łączyć ze sobą zagadnienia ze sfery społeczno-gospodarczej i przestrzennej.

Niniejsza *Strategia Rozwoju Gminy Kamień na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r.* wyznacza średniookresowe cele i kierunki rozwoju lokalnego Gminy Kamień i stanowi główny dokument pozwalający na racjonalne organizowanie działań i prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju w wyznaczonym horyzoncie czasowym. Dokument formułuje wizję rozwoju lokalnego, wskazuje cele i kierunki działań, które samorząd na poziomie gminy, zgodnie z kompetencjami, samodzielnie podejmuje i za nie odpowiada. Określa ona nadrzędne kierunki rozwoju gminy w perspektywie do 2030 roku oraz pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości działania władz gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań. Umożliwia ona również efektywne gospodarowanie własnymi zasobami, takimi jak: środowisko przyrodnicze i kulturowe, zasoby ludzkie, infrastrukturalne, czy środki finansowe oraz stanowi formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł zewnętrznych.

Strategia swoim zakresem obejmuje również sferę działań uwarunkowanych decyzjami podmiotów od samorządu lokalnego niezależnych np. organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw, podmiotów prywatnych i inwestorów. W tym znaczeniu *Strategia* stanowi płaszczyznę współpracy dla różnych podmiotów uczestniczących w pracach i debacie nad wizją rozwoju lokalnego, a następnie w formułowaniu i realizacji własnych działań przyczyniających się do osiągnięcia przyjętych w Strategii celów rozwojowy.

Strategia Rozwoju Gminy Kamień na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r. stanowi dokument nadrzędnym względem innych dokumentów planistyczno-strategicznych obowiązujących w gminie, a także spójny z dokumentami wyższego rzędu – Strategią rozwoju województwa lubelskiego do 2030 roku oraz Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030. Będzie ona wyznaczała również ramy dla planów i programów powstających w gminie podczas jej obowiązywania.

2. PODSTAWY OPRACOWANIA DOKUMENTU

Podstawę opracowania *Strategii Rozwoju Gminy Kamień na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r.* stanowi Uchwała Nr XX/139/2020 Rady Gminy Kamień z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Kamień na lata 2021–2027 z perspektywą na roku 2030 oraz Uchwała Nr XXII/151/2021 Rady Gminy Kamień z dnia 25 lutego 2021 r. w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania Strategii Rozwoju Gminy Kamień na lata 2021–2027 z perspektywą na roku 2030 w tym tryb konsultacji.¹ Uchwała podjęta na podstawie art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym stanowi akt prawa miejscowego. Na podstawie ww. artykułu Rada Gminy Kamień została upoważniona do określenia - w drodze uchwały - szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym trybu konsultacji w szczególności z sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami gminy oraz z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.

Obligatoryjnym elementem uchwały podejmowanej w wykonaniu upoważnienia przyznanego w art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym są postanowienia regulujące tryb konsultowania projektu strategii rozwoju gminy m. in. z lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, a także z mieszkańcami gminy. Upoważnienie rady gminy do określenia trybu konsultacji oznacza, iż Rada Gminy w drodze uchwały określiła procedurę, reguły postępowania w tej sprawie. Postanowienia te będą zatem kształtować uprawnienia wskazanych podmiotów, w tym mieszkańców gminy, do udziału w konsultacjach prowadzonych w sprawie projektu strategii rozwoju gminy. W konsekwencji zakwalifikowania uchwały podejmowanej na podstawie art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym do kategorii aktów prawa miejscowego podlega ona ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym i wchodzi w życie, co do zasady, po upływie 14 dni od ogłoszenia w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

¹ Zakres uchwały rady gminy został ściśle określony w artykule 10 f ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. . z 2020 r. poz. 713)

Niniejszy dokument sporządzony został na podstawie ww. uchwały Rady Gminy Kamień otwierającej proces opracowania *Strategii* odpowiadającej ramom i wymaganiom stawianym przed tego rodzaju dokumentami przez znowelizowaną ustawę o samorządzie gminnym. Poniższy schemat prezentuje metodologię prowadzenia prac nad *Strategią*.

Rysunek 1 Metodologia opracowania *Strategii*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713).

Podstawowym założeniem przyjętego trybu prac nad dokumentem było zaangażowanie jak największego grona interesariuszy do współpracy. Dlatego w pierwszej kolejności powołano Zespół ds. opracowania *Strategii*, w skład którego weszli przedstawiciele różnych środowisk, grup społecznych. Zespół został powołany na podstawie Zarządzenia nr 6/2021 Wójta Gminy Kamień z dnia 14 stycznia 2021 r. Takie podejście zapewniło możliwość przeprowadzenia otwartej i pogłębionej debaty ze społecznością lokalną, przyczyniając się do wypracowania dokumentu

akceptowanego przez możliwie szerokie grono partnerów społecznych i gospodarczych.

Tabela 1 Skład Zespołu ds. opracowania Strategii Rozwoju Gminy

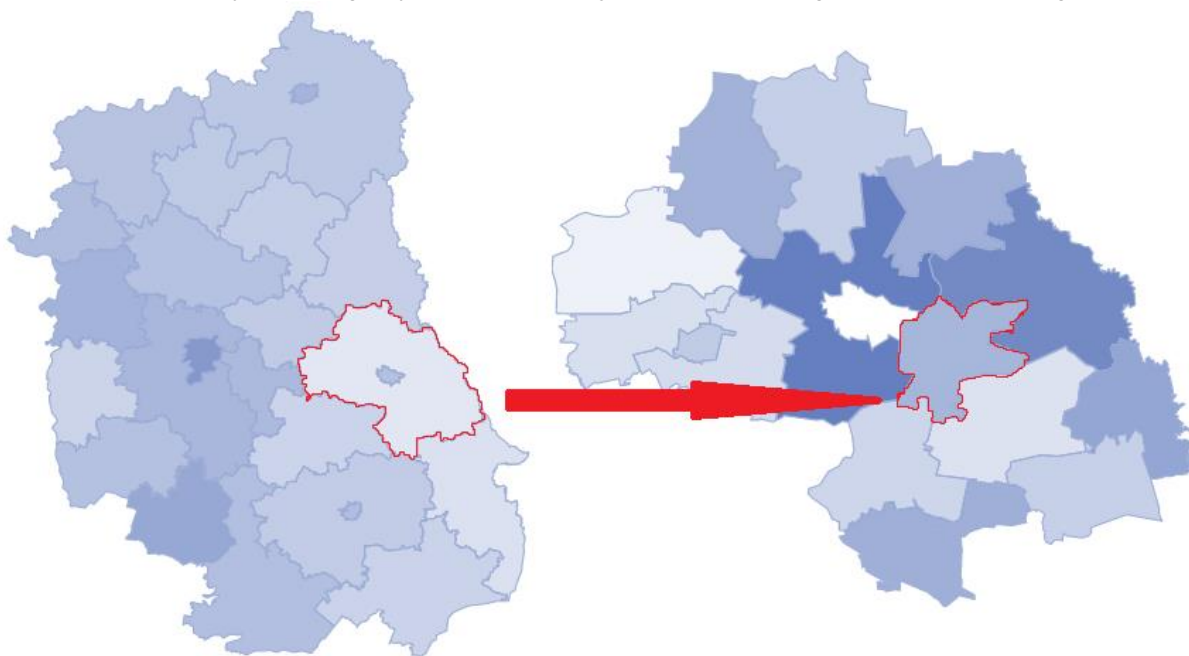
Lp.	Imię i nazwisko	Funkcja/stanowisko
1.	Dariusz Stocki	Wójt Gminy
2.	Beata Taras	Zastępca Wójta Gminy
3.	Grzegorz Mysiak	Inspektor ds. ochrony środowiska, rolnictwa i funduszy europejskich w Urzędzie Gminy w Kamieniu
4.	Krzysztof Sereda	Inspektor ds. infrastruktury technicznej, planowania przestrzennego inwestycji i zamówień publicznych w Urzędzie Gminy w Kamieniu
5.	Iwona Mendel	Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kamieniu
6.	Aneta Lizer	Pracownik socjalny Gminnego Pomocy Społecznej w Kamieniu
7.	Urszula Jawornicka	Kierownik Gminnej Biblioteki Publicznej w Kamieniu
8.	Alicja Nafalska	Dyrektor Szkoły Podstawowej w Starchosławiu
9.	Edyta Ośko	Dyrektor Szkoły Podstawowej w Kamieniu; Prezes Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Czerniejów, Stowarzyszenia na Rzecz Inicjatyw Lokalnych
10.	Monika Sobczyk	Dyrektor Szkoły Podstawowej w Czerniejowie
11.	Zbigniew Czerwonka	Przewodniczący Rady Gminy
12.	Piotr Strelczuk	Radny Rady Gminy
13.	Grażyna Szykuła	Radna Rady Powiatu Chełmskiego, Członek Zarządu Rady Powiatu
14.	Andrzej Strelczuk	sołtys wsi Kamień
15.	Sławomir Lewczuk	sołtys wsi Pławanice
16.	Sławomir Czyż	przedsiębiorca;
17.	Jacek Waszczuk	przedsiębiorca; komendant gminny OSP
18.	Grzegorz Weremko	Prezes Klubu GKS „Pławanice” Kamień;
19.	Dorota Zubek	Przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich w Strachosławiu

Źródło: ZARZĄDZENIE NR 6/2021 WÓJTA GMINY KAMIEN z dnia 14 stycznia 2021 r. w sprawie powołania zespołu ds. opracowania Strategii Rozwoju Gminy Kamień na lata 2021–2027 z perspektywą do 2030 roku oraz określenia jego celów i zadań

3. WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ DIAGNOZY

Administracyjnie od 1 stycznia 1999 roku gmina Kamień znajduje się we wschodniej części województwa lubelskiego i południowo-wschodniej części powiatu chełmskiego. Obszar gminy sąsiaduje bezpośrednio: od północy z gminą Chełm i gminą Dorohusk a od północnego-zachodu z miastem Chełm – siedziba powiatu, od południa z gminą Żmudź, od południowego- zachodu z gminą Leśniowice.

Mapa 1 Usytuowanie gminy Kamień na tle województwa lubelskiego i powiatu chełmskiego

Źródło: Opracowanie własne

Gmina Kamień zajmuje powierzchnię 96,8 km², co stanowi około 5,1% powierzchni powiatu chełmskiego oraz 0,39% powierzchni województwa lubelskiego. Jej terytorium jest mniejsze niż przeciętna powierzchnia gminy wiejskiej w województwie lubelskim, która wynosi 127 km². Gmina zlokalizowana jest w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Chełma i cechuje się dość dobrym położeniem. Gminę

² „Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2020 roku” GUS

przecina droga wojewódzka nr 844 (Chełm-Hrubieszów), którą łatwo można dojechać do stolicy powiatu i dalej do drogi krajowej nr 12 (projektowana droga ekspresowa Piotrków Trybunalski-Dorohusk) zapewnia sprawny dojazd do stolicy województwa – Lublina – 80 km. Ponadto niedaleko granic gminnych przebiegają drogi wojewódzkie nr 843 do Zamościa i nr 812 Krasnystaw-Biała Podlaska natomiast nieopodal północnej granicy gminy przebiega linia kolejowa łącząca wschodnią granicę państwa w Dorohusku z Warszawą, najbliższe dworce kolejowe znajdują się w Chełmie i Olenówce. Gmina Kamień cechuje się podmiejskim położeniem w bliskiej odległości od dużego ośrodka miejskiego z dobrym dostępem do dróg tranzytowych o znaczeniu krajowym i regionalnym. Najbliższym miastem jest Chełm oddalony o 9 km. Stolica województwa oddalona jest o 80 km natomiast Warszawa o 257 km do Rzeszowa jest 210 km i Krakowa 370 km. Najbliżej zlokalizowanymi portami lotniczymi są: Lublin-Świdnik – około 74 km, Rzeszów-Jasionka - około 200 km, Warszawa-Okęcie 258 km. Miejscowość gminna położona jest w odległości około 23 km od polsko-ukraińskiego przejścia w Dorohusku, około 60 km od polsko-ukraińskiego przejścia w Zosinie oraz około 86 km od polsko-białoruskiego przejścia w Sławatyczach.

3.1 SFERA SPOŁECZNA

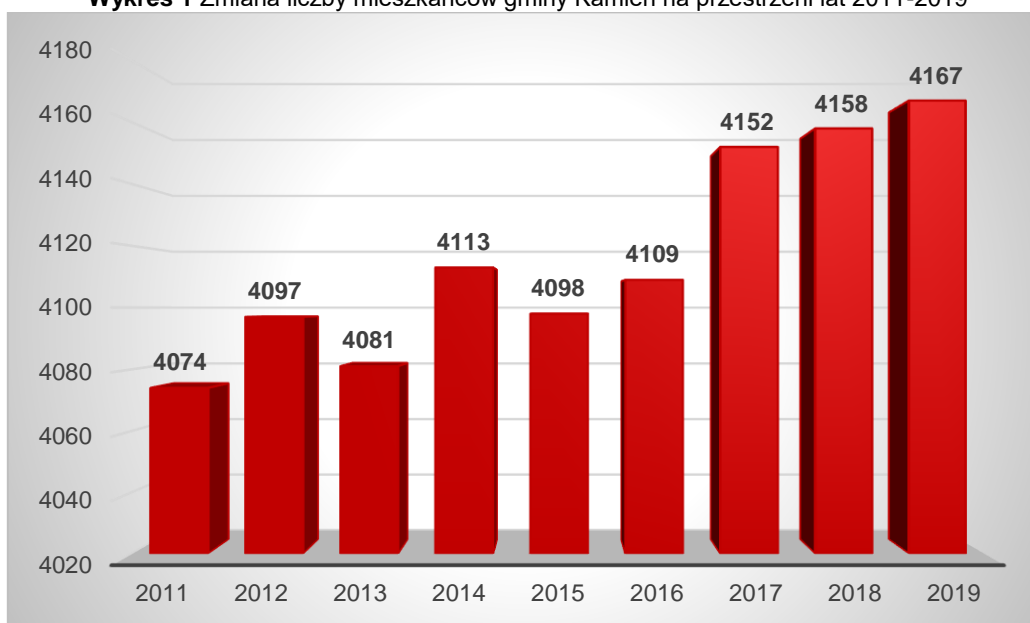
3.1.1 Potencjał demograficzny

Sytuację demograficzną gminy kształtują dwa podstawowe czynniki: ruch naturalny oraz ruch migracyjny ludności. Przyczyną tych zmian jest również tzw. przesuwanie się w czasie „roczników wyżów i niżów demograficznych”, a także występujący od początku lat 90. XX wieku spadek współczynnika dzietności oraz wydłużanie się przeciętnego czasu trwania życia. Jest to przede wszystkim wynik zmian kulturowych i kształtowania się nowego modelu rodziny. Wzrosły również aspiracje zawodowe kobiet i zmieniła się ich rola w rodzinie ma to związek z ulegającymi zmianie priorytetami osób młodych, które za główny cel stawiają sobie znalezienie pracy, w większości przypadków, poza terenem gminy, w dalszej kolejności jest założenie rodziny. Spadek dzietności oraz migracje zewnętrzne powodują trwały ubytek liczby mieszkańców natomiast w gminie Kamień tendencje te wyhamowują.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego obszar gminy w 2019 roku zamieszkiwało 4167 osób, w tym 50,48% stanowią kobiety, a 49,52% mężczyźni, wskaźnik feminizacji wynosi 101. Gmina należy do jednostek lepiej zaludnionych w skali województwa lubelskiego. Przy jej powierzchni wynoszącej 96,8 km², wskaźnik średniej gęstości zaludnienia kształtuje się na poziomie 43 osób na 1 km². Stanowi to wartość powyżej średniej dla powiatu chełmskiego, która w 2019 roku wynosiła 41 osoby na 1 km² oraz znacznej poniżej średniej województwa lubelskiego - 84 osób na 1 km² i kraju - 123 osoby na 1 km².³

Wykres 1 Zmiana liczby mieszkańców gminy Kamień na przestrzeni lat 2011-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Liczba ludności w gminie od 2011 roku wzrosła o 2,28%, czyli jest to odwrotny trend niż w całym województwie (spadek o 2,93%). Wpływ na to miały dodatni bilans salda migracji (2011-2019) oraz utrzymujący się od 2016 r. dodatni wskaźnik przyrostu naturalnego liczony na 1000 ludności.⁴ Według *Prognozy ludności gmin na lata 2017 – 2030* w roku 2030 gmina Kamień będzie znajdować się w dobrej sytuacji nie jest oznaczona w grupie samorządów w których ubytek ludności będzie stanowił więcej niż 5% ani nie nastąpi wzrost tej liczby o 10%, również wskaźnik odsetka ludności w wieku powyżej 65 lat nie będzie przekraczał 20% a współczynnik

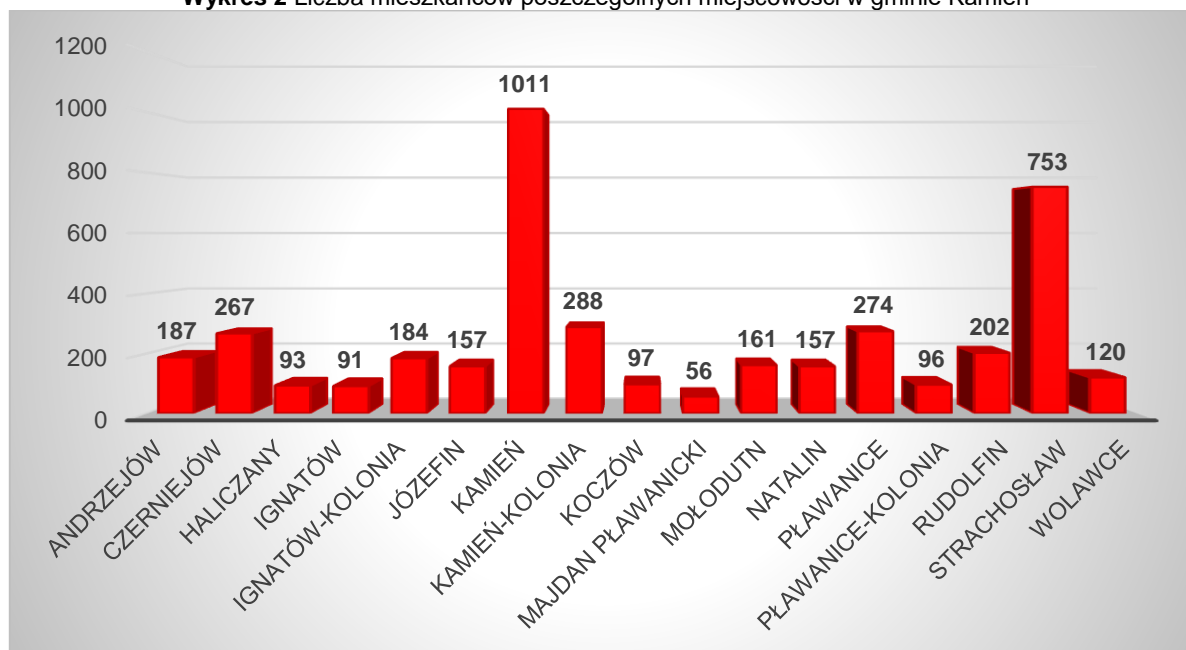
³ „Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2020 roku” GUS

⁴ Bank Danych Lokalnych GUS

przyrostu naturalnego będzie na dodatnim poziomie te dane wskazują że gmina Kamień będzie w roku 2030 w korzystnej sytuacji demograficznej.⁵

Wykres 2 Liczba mieszkańców poszczególnych miejscowości w gminie Kamień

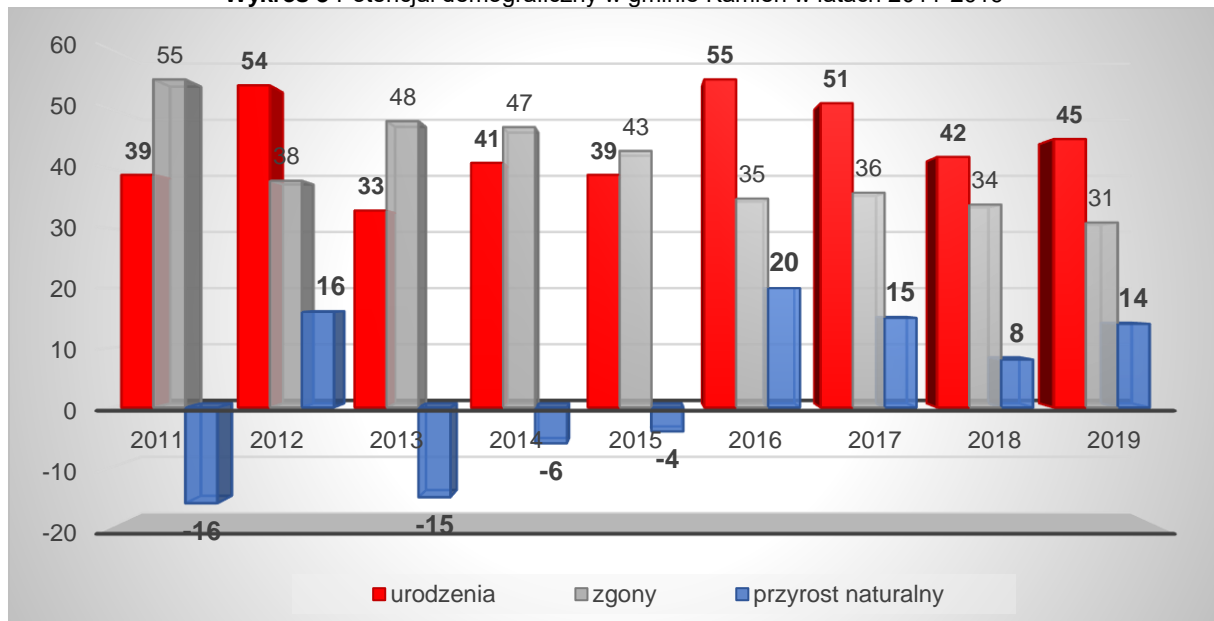

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W okresie 2011-2019 liczba kobiet i mężczyzn była zbliżona. Średnio 50,48% ogółu mieszkańców stanowiły kobiety, natomiast 49,52% stanowili mężczyźni. Wskaźnik poziomu feminizacji wyniósł 101 (liczba kobiet na 100 mężczyzn) na przestrzeni analizowanych 9 lat liczba kobiet nieznacznie rośnie z 49,7% do 50,48% wskaźnik feminizacji natomiast jest niższy niż dla całego województwa lubelskiego, który kształtuje się średnio na poziomie: 106.

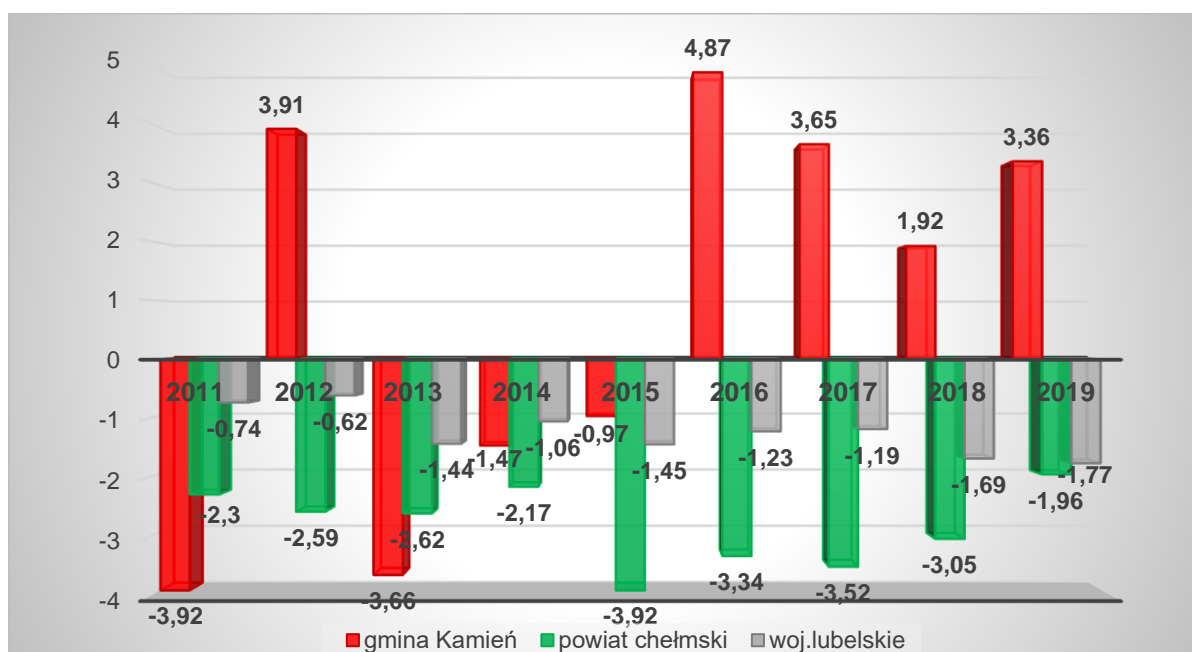
Wśród głównych czynników odpowiedzialnych za potencjał ludnościowy danego obszaru należy wymienić przyrost naturalny, który stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych, a liczbą zgonów i ma bezpośredni wpływ na ubytek rzeczywisty mieszkańców. Od roku 2016 na terenie gminy Kamień odnotowuje się dodatni wskaźnik przyrostu naturalnego. Najkorzystniejsza sytuacja pod tym względem w gminie zaobserwowana została w 2016 r., kiedy to bezwzględna różnica pomiędzy liczbą urodzeń i zgonów wyniosła (20). Jest to początek korzystnego trendu demograficznego i utrzymującego się na dodatnim poziomie przyrostu demograficznego.

⁵ Prognoza ludności gmin na lata 2017 – 2030, GUS 20176

Wykres 3 Potencjał demograficzny w gminie Kamień w latach 2011-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W analizowanym okresie wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców ulegał znacznym wahaniom od -3,92 do 4,87 w roku 2016. Trend przyrostu naturalnego w gminie różni się od tego wskaźnika dla powiatu chełmskiego i województwa lubelskiego – gdzie w całym analizowanym okresie odnotowano niekorzystne zjawisko stopniowego spadku wartości wskaźnika. W gminie Kamień omawiany wskaźnik od 2016 roku jest dodatni co należy uznać za korzystne zjawisko.

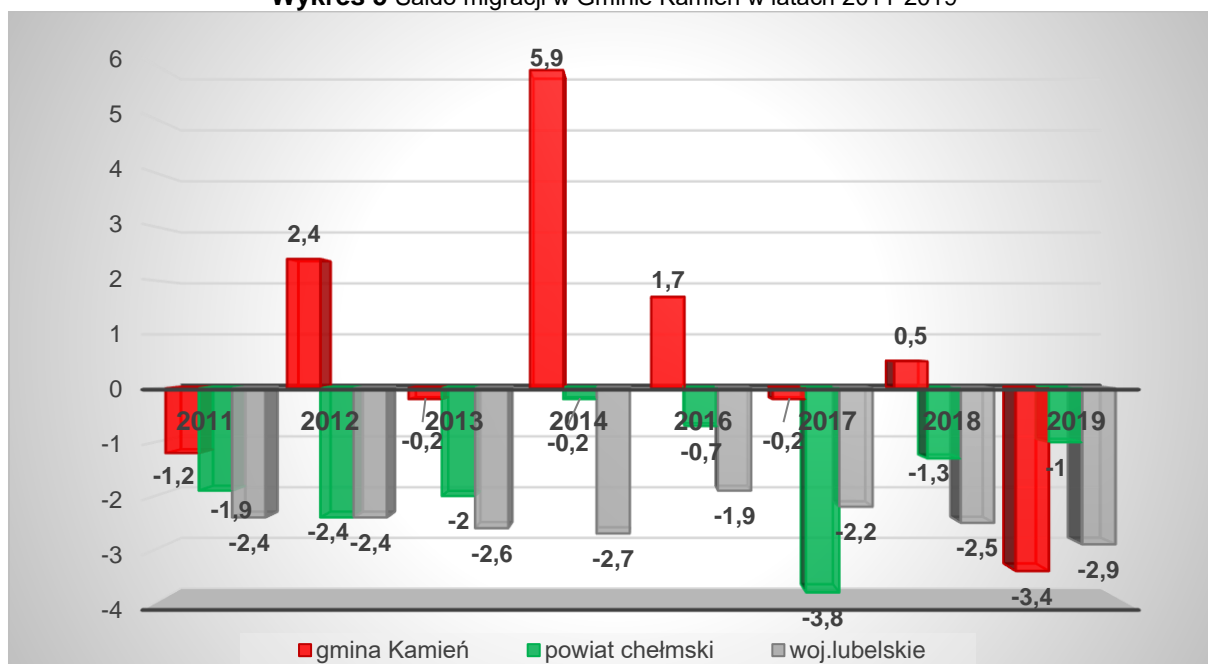
Wykres 4 Wskaźnik przyrostu naturalny na 1000 ludności w latach 2011-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Wskaźnik salda migracji ogółem w gminie na 1000 ludności w latach 2011-2019 był na dodatnim poziomie w latach 2012, 2014, 2016, 2018 natomiast w województwie lubelskim i powiecie chełmskim w całym analizowanym okresie był na ujemnym poziomie, średnia wartość wskaźnika w latach (2011-2019) wyniosła dla gminy Kamień 0,69 dla powiatu chełmskiego -1,66 a dla woj. lubelskiego -2,45. Taka sytuacja wynika przede wszystkim z poszukiwania przez młodych ludzi perspektyw rozwoju poza obecnym miejscem zamieszkania w gminie jednak odnotowanie średniej wartości wskaźnika na dodatnim poziomie jest optymistyczne.

Wykres 5 Saldo migracji w Gminie Kamień w latach 2011-2019

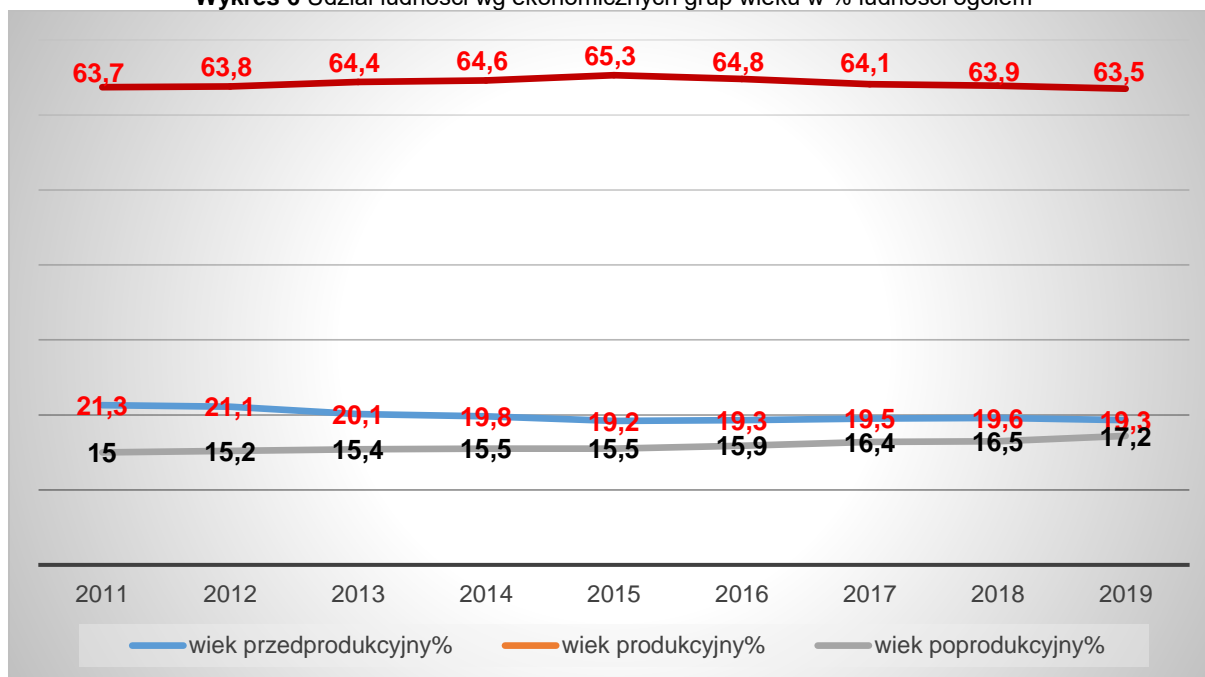

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS, (brak danych za rok 2015)

Z punktu widzenia prognoz rozwoju gminy niezwykle ważna jest struktura wiekowa jej mieszkańców. Większe perspektywy rozwojowe mają jednostki samorządu terytorialnego, w których przeważającą częścią tej struktury stanowią ludzie młodzi. Negatywnych tendencji należy upatrywać we wskaźnikach obciążenia demograficznego.

Wykres 6 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Na przestrzeni ostatnich 9 lat:

- ✓ praktycznie nie zmienia się liczba ludności w wieku produkcyjnym – z 63,7% do 63,5%;
- ✓ powoli wzrasta liczba ludności w wieku poprodukcyjnym – z 15% do 17,2%;
- ✓ nieznacznie spada liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym – z 21,3% do 19,3%

Wskaźniki struktury ludności pod względem wieku w gminie Kamień w okresie 2011-2019 znajduje się na stabilnym poziomie. Odsetek ludność w wieku produkcyjnym utrzymuje się na wysokim stabilnym poziomie w odniesieniu do całości populacji gminy, w dalszym ciągu odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym jest wyższy niż ludności w wieku poprodukcyjnym świadczy to korzystnie o witalności gminy, wg *Prognozy ludności gmin na lata 2017 – 2030* w roku 2030 odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym nadal nie będzie przekraczał 20%.

3.1.2 Potencjał oświatowy

Podstawą dla budowania kapitału społecznego na przyszłość jest zapewnienie powszechnego dostępu do wysokiej jakości edukacji od najmłodszych lat. Nowe wyzwania na rynku pracy i rozwój technologii powodują potrzebę stałego wzbogacania

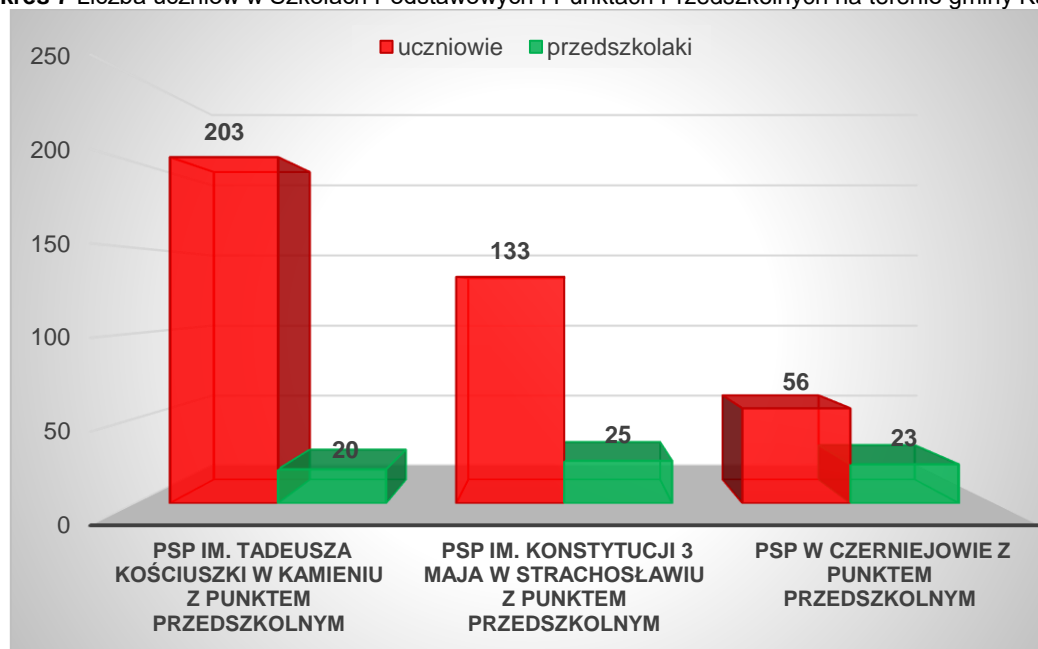

wiedzy i kwalifikacji, a także nabywania nowych umiejętności. W gminie Kamień wskaźnik przyrostu naturalnego jest dodatni co powoduje wzrost liczby dzieci w wieku szkolnym. W roku 2019 w gminie zamieszkiwało 129 dzieci do 2 lat włącznie i 172 dzieci do 3- 6 lat w sumie 301 dzieci w 2011 roku było to odpowiednio 135+171 w sumie 306 dzieci. Do 14 roku życia w 2011 było 677 a w 2019 było 689 co za tym idzie liczba dzieci w szkołach podstawowych wzrosła w roku 2011 z 252 do 286 w roku 2019.⁶ Gmina Kamień jest organem prowadzącym dla dwóch Publicznych Szkół Podstawowych. Obsługę finansowo- księgową dla podległych placówek, prowadzi Urząd Gminy w Kamieniu. Ponadto w gminie Kamień od 2012 r. funkcjonuje Publiczna Szkoła Podstawowa w Czerniejowie prowadzona przez Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Czerniejów, Stowarzyszenie na Rzecz Inicjatyw Lokalnych.

Strukturę organizacyjną stanowi 3 Szkoły Podstawowe:

1. PSP im. Tadeusza Kościuszki w Kamieniu z Punktem Przedszkolnym
2. PSP im. Konstytucji 3 Maja w Strachosławiu z Punktem Przedszkolnym
3. PSP w Czerniejowie z Punktem Przedszkolnym

Wykres 7 Liczba uczniów w Szkołach Podstawowych i Punktach Przedszkolnych na terenie gminy Kamień

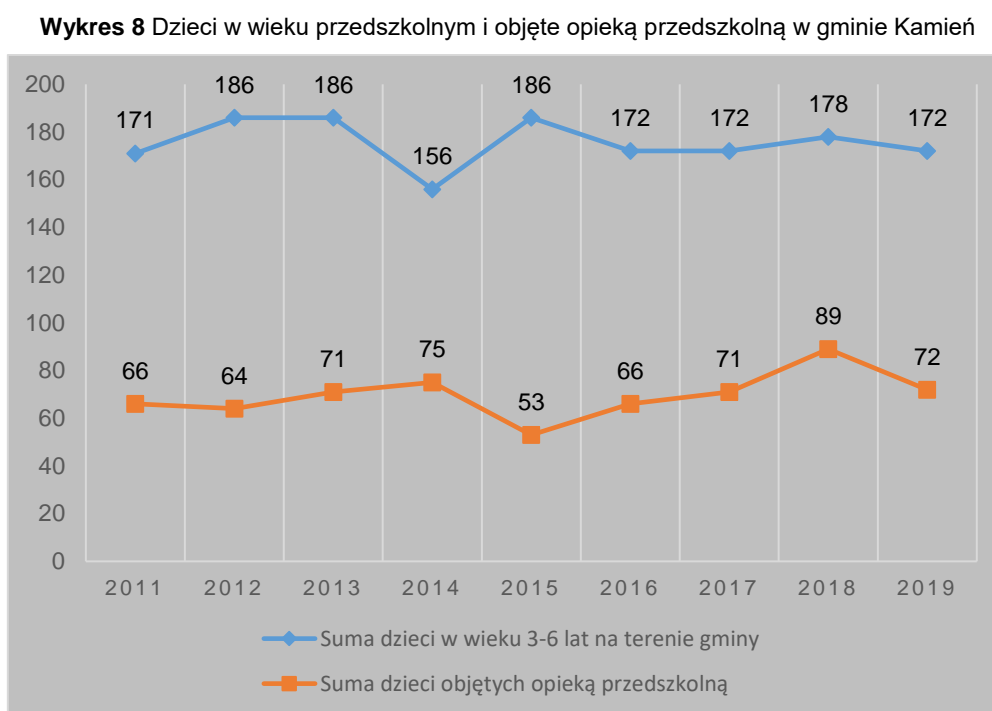

Źródło: Raport o stanie Gminy Kamień w 2019 roku

⁶ Bank Danych Lokalnych GUS

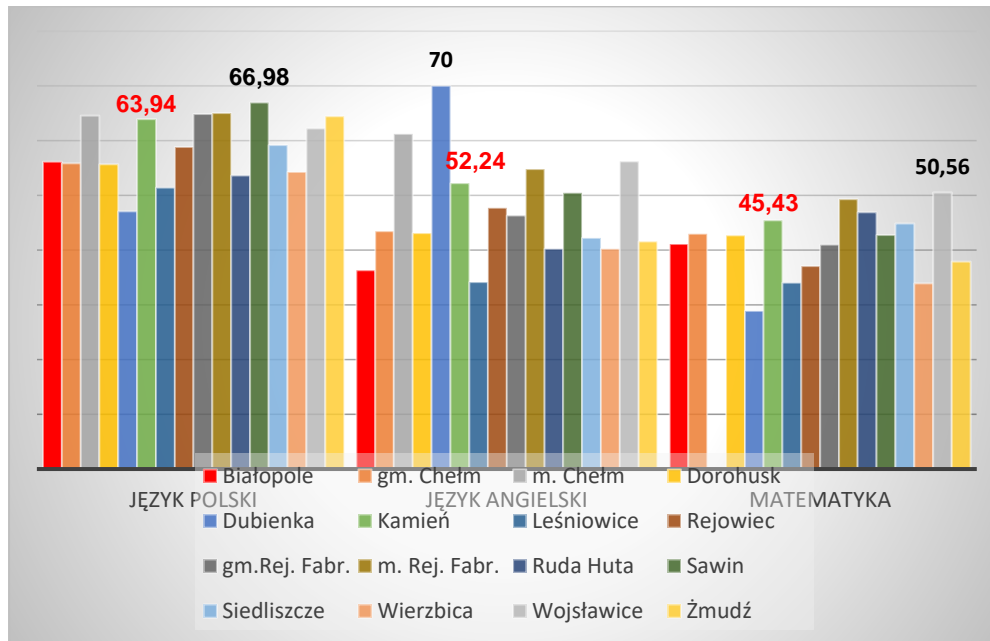

W gminie Kamień zwiększa się odsetek dzieci objętych edukacją przedszkolną z 46,8% w roku 2011 do 66,3% w roku 2019 natomiast współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych w badanym okresie spadł z 100% do 73,71%. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w powiecie chełmskim wyniósł 56,6% a zatem na tle powiatu gmina Kamień wypada lepiej natomiast jest to znacznie niższy wynik niż w województwie lubelskim 87% ogółem (w podziale na miasto i wieś wynik ten wyniósł odpowiednio 107,7% i 69,6%).

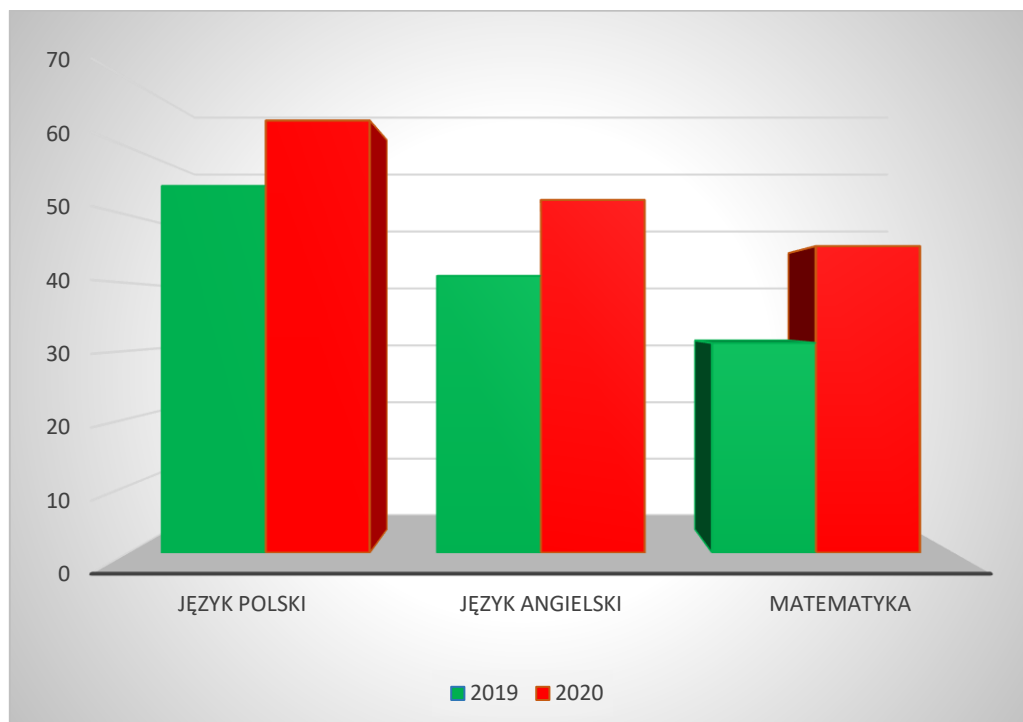
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Według danych CKE wyniki egzaminów ósmoklasistów na terenie gminy Kamień w stosunku do gmin całego powiatu chełmskiego kształtują się jak poniżej (dane w % dla przejrzystości liczbowo podano wynik gminy Kamień i najlepszej gminy z danego przedmiotu). Z języka polskiego 63,94% dzieci osiągnęły 6 wynik w powiecie, z matematyki 45,43% 4 wynik w powiecie, z języka angielskiego 52,24% 5 wynik w powiecie.

Wykres 9 Wyniki egzaminu ósmoklasisty w gminie Kamień na tle gmin powiatu chełmskiego w 2020r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

Wyniki testu ósmoklasisty w roku 2020 były lepsze z matematyki i języka angielskiego natomiast z języka polskiego dzieci w gminie osiągnęły lepszy wynik w roku 2019,

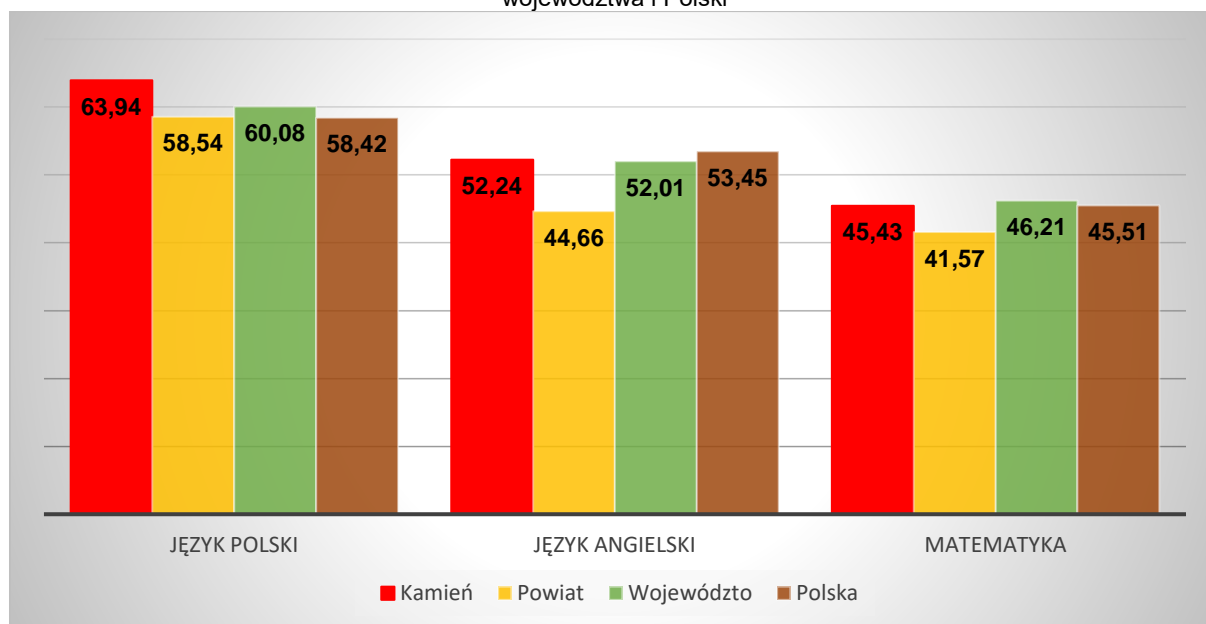
Wykres 10 Porównanie wyników egzaminu ósmoklasisty w gminie Kamień w latach 2019 i 2020.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

Średnia gminna wynosi powyżej średniej dla powiatu w 3 analizowanych przedmiotach, z j. polskiego jest wyższa od pozostałych podmiotów, z j. angielskiego tylko średnia dla Polski jest nieco wyższa, natomiast z matematyki średnia dla woj. lubelskiego i Polski okazały się wyższe niż w gminie Kamień.

Wykres 11 Porównanie wyników egzaminu ósmoklasisty gminy Kamień w roku 2020 na tle powiatu, województwa i Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

W sumie we wszystkich szkołach zatrudnionych było 113 osób z tego 41 osób stanowili pracownicy administracji i obsługi szkół a pozostałe 72 osoby to nauczyciele.. Łącznie stanowi to 70,27 etatu. Wszyscy nauczyciele posiadają wymagane kwalifikacje i zatrudnieni są zgodnie z potrzebami danej szkoły. W PSP im. Tadeusza Kościuszki w Kamieniu z Punktem Przedszkolnym w sumie zatrudnionych jest 24 nauczycieli tj. 19,62 etatu (nauczyciel kontraktowy – 1 etat, mianowany 5,29 etatu, dyplomowany 13,33 etatu). W PSP im. Konstytucji 3 Maja w Strachosławiu z Punktem Przedszkolnym w sumie zatrudnionych jest 28 nauczycieli tj. 21,31 etatu (nauczyciel kontraktowy – 3,67 etatu, mianowany 2,17 etatu, dyplomowany 15,47 etatu). W PSP w Czerniejowie z Punktem Przedszkolnym w sumie zatrudnionych jest 20 nauczycieli tj. 10,74 etatu. Różnica pomiędzy dochodami a wydatkami na oświatę w roku 2020

wyniosła 1,328 mln zł i stanowiła 38,72% udziału gminy w finansowaniu oświaty na swoim terenie.⁷

Tabela 2 Źródła finansowania szkół w gminie Kamień

	Subwencja oświatowa W PLN	Dotacja celowa w PLN	Dofinansowanie z UE w PLN	Środki własne gminy w PLN
PSP w Kamieniu	1 562 627,26	85 193,21		663 801,14
PSP w Strachosławiu	1 116 436,43	76 082,33	145 503,22	1 303 834,02
PSP w Czerniejowie	618 365,53	4109,60		312 731,45
Suma	3 297 429,22	165 385,14	145 503,22	2 280 366,61

Źródło: Dane UG Kamień

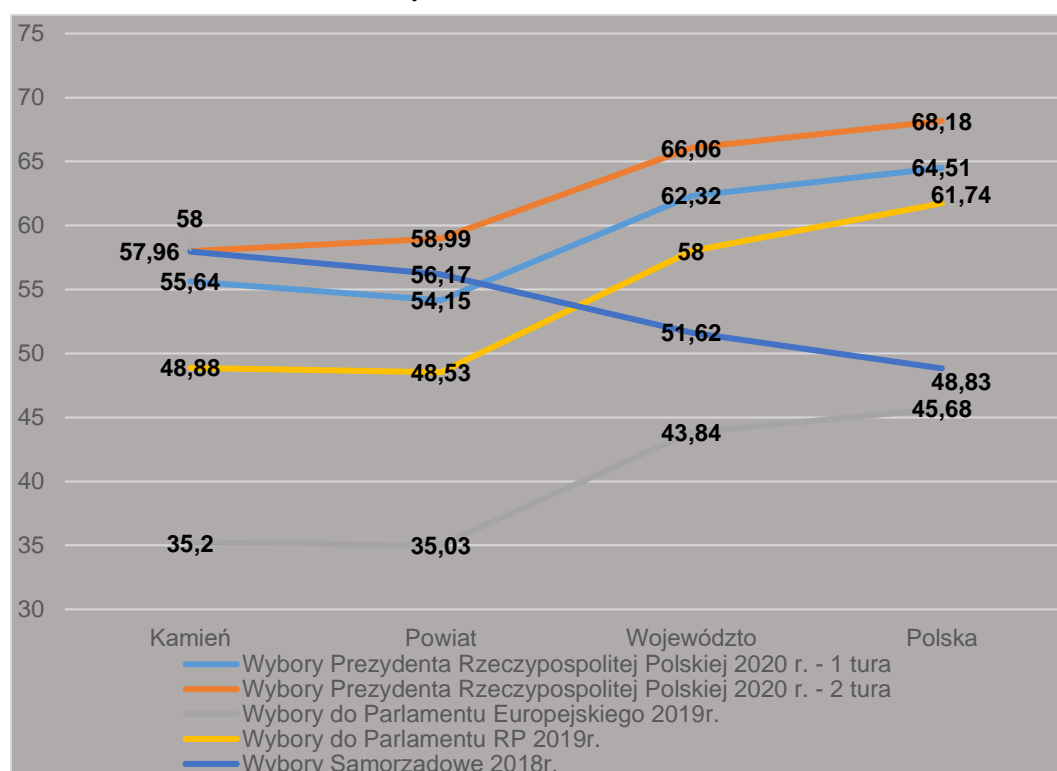
3.1.3 Potencjał kapitału społecznego

Jednym ze wskaźników, najczęściej przytaczanym w literaturze i pracach diagnostycznych z zakresu polityki lokalnej, odzwierciedlającym poziom kapitału społecznego i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jest frekwencja wyborcza. Jak wynika z wykresu poniżej, frekwencja wyborcza w gminie Kamień kształtowała się na zbliżonym poziomie do średniej w powiecie chełmskim ale była niższa niż frekwencja liczona na poziomie wojewódzkim i ogólnopolskim jedynie wybory samorządowe w 2018 r. odznaczyły się wyższą frekwencją w gminie Kamień niż na pozostałych szczeblach. Analiza dotyczy wyborów z lat 2018-2020 do wszystkich instytucji tzn.: wybory Prezydenta RP, wybory do Parlamentu UE, wybory do Parlamentu RP i wybory samorządowe.

⁷ Dane UG w Kamieniu

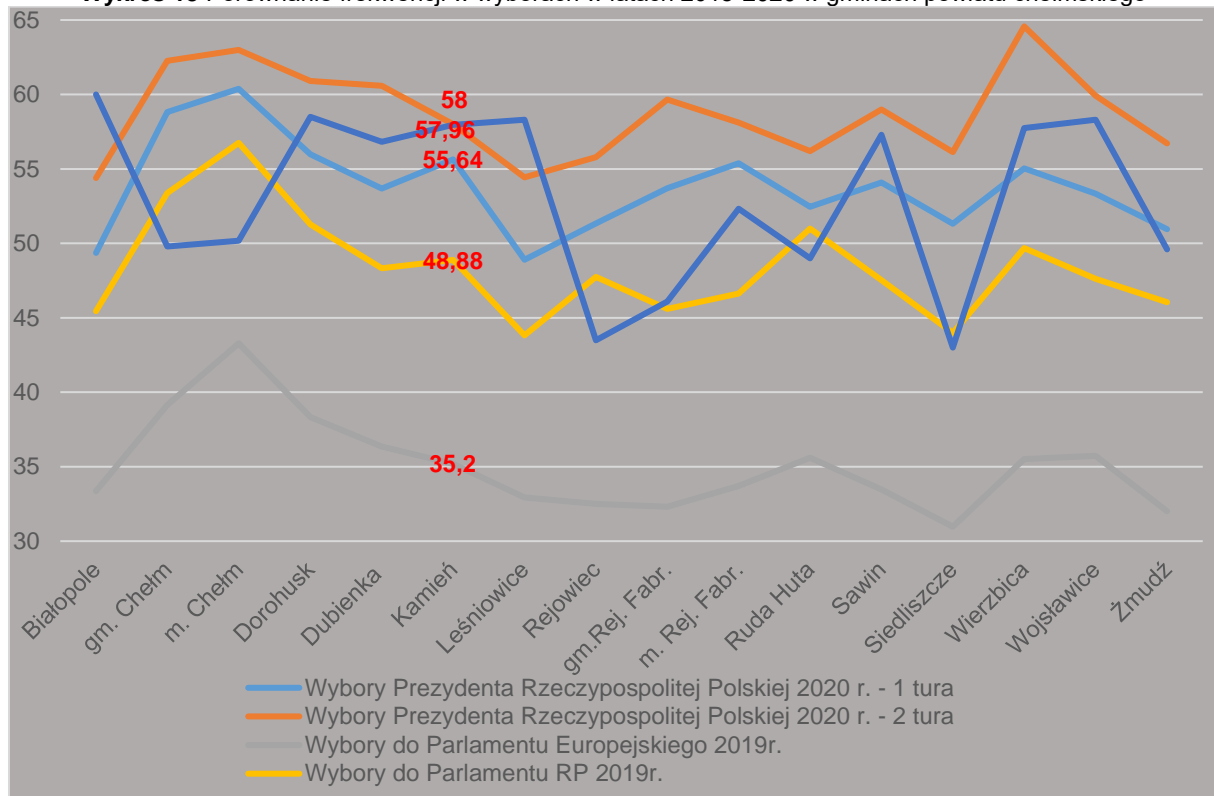

Wykres 12 Porównanie frekwencji w wyborach w latach 2018-2020 w gminie Kamień na tle powiatu, województwa i Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

Porównując frekwencję wyborczą gminy Kamień z pozostałymi gminami powiatu należy zaznaczyć że w wyborach na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 2020 r. - 1 tura - gmina uplasowała się na 4 miejscu na 16 samorządów, w 2 turze 10 (16) miejsce. W wyborach do Parlamentu Europejskiego 2019r. 8 (16) miejsce, w wyborach do Parlamentu RP 2019r. 6 (16) miejsce, w wyborach Samorządowych 2018r. 5 (16) miejsce.

Wykres 13 Porównanie frekwencji w wyborach w latach 2018-2020 w gminach powiatu chełmskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

Rozpatrując determinanty zachowań wyborczych społeczeństwa w demokracjach zachodnich zauważa się, iż na poziomie jednostkowym następujące cechy wpływają na aktywność wyborczą: płeć męska, wiek w granicach 35 – 55 lat, wyższe wykształcenie, fakt zamieszkiwania w mieście, wyższy status społeczny, zadawalające dochody, stan cywilny - związek małżeński. W Polsce obserwuje się w tym względzie następujące prawidłowości; bierność wyborcza wzrasta wraz z niższym poziomem wykształcenia, rzadszym uczestnictwem w praktykach religijnych, niższymi dochodami, brakiem stałego zatrudnienia, obojętnym stosunkiem do religii., zajmowaniem szeregowego stanowiska pracy, zatrudnieniem w sektorze prywatnym oraz młodym lub podeszłym wiekiem wyborcy.⁸

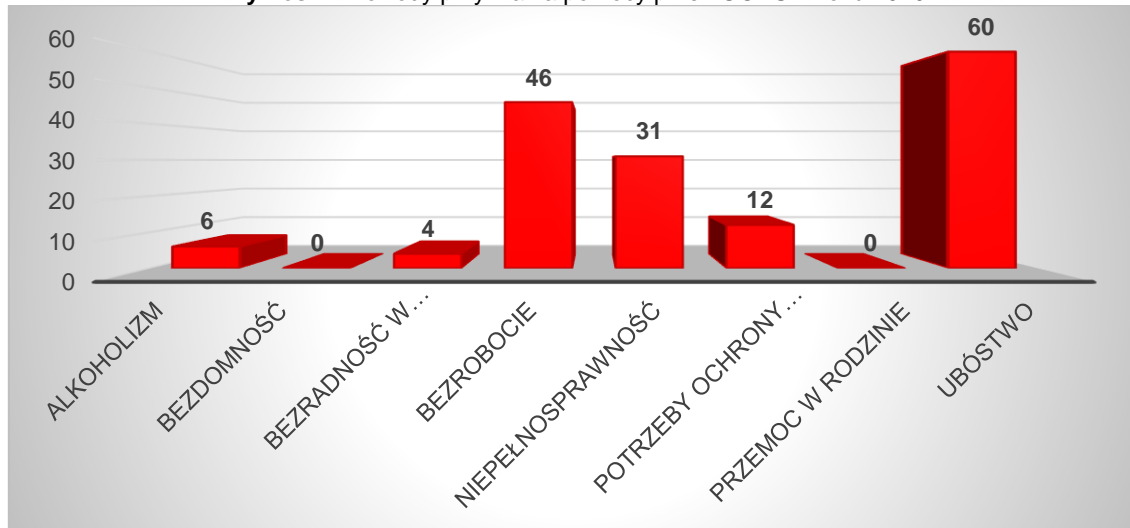
Kolejnym wskaźnikiem odzwierciedlającym poziom kapitału społecznego jest liczba osób korzystających z pomocy społecznej. W latach 2015-2020 w gminie Kamień spadła liczba osób objętych pomocą społeczną (z 257 do 159). Największą grupą beneficjentów pomocy społecznej w gminie są osoby ubogie 60 os., bezrobotne 46 os., niepełnosprawne 31 os., potrzebujące ochrony macierzyństwa 12 os.. W latach

⁸ Z. J. Pietraś, Decydowanie polityczne, Warszawa – Kraków 1998, s.458

2015-2019 liczba rodzin objętych pomocą Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kamieniu otrzymujących zasiłki na dzieci wnosila odpowiednio: 194, 208, 196, 184, 161 (wg GUS BDL).

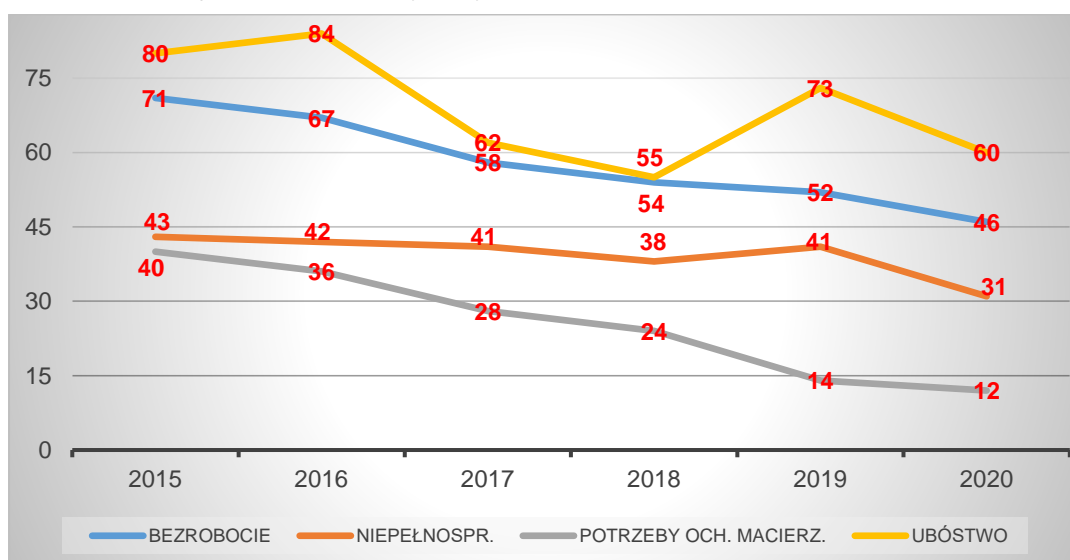
Wykres 14 Powody przyznania pomocy przez GOPS w roku 2019

Źródło: GOPS w Kamieniu

W analizowanym okresie liczba osób korzystających z pomocy OPS z czterech wiodących powodów tj.: bezrobocie, niepełnosprawność, ubóstwo, potrzeba ochrony macierzyństwa wyraźnie spadła z 234 os. do 149 os. natomiast wskaźnik - beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10tys. ludności w roku 2015 wyniósł 1161 by w roku 2019 spaść do 671, w powiecie wyniósł odpowiednio 2015r. – 1319 w 2019r. – 818 w woj. lubelskim w 2015r. – 858 w 2019r. – 536.

Wykres 15 Liczba przyznanych świadczeń przez GOPS w 2015-2020

Źródło: GOPS w Kamień

W gminie Kamień funkcjonuje jedna apteka i 2 ośrodki zdrowia: NZOZ KAMED w Kamieniu oraz Punkt Lekarski w Andrzejowie, które obsługują mieszkańców w zakresie podstawowych usług medycznych w których udzielono 18104 porad lekarskich. Działa również aktywnie kilka stowarzyszeń i fundacji (m.in. współpracujących z GOPS):

- ✚ Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Czerniejów - Stowarzyszenie na Rzecz Inicjatyw Lokalnych,
- ✚ Stowarzyszenie Kobiet Gminy Kamień,
- ✚ Stowarzyszenie „Wspierania Rozwoju Pławanic”,
- ✚ Stowarzyszenie Wędkarskie „Pirania”,
- ✚ Ochotnicze Straże Pożarne w : Kamieniu, Pławanicach, Czerniejowie, Strachosławiu,

Organizacje pozarządowe oraz stowarzyszenia i aktywność mieszkańców są motorem napędowym dla inicjatyw rozwojowych w gminie. Na obszarze gminy występuje duży potencjał w zakresie kreowania projektów społecznych i propozycji dedykowanych dla mieszkańców. Ze względu na rosnącą liczbę osób chorych, niepełnosprawnych czy starszych w gminie współpraca między instytucjami działającymi na rzecz osób zależnych cały czas się rozwija i jest usprawniana na plus należy zaliczyć dość dobrze rozwiniętą sieć świetlic wiejskich w miejscowościach Kamień, Ignatów-Kolonia, Haliczany, Kamień-Kolonia, Koczów, Mołodutyn, Pławanice, Strachosław, Wolawce.

3.2 SFERA GOSPODARCZA

3.2.1 Potencjał rolniczy

Gmina Kamień jest gminą rolniczą. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego zakłada, że rolnictwo nadal będzie jednym z głównych kierunków rozwoju województwa, gdzie dominującą formą organizacji produkcji rolnej powinny być efektywne gospodarstwa rodzinne.

Klimat gminy jest podobny jak na całej Lubelszczyźnie, kontynentalny lata są słoneczne i upalne, zimy dość ostre, z mroźnymi porywami wiatru wschodniego, dominują dwie masy powietrzne: polarno-morska i polarno-kontynentalna. Najczęściej obserwuje się wiatry z kierunku południowo zachodniego, następnie południowo-wschodniego i zachodniego. Okres wegetacyjny wynosi 200-210 dni, lato trwa do 100 dni a zima 100-110 dni, temperatury charakteryzują się wysoką amplitudą 22,8°C (o 4°C wyższa niż w Lublinie). Suma roczna opadów kształtuje się na poziomie 561 mm.

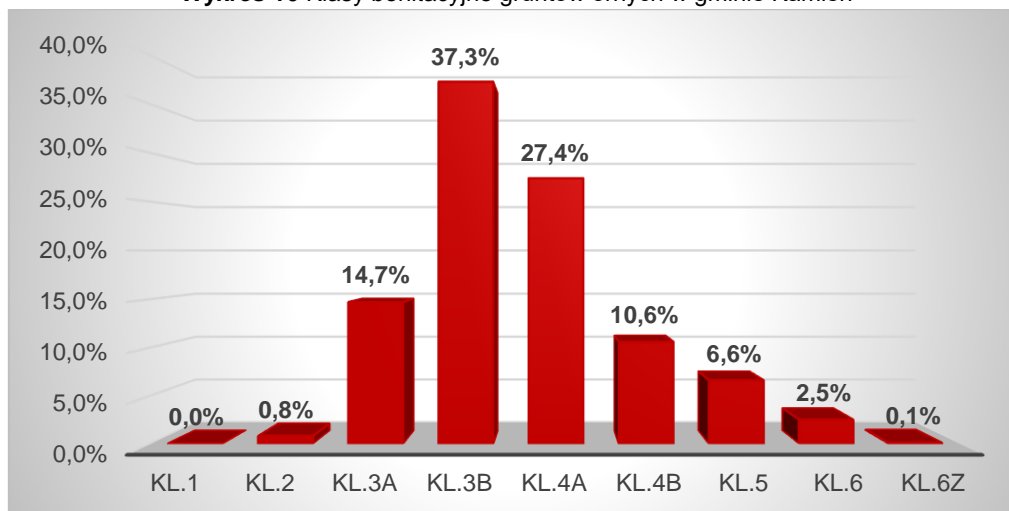
W strukturze użytkowania gruntów użytki rolne stanowią 86,7% powierzchni gminy, grunty orne stanowią 50,6% powierzchni gminy a użytki zielone 30,7%. W gminie w przeważającej mierze występują gleby dobrej jakości. Na obszarze tym dominują gleby brunatne, miejscami wylugowane, oraz bielice. Gleby czterech najwyższych klas bonitacyjnych, które są chronione prawem i nie mogą być wykorzystywane na cele nierolnicze, stanowią 90,8% gruntów orných. Decydują one o wysokiej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Wartość wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla gminy wynosi maksymalnie 82,5 pkt. i jest znacznie wyższa od wartości dla województwa lubelskiego (74,1 pkt.) i kraju (66,6 pkt.)⁹. Wskaźnik ten jest syntetyczną oceną jakości gruntów orných, użytków zielonych, agroklimatu, rzeźby terenu i warunków wodnych w obrębie gminy. Gleby klasy od I do IV stanowią 90,8% a gleby klasy V i VI, obejmują ok. 9,2% powierzchni gruntów orných. Wykształcone zostały z utworów kredowych oraz utworów czwartorzędowych – plejstocęńskich i holocęńskich. Znaczne rozprzestrzenienie na terenie gminy mają gleby wykształcone ze zwietrzliny skał kredowych. Są to rędziny czarnoziemne i brunatne o dobrych właściwościach wodno-powietrznych i znacznej zawartości próchnicy. Gleby te należą do IIIa i IIIb klasy bonitacyjnej i kompleksu pszennego dobrego. Najbardziej urodzajne rędziny czarnoziemne, zaliczane do II klasy bonitacyjnej mają ograniczony zasięg w okolicach wsi Kol. Kamień i Koczowa. Największą wartość dla produkcji rolnej mają gleby brunatne i czarne ziemie wytworzone z glin spiaszczonych i pyłów akumulacji plejstocęńskiej. Gleby te należą do kompleksu pszennego dobrego i żytniego bardzo dobrego oraz zbożowo-pastewnego mocnego w IIIa, IIIb, i IVb klasie bonitacyjnej. Większe kompleksy tych

⁹ Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej

gleb znajdują się w okolicy wsi: Ignatów, Strachosław, Kamień, Kol. Kamień, Natalin, Czerniejów, Wolawce i Haliczany.¹⁰

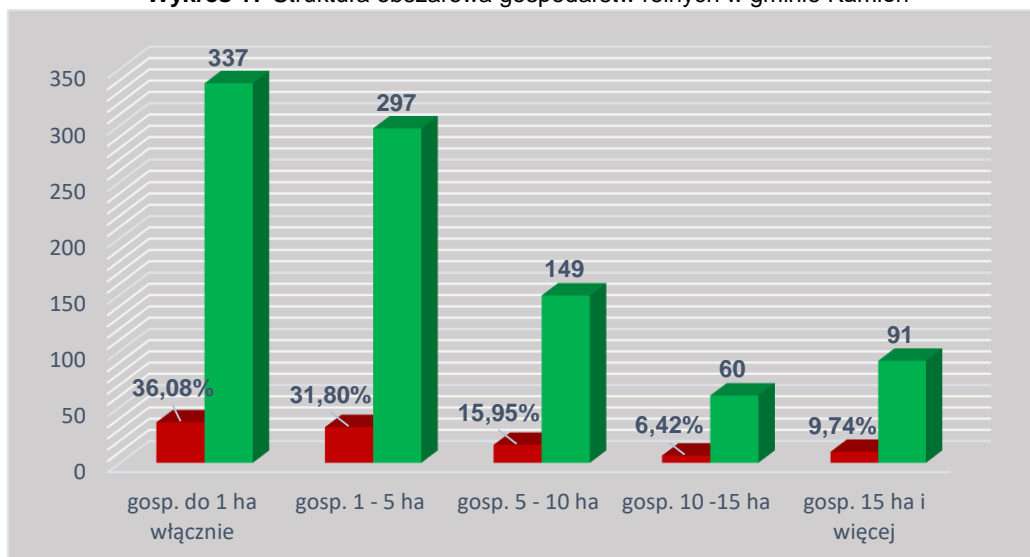
Wykres 16 Klasy bonitacyjne gruntów ornych w gminie Kamień

Źródło: Opracowanie własne

W strukturze gruntów gminy Kamień użytki rolne zajmują ok. 8390 ha, co stanowi ok. 86,7 % powierzchni gminy, w tym grunty orne zajmują powierzchnię ok. 4900 ha (50,6 % powierzchni gminy) a ok. 2970 ha zajmują użytki zielone 30,7%. Użytki leśne zajmują ok. 740 ha 7,6 % powierzchni gminy natomiast pozostałe 5,7 % powierzchni gminy stanowią nieużytki i tereny gdzie indziej nie sklasyfikowane. Jest to niski poziom lesistości średnia lesistość dla powiatu wynosi 18,7% a dla Polski 29,6%.

Wykres 17 Struktura obszarowa gospodarstw rolnych w gminie Kamień

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

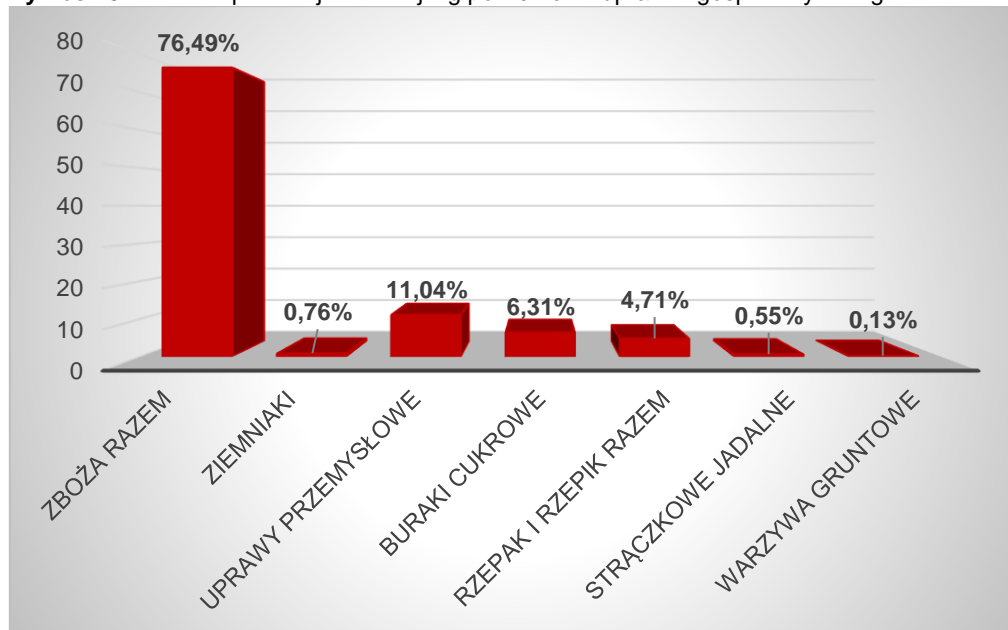
¹⁰ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamień, 2015r.

Na terenie gminy jest 91 dużych gospodarstw rolnych powyżej 15 ha co stanowi 9,74% udziału. Najwięcej jest gosp. o powierzchni do 1ha – 337, do 5 ha 297 do 10 ha 149 gospodarstw w sumie 83,7% udziału, świadczy to o silnym rozdrobieniu gospodarstw rolnych w gminie.

W gminie Kamień jest 934 gospodarstw rolnych z tego 918 prowadzi działalność rolniczą, nastawione są głównie na produkcję roślinną (uprawa zbóż i uprawy przemysłowe) oraz hodowlę drobiu, bydła i trzody chlewnej. Gospodarstwa charakteryzuje wysoki udział produkcji zwierzęcej ok. 59%. Małe gospodarstwa zajmują się również sadownictwem ok. 50 ha użytków. Na terenie gminy wiodącą formą własności są gospodarstwa indywidualne poza tym Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa posiada ok. 7% gruntów, PGL Lasy Państwowe ok 1,5%

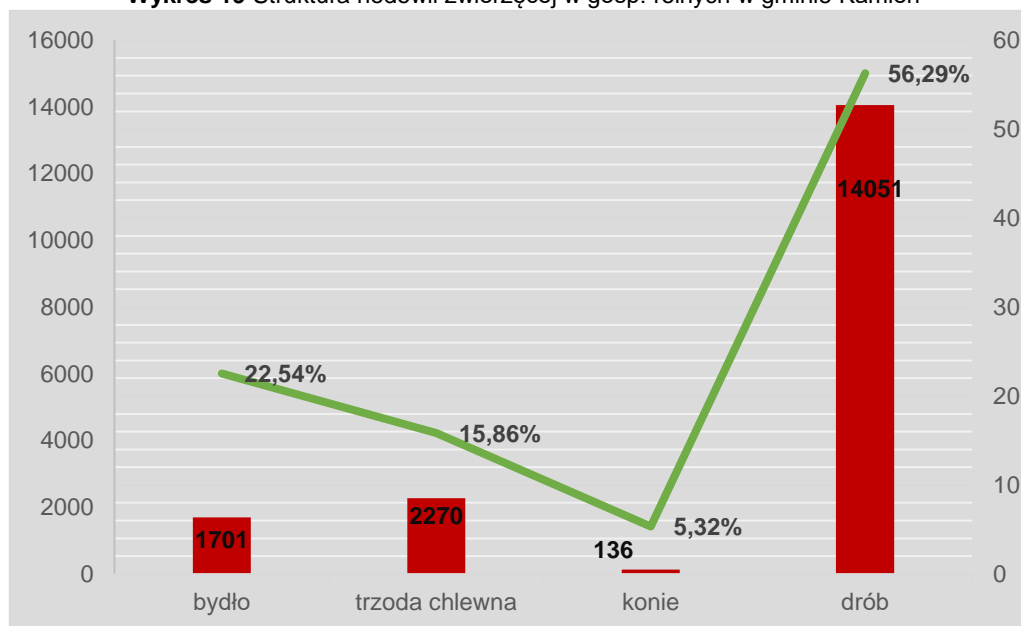
Wykres 18 Struktura produkcji roślinnej wg powierzchni upraw w gosp. rolnych w gminie Kamień

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

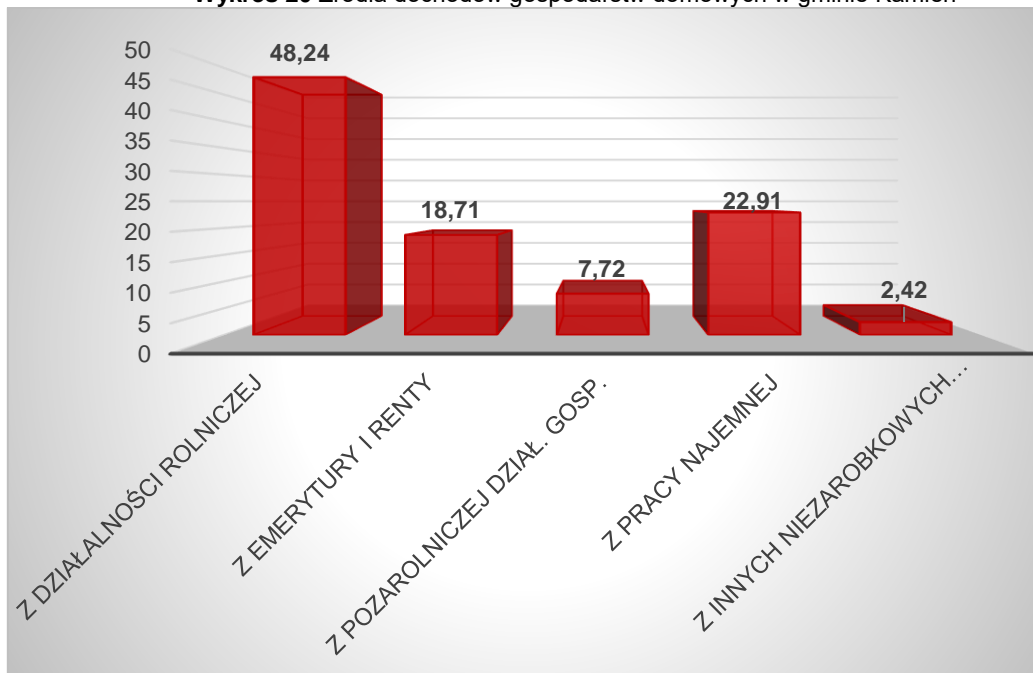

Wykres 19 Struktura hodowli zwierzęcej w gosp. rolnych w gminie Kamień

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Analizując sytuację ekonomiczną mieszkańców gminy Kamień, można stwierdzić, że jest to gmina o dominującej funkcji rolniczej. Produkcja rolna dominuje jako miejsce zatrudnienia i źródło dochodów mieszkańców gminy. Działalność rolnicza stanowi źródło dochodów dla 48,24% gospodarstw domowych w wielu przypadkach nie jest to jedyne źródło dochodu niemniej jednak konieczne są działania na rzecz dywersyfikacji działalności rolniczej i pozyskiwanie dodatkowych źródeł dochodów. Około 30% mieszkańców utrzymuje się z pracy na etacie (22,91%) lub z prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej (7,72%) i łączy to z działalnością rolniczą. Wynika to m.in. z niskiej opłacalności gospodarstw rolnych oraz bliskiej odległości Chełma stwarzającego takie możliwości.

Wykres 20 Źródła dochodów gospodarstw domowych w gminie Kamień

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Jedną z barier rozwojowych jest pogłębiająca się tendencja rozdrabniania gospodarstw, wynika to z bezrobocia w rodzinach rolniczych, niższym kosztem ubezpieczenia. Na terenie gminy istnieje ponad 6500 działek a gosp. rolnych 934, składają się one zatem z wielu działek ewidencyjnych o różnej powierzchni i często oddalonych od siebie jest to nieefektywne. Dla poprawienia struktury agrarnej niezbędne są scalenia i wyminą gruntów, jest to proces długotrwały i kosztowny. Na terenie gminy istnieją 3 gospodarstwa powyżej 100 ha w tym jedno powyżej 2000 ha.

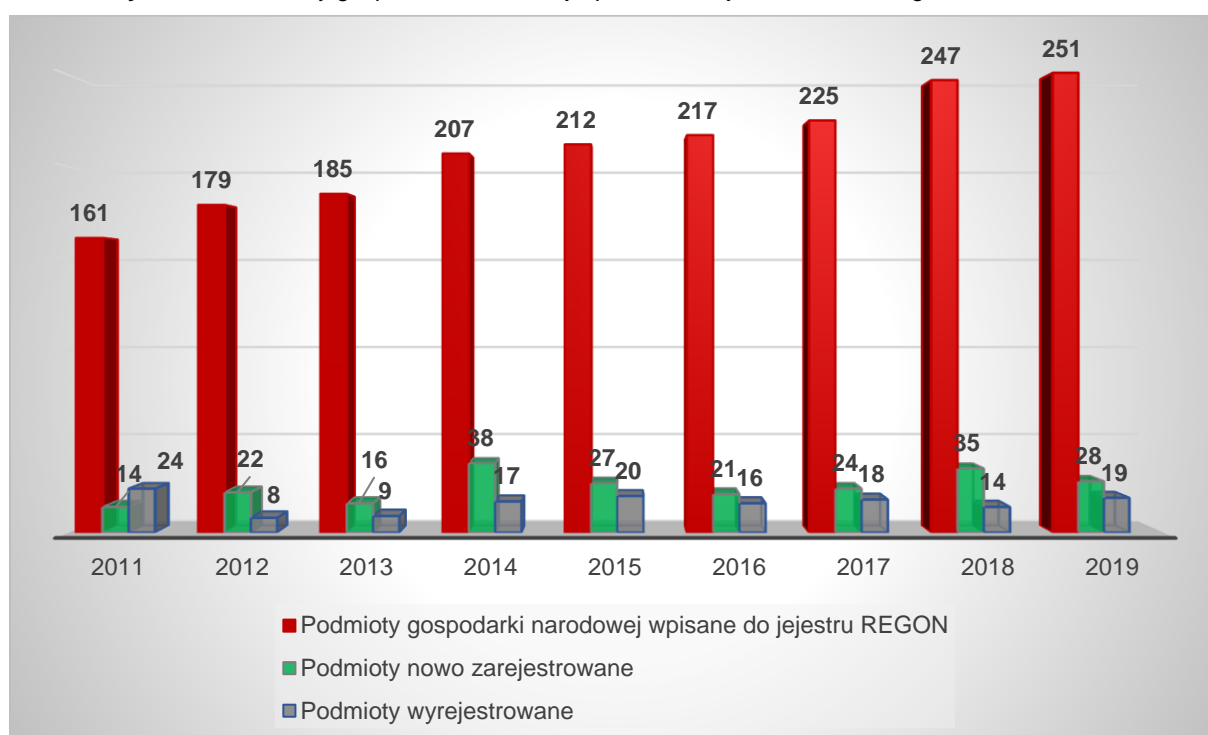
3.2.2 Potencjał rozwoju ekonomiczno-społecznego

Gmina Kamień należy do obszarów, w których sytuacja społeczno-ekonomiczna mieszkańców jest zdeterminowana gospodarką rolną. Sektor ten stanowi główne źródło utrzymania mieszkańców oraz pełni główną funkcję rozwojową, 71,6% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Kamień pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 6,8% w przemyśle i budownictwie, a 5,4% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport,

zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 0,6% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości). Dlatego też jako podstawowe źródło dochodu mieszkańcy wymieniają pracę w indywidualnych gospodarstwach ale w gminie występuje również zjawisko tzw. dwuetatowców. Pozostałe sektory gospodarki takie jak usługi czy produkcja zajmują miejsca jedynie pomocnicze. Wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności dla gminy Kamień wynosi 602, dla powiatu chełmskiego 550 a dla województwa lubelskiego 879. W ujęciu bezwzględnym liczba podmiotów gosp. narodowej wzrastała od 2011 r. do 2019 r. o 17 % - wykres poniżej.

Wykres 21 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w gminie Kamień

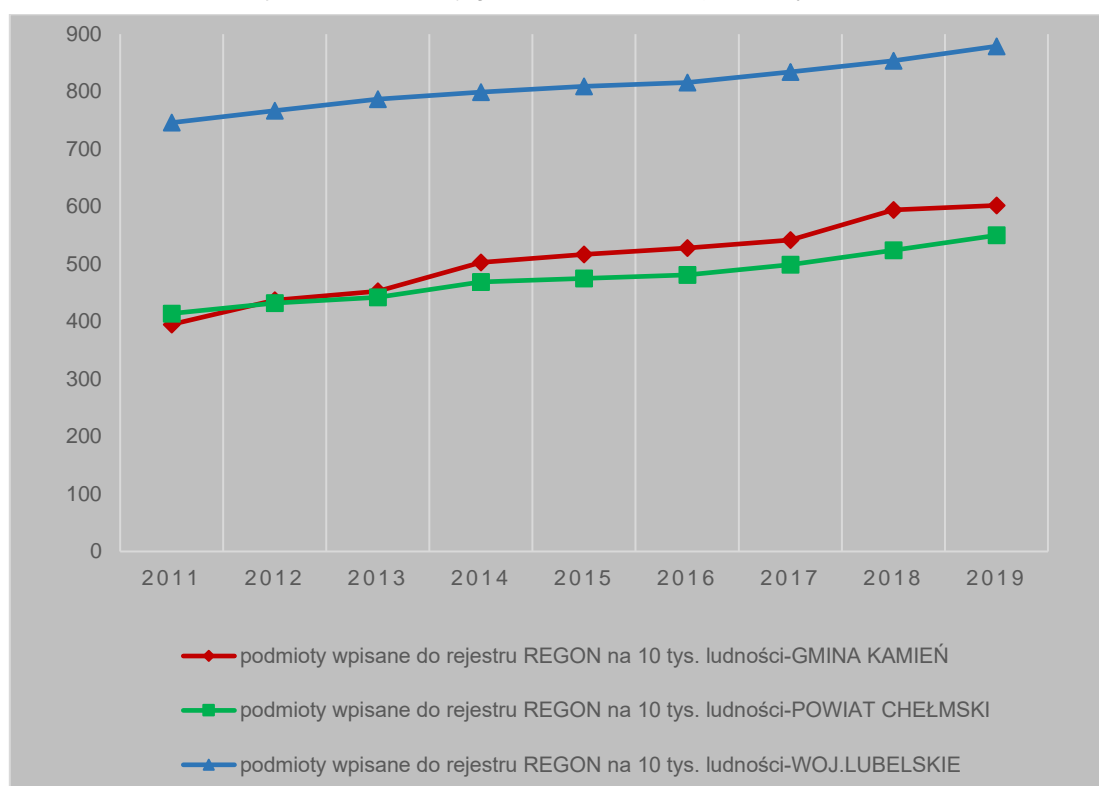
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Zdecydowana większość (97,77 %) przedsiębiorstw to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające 0-9 osób, tylko (2,23 %) przedsiębiorstw zalicza się do grupy małych przedsiębiorstw zatrudniających 10-49 osób. Na terenie gminy występuje 251 podmiotów gospodarki narodowej w tym 216 jednoosobowych działalności gospodarczych jest czyli 80% ogółu przedsiębiorstw w gminie. Podmioty gospodarki narodowej posiadające osobowość prawną w formie spółki cywilnej – 1, spółki handlowe – 5 w tym 5 spółek z o.o. oraz 2 spółdzielnie.

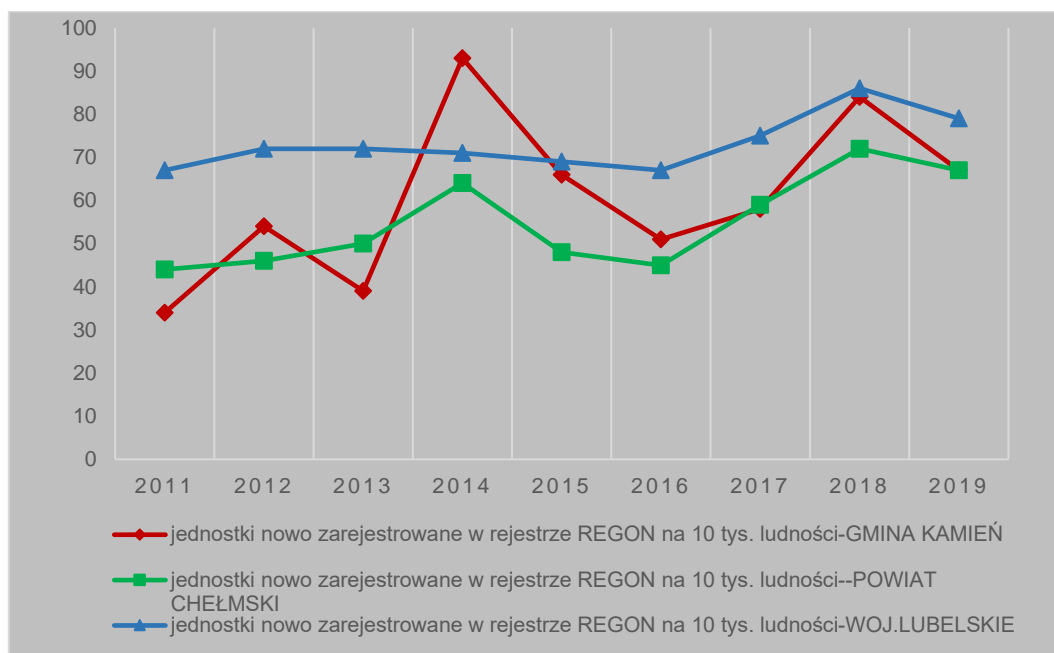

Wzrost ogólnej liczby firm działających na terenie gminy liczony na 10 tys. ludności (o 34,39%) był skorelowany ze wzrostami w powiecie (o 24,73%) i województwie (o 15,13%), co obrazują poniższe wykresy natomiast dynamika wzrostu największa była w gminie Kamień, spowodowane to było m.in. początkową małą liczbą bezwzględną firm przez co wzrost procentowy jest największy oraz ogólną poprawą sytuacji gospodarczej w kraju w tym okresie. Jeżeli chodzi o nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności to w gminie Kamień jest to wzrost o 97% w powiecie o 52% a w województwie o 18%, dlatego wskaźnik ten należy uznać za korzystny.

Wykres 22 Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Wykres 23 Nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Firmy z terenu gminy są zarejestrowane w grupach przemysł i budownictwo 30,3 % (76), rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo 3,6 % (9) natomiast 66,1 % (166) podmiotów została zakwalifikowana jako pozostała działalność. Wśród osób prowadzących działalność gospodarczą najwięcej zarejestrowanych jest w branżach: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle – 54, Budownictwo – 51, Transport i gospodarka magazynowa – 35, Przetwórstwo przemysłowe – 20, Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi – 9, Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – 9.

Do największych pracodawców na obszarze gminy zaliczają się:

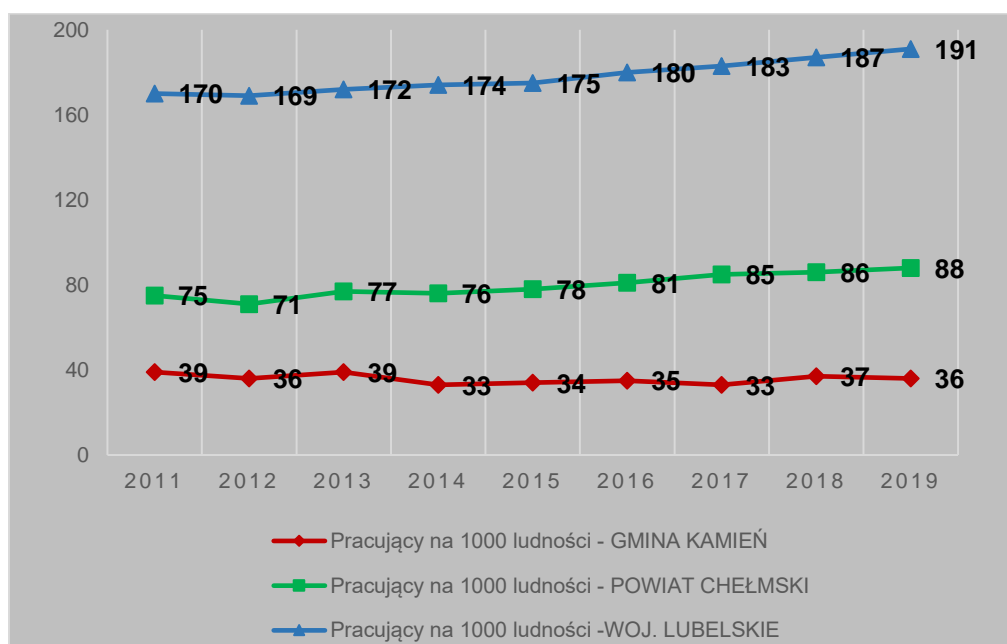
- Urząd Gminy;
- Ośrodki Zdrowia NZOZ KAMED w Kamieniu, Lecznica dla zwierząt oraz Punkt Lekarski w Andrzejowie
- 3 Szkoły Podstawowe w Kamieniu, Strachosławiu i Czerniejowie
- Gminna Biblioteka Publiczna;
- Apteka
- Poczta Polska Urząd Pocztowy w Kamieniu
- Bank Spółdzielczy w Kamieniu
- Sklepy spożywcze i przemysłowe.

Jak podają statystyki GUS w Gminie Kamień na koniec 2019 r. było 150 osób pracujących, które stanowiły 2,18% wszystkich pracujących z terenu powiatu chełmskiego. Większą część osób pracujących stanowiły kobiety – 76,66%, zatrudnieni mężczyźni stanowili zaledwie 23,34% ogólnej liczby pracujących. Natomiast wskaźnik ten nie obejmuje pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności. Liczba ludności w wieku produkcyjnym ogółem w gminie wynosi 2644 osób. Według wskaźnika ludności w wieku produkcyjnym mobilnym (do 44 roku życia) wynosi 1689 (63,88%) a niemobilnym 955 (36,12%).

Powyższe dane dużo mówią o potencjale gospodarczym, mianowicie gmina Kamień ze względu na podmiejskie położenie i duży odsetek ludności w wieku mobilnym charakteryzuje się podejmowaniem pracy przez mieszkańców poza granicami gminy oraz w Chełmie. Z kolei duża liczba małych gospodarstw rolnych skutkuje bezrobociem ukrytym. Bezrobotni nie rejestrują się, nie są też wykazywani jako osoby pracujące na poniższym wykresie. Gmina Kamień ma bardzo niski na tle województwa lubelskiego i powiatu wskaźnik zatrudnienia na 1000 ludności.

Wykres 24 Pracujący mieszkańcy gminy na 1000 ludności

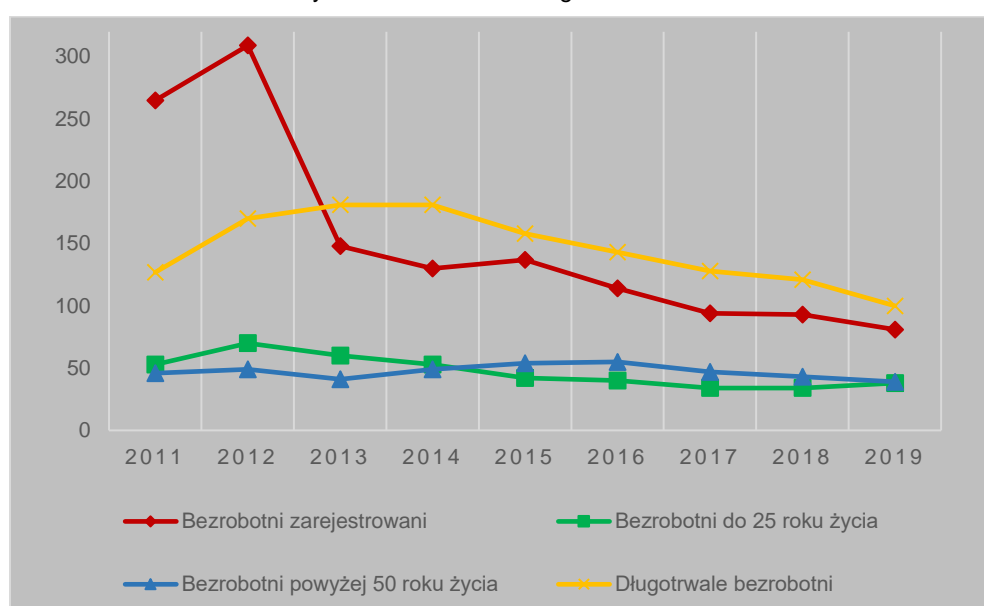

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Analizując dane w tym zakresie z ostatnich 9 lat zauważalny jest spadek bezrobocia rejestrowanego. Niepokojący jest fakt że liczba osób długotrwale bezrobotnych utrzymuje się na podobnym poziomie i w 2019r. wyniosła 100 osób, duży udział bezrobotnych w wieku do 25 roku życia – 38os. oraz powyżej 50 roku życia – 39os., natomiast oba te wskaźniki na przestrzeni analizowanego okresu spadły. Oferowane na lokalnym rynku możliwości pracy nie są atrakcyjne dla ludności w wieku produkcyjnym, w związku z tym widoczna jest stopniowa migracja ludności w celach zarobkowych, zarówno do większych ośrodków miejskich, jak i innych krajów.

Wykres 25 Bezrobocie w gminie Kamień

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Obecnie jednym z najważniejszych działań w gminie Kamień będą działania zmierzające do zwiększenia liczby miejsc pracy, aby podnieść poziom życia i sytuacji życiowej lokalnej społeczności. Ważną rolę w tym zakresie może odgrywać obecna produkcja rolno-spożywcza, tworzenie stref rozwoju działalności gospodarczej i warunków do rozwoju przedsiębiorczości. Niezwykle ważne jest również wsparcie mieszkańców gminy w zakresie rozwoju zawodowego i podejmowania inicjatyw przedsiębiorczości. W kontekście tym szczególnie istotne wydaje się być kształcenie mieszkańców z uwzględnieniem potrzeb lokalnego rynku pracy. Szans na rozwój gospodarczy należy upatrywać także w turystyce oraz agroturystyce, ze względu na wysokie walory przyrodnicze gminy (czyste powietrze, lasy, tereny zielone).

3.2.3 Potencjał turystyczny

Gmina Kamień charakteryzuje się sporym, lecz niewykorzystanym potencjałem turystyczno-rekreacyjnym z dużym bogactwem walorów przyrodniczo-krajobrazowych i czystym środowiskiem naturalnym. Głównym atutem mogącym przyciągnąć w okolice Kamień jest urozmaicone ukształtowanie terenu oraz ekologiczny charakter gminy. Walory krajobrazowo – przyrodnicze predysponują gminę do rozwoju turystyki, turystyki rowerowej i agroturystyki. Obszar gminy Kamień charakteryzuje się mozaikowością krajobrazu, obserwuje się tu przeplatanie się wzajemne torfowisk, łąk, zarośli, pól uprawnych i lasów. Na obszarze gminy można wyróżnić 3 strefy ekologiczne:

- Strefa torfowiskowo-łąkowa obejmuje cenne przyrodniczo w północno-wschodniej części gminy z rezerwatem przyrody „Roskosz” oraz rozległe obniżenia, torfianki doliny rzeki Kacap,
- Strefa łąkowa-torfowiskowa – leśna, obejmuje łąki doliny rzeki Udal i boczne obniżenia oraz drobne i większe kompleksy leśne (po obu stronach doliny),
- Strefa polno-łąkowa obejmuje zwarte obszary rolnicze w północnej części gminy: Ignatów, Kol. Kamień, Majdan Pławanicki, Pławanice, w centralnej części gminy: Strachosław, Kamień, Czerniejów, Andrzejów oraz na południu gminy: Mołodutyn, Haliczany, Wolawce i fragment doliny rzeki Krzywólki.¹¹

¹¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamień, 2015r.

Zdjęcie 1 Chełmskie Torfowiska Węglanowe w Chełmskim Parku Krajobrazowym

Źródło: fot. K. Fijałkowski

Obszary objęte ochroną prawną na terenie gminy Kamień:

1. Obszar Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZWP nr 407.
2. Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu - utworzony w 1983 roku na powierzchni około 30 420 ha leży w powiecie chełmskim, łęczyńskim i włodawskim. W jego środkowej części zlokalizowany jest Chełmski Park Krajobrazowy. W granicach obszaru znajdują się charakterystyczne krajobrazy Pagórów Chełmskich i Obniżenia Dubienki. Wśród fauny Obszaru wyróżnić można ssaki: łosia, jelenia, sarnę, zającą szaraka, bobra europejskiego, wilka, lisa, borsuka i wiele innych drobniejszych jak np.: kuna domowa, leśna, wiewiórka. Osobliwą grupą ssaków są nietoperze, które znajdują tu jeszcze liczne schronienia. Wśród 21 gatunków występujących w Polsce nietoperzy stwierdzono występowanie 18 - tu. Flora obszaru to głównie agrocenozy i lasy gospodarcze. Cenniejsze to zbiorowiska łąkowe rozlokowane wzdłuż dolin rzecznych mniejszych cieków jak Uherka, Udal, Krzywólka czy Kanały Żmudzki i Kacap. To właśnie występowanie tych siedlisk przemieszanych z polami uprawnymi i lasami stanowi o bogactwie przyrodniczym obszaru. Na tym terenie przebiega niebieski pieszy szlak turystyczny z Chełma przez Srebrzyszcze, Brzeźno, Pławanice Teosin do Dorohuska (w granicach gminy

Kamień). Pokazuje walory okolic Chełma wraz z torfowiskami węglanowymi i krajobrazami rolniczymi.¹²

3. Rezerwat Przyrody „Rozkosz” - torfowiskowy rezerwat przyrody znajdujący się na terenie gmin Kamień oraz Dorohusk, w powiecie chełmskim, w województwie lubelskim. Leży w granicach Chełmskiego Parku Krajobrazowego, na terenie Nadleśnictwa Chełm. Powierzchnia 472,79 ha, przedmiotem ochrony jest zachowanie unikatowych zbiorowisk torfowisk węglanowych, jak też ostoi chronionych i rzadkich gatunków ptaków. Pośród pokrywających znaczną część torfowisk rezerwatu zwartych łąnów kłoci wiechowatej, zespołów roślinnych z turzycą Buxbauma, turzycą Davalla i marzycą rudą rozrzucone są wysepki z murawami kserotermicznymi z Inem złocistym, co jest zjawiskiem unikalnym w skali kraju i Europy. Stwierdzono występowanie na terenie rezerwatu aż 504 gatunków roślin naczyniowych, 21 gatunków porostów, 4 gatunków wątrobowców oraz 40 gatunków mchów właściwych. Do występujących tu roślin chronionych należą m.in.: pełnik europejski, zawilec wielkokwiatowy, len złocisty, gnidosz królewski, kukułka krwista, storczyk kukawka. Faunę reprezentują m.in. 43 gatunki ptaków (m.in. błotniak łąkowy, błotniak stawowy, bąk, żuraw, bekas dubelt, rycyk, kulik wielki, sowa błotna czy zagrożona wyginięciem w skali globalnej wodniczka, 52 gatunki motyli dziennych oraz 53 gatunki motyli nocnych z rodziny omacnicowatych.

4. Obszary Natura 2000:

- Kamień PLH060067 – specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 posiada wysokie walory przyrodnicze, w całości znajduje się na terenie gminy Kamień, został wyznaczony dla torfowiska węglanowego z płacami szuwarów kłoci wiechowatej oraz marzycy rudej w mozaice z łąkami zmienno wilgotnymi z licznymi chronionymi i rzadkimi gatunkami flory i fauny. Jest tu jedno z czterech w Polsce stanowisk motyla strzępotka edypusa, a także miejsce występowania: trzeciej pod względem wielkości populacji podgatunku niżowego niebielistki trwałej w regionie lubelskim oraz ostoja dwóch roślin naczyniowych z Polskiej Czerwonej Księgi - kukułki krwistej żółtawej i tłustosza dwubarwnego. Wykaz przedmiotów ochrony: 1) siedliska: 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie, 7210 Torfowiska nakredowe, 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk; 2) gatunki: 1059 Maculinea

¹² <https://parki.lubelskie.pl/obszary-chronionego-krajobrazu/chelmski-obszar-chronionego-krajobrazu/o-ochk>

teleius (modraszek telejus), 1060 Lycaena dispar (czerwończyk nieparek), 1061 Maculinea nausithous (modraszek nausitous), 1071 Coenonympha oedippus (strzępotek edypus)

- Chełmskie Torfowiska Węglanowe PLB060002 (obszar ptasi – fragment); należy do najcenniejszych w skali kraju i kontynentu ostoi ptaków związanych z torfowiskami. Ostoja ptasia ma na celu ochronę siedlisk rzadkich gatunków ptaków m.in.: wodniczki, dubelta, błotniaka łąkowego, błotniaka stawowego, bąka, żurawia, derkacza i rycyka. Część tej ostoi, to również ostoja siedliskowa Torfowiska Chełmskie.

- Torfowiska Chełmskie PLH060023 (obszar siedliskowy – fragment); - na której obszarze występuje około 690 gatunków roślin naczyniowych, w tym 43 gatunki objęte ochroną prawną oraz 22 wpisane na listę roślin zagrożonych w Polsce. Nigdzie w Polsce, poza tym terenem nie występują obok siebie typowe zbiorowiska torfowiskowe i kserotermiczne. Zespół kłoci wiechowatej występuje na zwartych wieloset hektarowych powierzchniach, a rzadkie zespoły z turzycą i marzycą rudą zajmują również dość duże powierzchnie. Pośród nich rozrzucone są wysepki z murawami kserotermicznymi. Zróżnicowanie siedlisk warunkuje ogromne bogactwo florystyczne tego terenu. Do osobliwości należy zaliczyć takie rośliny jak: jęczyczka syberyjska, starzec wielkolistny i dwulistnik muszy. Na torfowiskach stwierdzono również ponad 800 gatunków motyli, co stanowi ok. 38 % ogólnej fauny motyli Polski.¹³

5. Chełmski Park Krajobrazowy – na terenie Gminy Kamień w północno-wschodniej części znajduje się fragment Parku Krajobrazowego, obszarowo praktycznie pokrywa się z Rezerwatem Przyrody „Rozkosz” projektowane jest powiększenie o 237 ha – ChPK zajmuje powierzchnię 14 000 ha. Otoczony jest otuliną o powierzchni 9 528 ha. Celem obszaru jest ochrona dużych kompleksów leśnych oraz łąk i torfowisk obfitujących w rzadkie i chronione gatunki roślin i zwierząt. W zasięgu parku znajdują się bardzo cenne, mało przekształcone kompleksy leśne. Do najciekawszych zbiorowisk leśnych należą: świetliste dąbrowy z ciepłolubnym runem oraz bagienne lasy brzozowo-olchowe. Otulina ChPK w gminie Kamień wynosi 722 ha.

Do innych form ochrony należy obszar ustanowiony Uchwałą Nr XXIX/154/98 Rady Gminy w Kamieniu z dnia 21 maja 1998 r. zmieniająca uchwałę w sprawie uznania za

¹³ <https://www.gdos.gov.pl/ochrona-obszarow-cennych-przyrodniczo-w-lubelskim>

użytki ekologiczne obiektów przyrodniczych położonych na terenie gminy Kamień. Obszar bagien o pow. ogólnej 17,64 ha w leśnictwach Wołkowiany i Haliczany, Nadleśnictwa Chełm położony na terenie gminy Kamień. Obręby ewidencyjne: Andrzejów, Haliczany (obręb leśny: Pobołowice, leśnictwo Wołkowiany i Haliczany, kompleks leśny: Andrzejów – oddział 43h 43j 43l 44f 44k 46b 46f 46j, kompleks leśny Udalec – oddział 114h.

Przez teren Gminy Kamień przebiegają malownicze szlaki rowerowe:

1. „MOCZAROWA KRAINA” - trasa prowadzi przez Chełm, Stańków, Srebrzyszcze, Ignatów, Józefin; długość trasy wynosi 23 km,
2. KOL. KAMIEŃ - ZALEW HUSYNNE”- trasa Kol. Kamień - Pławanice – Husynne; długość trasy 19 km,
3. KOL. KAMIEŃ - „DĘBOWY LAS”. Długość trasy 35 km.

Atrakcją turystyczną stanowi również zbiornik małej retencji w Natalinie o pojemności 139,1 tys. m³ i średniej głębokości 1,51 m. W miesiącach letnich zbiornik cieszy się dużym powodzeniem wśród mieszkańców gminy oraz terenów sąsiednich jako miejsce wykorzystywane do kąpieli. W sezonie kąpielowym zapewniona jest opieka wykwalifikowanych ratowników oraz prowadzony nadzór nad jakością wody.

Zdjęcie 2 Zbiornik w Natalinie

Źródło: <https://www.kamien.gmina.pl/index.php/dla-turystow/zbiornik-natalin#>

Na terenie gminy Kamień znajduje się wiele zabytków, najcenniejsze wpisane są do Rejestru zabytków prowadzonego przez Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Wszystkie zostały wymienione poniżej. Są to tym samym najcenniejsze elementy krajobrazu kulturowego na terenie gminy podlegające ścisłej ochronie konserwatorskiej, wynikającej z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

1. Zabytki nieruchome:

- Cerkiew grekokatolicka pw. św. Jana Ewangelisty, obecnie kościół filialny rzymskokatolicki pw. św. Izydora wraz z otoczeniem tj. działką nr ew. gruntów 68 – Pławanice, Nr rejestru zabytków: A/319 dec. WKZ znak:KI.V -7/225/67 z dnia 15 maja 1967zmieniona decyzją WKZ znak KD.5130.271.2.2012 z dnia 05.11.2012 r.,
- Drewniana dzwonnica w zespole cerkwi grekokatolickiej pw. św. Jana Ewangelisty, ob. kościoła rzymskokatolicki pw. św. Izydora położona na działce geodezyjnej nr 68 w Pławanicach, w granicach ścian zewnętrznych, wraz z gruntem pod obiektem budowlanym, Nr rejestru zabytków: A/319 Dec WKZ znak:KD.5140.10.2.2012 z 26.07.2012r,
- Cmentarz ewangelicko -augsburski oraz mogiły żołnierzy niemieckich z I wojny światowej zlokalizowane po lewej stronie przy wejściu na cmentarz ewangelicko-augsburski, Nr rejestru zabytków: A/110 dec. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Chełmie z dnia 03.07.1996 r. Znak: PSOZ IV -6760/13/94.

2. Zabytki ruchome:

- Figura Najświętszej Marii Panny w m. Strachosław, Nr rejestru zabytków: B/414 decyzja WKZ w Chełmie z dnia 21.03.1996 r. znak: PSOZ IV-6761/2/96,
- Figura Najświętszej Marii Panny, Nr rejestru zabytków: B/47 decyzja WKZ w Lublinie dnia 16.07.2002 r. znak: IR/4412/30/2918/2002

3. Zabytki archeologiczne:

- Kurhan wraz z strefą ochronną o promieniu 10 m wokół wewnętrznego obrysu kopca (pow. 3 ary), Koczów Dz. 156 własność prywatna, Nr

rejestr zabytków: C/35 Wojewódzki Konserwator Zabytków w Chełmie z dnia 15.02.1993 r znak: PSOZ – III -640/16/92 nr rej zab. A-172/78

- Kopiec ziemny (mogiła) tzw. „Szwedzka Mogiła”, Józefin Dz. nr 153 własność Gmina Kamień, Nr rejestru zabytków: C/51 dec.WKZ w Chełmie dec. Z dnia 29 XI 1968 r. Kl. V -7/43/68.

Pozostałe zabytki wpisane są do Gminnej Ewidencji Zabytków. Wójt prowadzi ewidencję w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy (Zarządzenie Nr 9/2019 Wójta Gminy Kamień z dnia 4 lutego 2019 w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Kamień).W ewidencji znajdują się obiekty kwalifikowane na podstawie wartości estetycznych i stanu zachowania elementów zabytkowych zaopiniowane przez Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Tabela 3 Gminna Ewidencja Zabytków

Miejscowość	Obiekt	Datowanie
Andrzejów	Kapliczka domkowa	ok. 1910 r. (?)
Andrzejów	Kapliczka kamienna z krzyżem	ok. 1908 r.
Andrzejów	Mogiła nieznanego żołnierza polskiego poległego podczas II wojny światowej	II poł. XX w.
Czerniejów	Cmentarz prawosławny	ok. poł. XIX w.
Czerniejów	Cmentarz pocerkiwny	XVIII w.
Czerniejów	Park podworski	k. XIX w.
Czerniejów	Figura Matki Boskiej	k. XIX w.
Haliczany	Cmentarz greckokatolicki w obrębie kurhanu kultury trzcienieckiej	XVII/XVIII w.
Ignatów-Kolonia	cmentarz ewangelicki	1870 r.
Ignatów-Kolonia	Kapliczka przydrożna	I poł. XX w.
Józefin	Kopiec – kurhan -„ Szwedzka Mogiła ”(rej zab. nr C/51)	wcz. średn.
Józefin	Kapliczka przydrożna	II poł. XX w.
Józefin	Kapliczka przydrożna	II poł. XX w.
Józefin	Kapliczka przydrożna	II poł. XX w.
Kamień	Cmentarz rzymskokatolicki	1922 r.
Kamień	Mogiły żołnierzy z września 1939 r. na cmentarzu rzymskokatolickim	II poł. XX w.
Kamień	Kapliczka przydrożna	1982 r.
Kamień	Kapliczka przydrożna	1985 r.

Miejscowość	Obiekt	Datowanie
Kamień	Kapliczka przydrożna	I poł. XX w.
Kamień-Kolonia	Cmentarz ewangelicko-augsburski (rej zab. nr A/110)	II poł. XIX w.
Kamień-Kolonia	Mogiły żołnierzy z I wojny światowej na d. cmentarzu ewangelicko-augsburskim	1915, (1932)
Kamień-Kolonia	Cmentarz rzymskokatolicki	II poł. XIX w.
Kamień-Kolonia	Zbiorowa mogiła poległych w bitwie pod Chełmem 8. VI. 1794 r. cmentarzu rzymskokatolickim	1966, II poł. XX w.
Kamień-Kolonia	Cmentarz prawosławny	XIX w.
Kamień-Kolonia	Mogiły żołnierzy z I wojny światowej na d. cmentarzu prawosławnym	1915, (1932)
Kamień-Kolonia	Zespół kościoła ewangelicko- augsburskiego ob. kościół rzymskokatolicki pw. św. Michała Archanioła	1881 r.
Kamień-Kolonia	Kościół ewangelicko-augsburski ob. kościół rzymskokatolicki pw. św. Michała Archanioła	1881, 1967.
Kamień-Kolonia	Dom Modlitwy w zespole kościoła ewangelicko-augsburskiego ob. kościół rzymskokatolicki pw. św. Michała Archanioła	1887 r.
Kamień-Kolonia	Ogrodzenie z bramą w zespole kościół ewangelicko- augsburskiego ob. kościół rzymskokatolicki pw. św. Michała Archanioła	1881 r.
Kamień-Kolonia	Zieleń przykościelna w zespole kościół ewangelicko- augsburskiego ob. kościół rzymskokatolicki pw. św. Michała Archanioła	XX w.
Kamień-Kolonia	Kapliczka przydrożna	II poł. XIX w.
Koczów	Kurhan (rej. zab. nr C/35)	wcz. Śred
Mołodutyn	Figura NMP (rej. zab. nr B-47)	1905 r.
Mołodutyn	Kapliczka św. Antoniego	1908 r.
Mołodutyn	Pomnik upamiętniający Bohaterów Monte Cassino ufundowany przez płk. dypl. Piotra Harcaja	1986 r.
Natalin	Wiatrak „koźlak”	1934 r., I. 70-te XX w

Miejscowość	Obiekt	Datowanie
Natalin	Kapliczka przydrożna	1905 r.
Natalin	Kapliczka przydrożna	1987-1988
Pławanice	Cerkiew greckokatolicka pw. św. Jana Ewangelisty, ob. kościół rzymskokatolicki (filialny) pw. św. Izydora (rej. zab. nr A/319)	1828 r.
Pławanice	Dzwonnica w zespole cerkwi greckokatolickiej pw. św. Jana Ewangelisty, ob. kościoła rzymskokatolickiego (filialny) pw. św. Izydora (rej. zab. nr A/319)	XIX w.
Pławanice	Cmentarz greckokatolicki	XVIII w.
Pławanice	Mogiła nieznanego żołnierza polskiego na cmentarzu greckokatolickim poległego w wojnie z bolszewikami w 1920 r.	lata 20-30 XX w.
Strachosław	Figura Najświętszej Marii Panny (rej. zab. nr B-414)	1906 r.
Strachosław	Szkoła, ob. dom mieszkalny	1920 r.
Strachosław	Kapliczka przydrożna	I poł. XX w.
Strachosław	Kapliczka przydrożna	1983 r.
Wolawce	Szkoła, ob. dom mieszkalny	1935r.

Źródło: Dane UG Kamień

Zadaniem priorytetowym w zakresie rozwoju turystyki na terenie gminy Kamień powinno być stałe poszerzanie i zwiększanie oferty turystycznej. Rozbudowy wymaga baza gastronomiczna i noclegowa – w chwili obecnej na terenie gminy funkcjonuje gospodarstwo agroturystyczne „Pod Żółtym Księżycem” zlokalizowane w Kamieniu przy ul. Hrubieszowskiej 79 oraz Ośrodek Rekreacyjno-Sportowy w Natalinie, nie ma lokali gastronomicznych. Gmina Kamień posiada warunki do rozwoju turystyki pieszej, rowerowej i ekoturystyki związanej z eksponowaniem w ramach obowiązujących przepisów obszarów chronionych poprzez wyznaczanie nowych ścieżek pieszych, rowerowych oraz dydaktycznych. Wspieranie rozwoju agroturystyki na terenie gminy szczególnie w malowniczo położonych wsiach Mołodutyn, Haliczany, Natalin.

Rozbudowy narzędzi i miejsc rekreacji wymaga obecna sytuacja. Rolą samorządu lokalnego jest realizacja, stymulowanie i ułatwianie tych działań, np. poprzez pozyskiwanie środków zewnętrznych, stała współpraca z lokalnym biznesem turystycznym i wprowadzanie ułatwień dla przedsiębiorców z branży turystycznej.

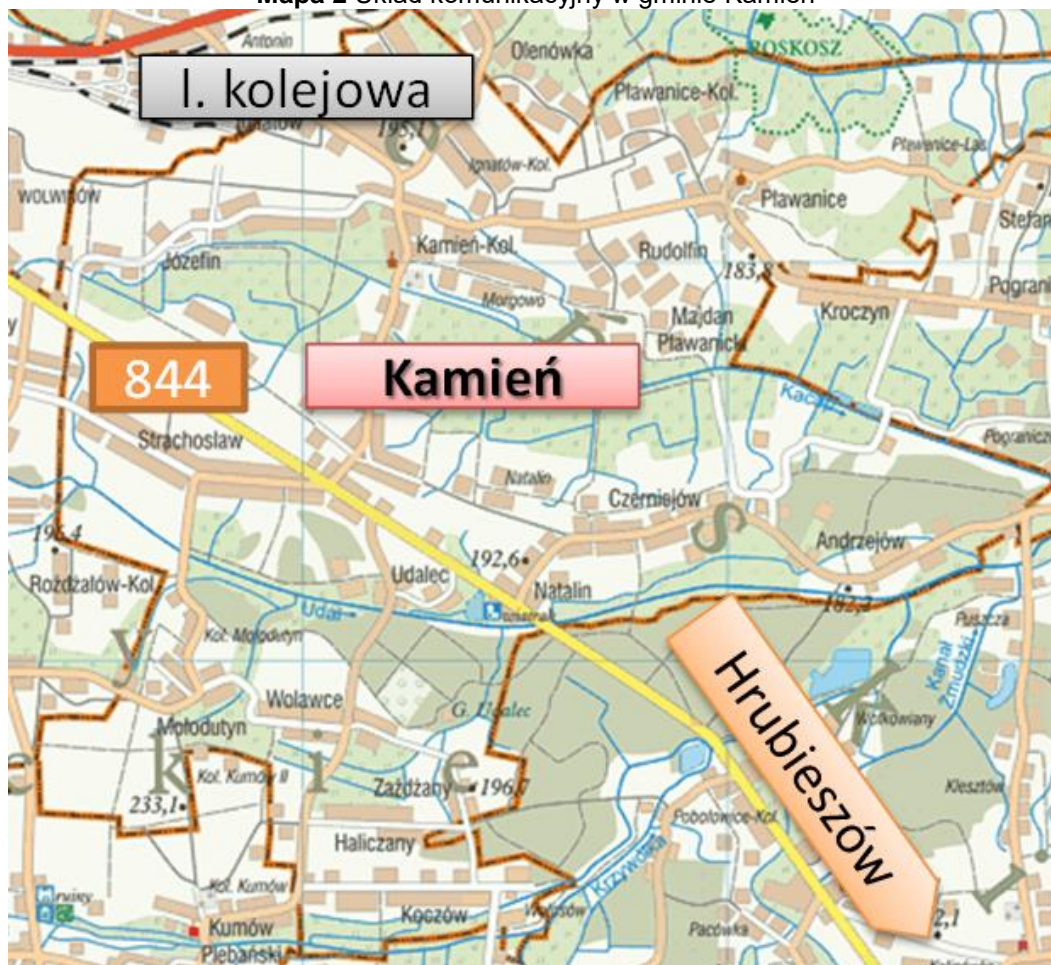

3.3 Potencjał przestrzenno-funkcjonalny

Istniejący układ przestrzenny Gminy Kamień powstał w oparciu o podmiejski charakter struktury społeczno-gospodarczej i przestrzennej. Rozwój osadnictwa determinowany był poprzez bezpośrednie sąsiedztwo Chełma i różnego rodzaju powiązania z miastem. Ponadto ukształtowanie terenu oraz szlaki komunikacyjne wpłynęły na dzisiejszy przestrzenny obraz gminy która podzielona jest drogą wojewódzką nr 844 na część północną i południową ośrodek gminny znajduje się w części północnej która jest bardziej zaludniona od części południowej. Zabudowa poszczególnych miejscowości zlokalizowana jest wzdłuż ciągów drogowych tworząc wsie typu ulicówka, wyjątek stanowi wieś Pławanice posiadająca zabudowę zwartą typu gniazdowego, natomiast zabudowa rozproszona występuje w Rudolfinie, Majdanie Pławanickim, Ignatowie i Józefinie. W gminie znajduje się 17 miejscowości, o największej ilości mieszkańców to: Kamień i Strachosław pozostałe wsie nie przekraczają liczebnością 300 mieszkańców, najmniejsze z nich to: Majdan Pławanicki, Pławanice-Kolonia, Koczów, Ignatów i Haliczany w których liczba mieszkańców nie przekracza 100 os.

Rozwój przestrzenny gminy napotyka na wiele ograniczeń głównie spowodowanych występowaniem obszarów prawnie chronionych flory i fauny, ponadto na północy gminy utworzono obszar górniczy i teren górniczy „Góra kredowa Chełm”. Wokół miejscowości: Józefin, Ignatów, Kol. Kamień przebiega strefa ochrony pośredniej ujęcia wody „Bariera”. W północnej części z zachodu na wschód gminę przecina rzeka Kacap podobnie na południu przebiega w tym samym kierunku rzeka Udał, obie rzeki wraz ze swoimi dolinami pełnią rolę korytarza ekologicznego. Południowa część gminy posiada korzystniejsze warunki rozwoju przestrzennego miejscowości jednak sporym ograniczeniem jest niski poziom skanalizowania gminy przy bardzo wysokim poziomie zwodociągowania.

Mapa 2 Układ komunikacyjny w gminie Kamień

Źródło: Materiały UG Kamień

Infrastrukturę drogową na terenie gminy tworzą drogi gminne i powiatowe oraz jedna droga wojewódzka nr 844. Wewnętrzne powiązania komunikacyjne tworzą drogi o charakterze lokalnym. Ich podstawowa funkcja to zapewnienie komunikacji z innymi ośrodkami gminnymi. Przez gminę Kamień przebiega 6 dróg powiatowych o długości ok. 38 km oraz drogi gminne o łącznej długości 206,118 km w tym: 31,931 km dróg o nawierzchni bitumicznej, 6,693 km o nawierzchni gruntowej ulepszonej kruszywem lub żużlem oraz 158,786 km dróg o nawierzchni z gruntu rodzimego. Około 15,5% dróg gminnych jest asfaltowych. Stan techniczny poszczególnych odcinków jest zróżnicowany, niektóre z nich zostały już wyremontowane, ale też istotna ich część wymaga pilnych działań interwencyjnych. Istotnym mankamentem dróg lokalnych jest niedostateczna ilość chodników, oświetlenia ulicznego i ścieżek rowerowych. Wpływa to negatywnie na bezpieczeństwo mieszkańców gminy. Szkielet drogowy w gminie tworzą drogi powiatowe przecinające gminę z kierunków wschód – zachód i północ-

południe. Prowadzące m.in. do stolicy powiatu Chełma i Hrubieszowa oraz do obecnie budowanej drogi ekspresowej S12 łączącej przejście graniczne w Dorohusku z Ukrainą biegnącą na zachód do Lublina i Radomia będącej częścią szkieletu drogowego kraju.

Tabela 4 Wykaz dróg wojewódzkich w gminie Kamień

NR DROGI	PRZEBIEG	DŁUGOŚĆ	STANDARD
Nr 844	Chełm-Hrubieszów	7,5 km	Asfaltowa

Źródło: ZDW Lublin

Tabela 5 Wykaz dróg powiatowych w gminie Kamień

NR DROGI	PRZEBIEG	DŁUGOŚĆ	STANDARD
1840L	Strachosław - Rożdżałów	6,5 km	asfaltowa
1841L	Kamień-Kumów Majoracki	5,6 km	asfaltowa
1842L	Kamień-Brzeźno	5,8 km	asfaltowa
1843L	Srebrzyszcze -Skordiów	8,9 km	asfaltowa
1844L	Pławanice-Turka	3,6 km	asfaltowa
1845L	Czerniejów-Husynne	7,6 km	asfaltowa

Źródło: ZDW Lublin

Tabela 6 Wykaz dróg gminnych w gminie Kamień

NR DROGI	PRZEBIEG	DŁUGOŚĆ	STANDARD
104954L	Ignatów Kolonia – granica gminy	3,0 km	asfaltowa
104955L	Józefin- Kamień - Kolonia	5,35 km	asfaltowa
104956L	Pławanice - Pławanice	1,0 km	asfaltowa/gruntowa
104919L	Pławanice Kolonia - Olenówka	2,1 km	asfaltowa/gruntowa
104957L	Rudolfin - Rudolfin	1,2 km	gruntowa
104958L	Kamień – Kolonia – Majdan Pławanicki	5,8 km	asfaltowa/gruntowa
104959L	Mołodutyn - Mołodutyn	0,7 km	asfaltowa
104960L	Kamień - Czerniejów	3,0 km	asfaltowa
104961L	Natalin - Natalin	1,17 km	asfaltowa/gruntowa
104661L	Strachosław – Strupin Mały	2,0 km	asfaltowa
104962L	Mołodutyn – Wolawce - Haliczany	7,3 km	asfaltowa
104963L	Koczów - Leszczany		asfaltowa
114147 L	od drogi wojewódzkiej nr 844 – Kamień wieś – Osiedle „Malinowe”, ul. Jagodowa do drogi wojewódzkiej nr 844	1,82 km	asfaltowa/gruntowa
114154 L	od drogi powiatowej Nr 1843 L – Pławanice wieś - do drogi powiatowej nr 1843 L	1,02 km	gruntowa
114157 L	od drogi powiatowej nr 1841 L – Natalin – Strachosław - do drogi powiatowej nr 1840 L	2,70 km	gruntowa
114169 L	od drogi powiatowej nr 1840 L - Mołodutyn – do drogi powiatowej nr 1840 L	1,91 km	asfaltowa/gruntowa

NR DROGI	PRZEBIEG	DŁUGOŚĆ	STANDARD
114176 L	od drogi powiatowej nr 1843 L – Pławanice wieś – do drogi powiatowej nr 1843 L	1,33 km	asfaltowa/gruntowa
114183 L	od drogi gminnej nr 104963 L – Koczów – granica gminy do wsi Leszczany	0,84 km	asfaltowa/gruntowa
114193 L	od drogi numer geodezyjny 332 – Czerniejów – do drogi powiatowej nr 1845 L	2,0 km	gruntowa
-	Pozostałe drogi gminne publiczne	158,786 km	gruntowe
Razem		206,118 km	

Źródło: Dane UG Kamień

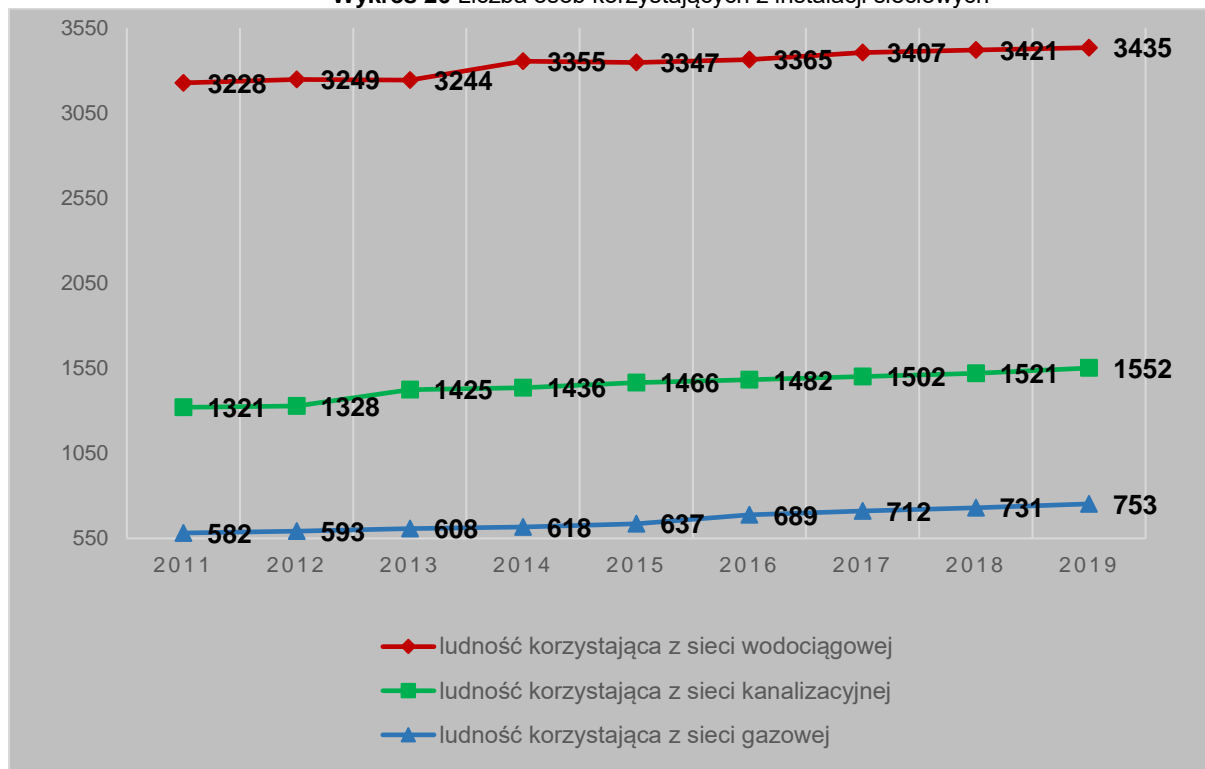
W gminie Kamień w latach 2011-2019 systematycznie rosła liczba osób korzystających z instalacji: wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej (poniższy wykres) by w 2019 r. wynieść odpowiednio 82,4%, 37,2%, 18,1% ogółu mieszkańców. Woda dla 15 miejscowości dostarczana jest z ujęć wody w: Kamieniu, Wolawcach i Rudolfinie natomiast zakładowe ujęcie wody Cementowni „Chełm” dostarcza wodę do miejscowości Ignatów i Ignatów-Kolonia.

Funkcjonuje jedna Gminna Oczyszczalnia Ścieków zlokalizowana w Kamieniu. Została ona oddana do użytku w 2003 r. i jest to oczyszczalnia typu SBR – BIOGEST mechaniczno-biologiczna o przepustowości 214,5 m³/dobę, z odprowadzeniem ścieków do rowu melioracyjnego, stanowiącego dopływ Kanału Kacap. Na mocy uchwały nr XXIII/342/2016 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dn. 29.11.2016 r. została ustanowiona aglomeracja Kamień Id PLLE083N obejmująca 2 największe miejscowości w gminie Kamień i Strachosław oraz część miejscowości Kamień-Kolonia, zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem/uchwałą 2020 RLM. Gospodarka ściekowa w pozostałych miejscowościach, funkcjonuje w oparciu o przydomowe oczyszczalni ścieków oraz zbiorniki bezodpływowe nieczystości ciekłych.

Przez gminę przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia DN-250 mm CN 6,4 MPa relacji Chełm-Kamień o długości 13,3 km w całej gminie sieć liczy 27 km, planowane jest rozgałęzienie gazociągu dla gmin sąsiednich Białopole, Dorohusk, Dubienka, Żmudź.

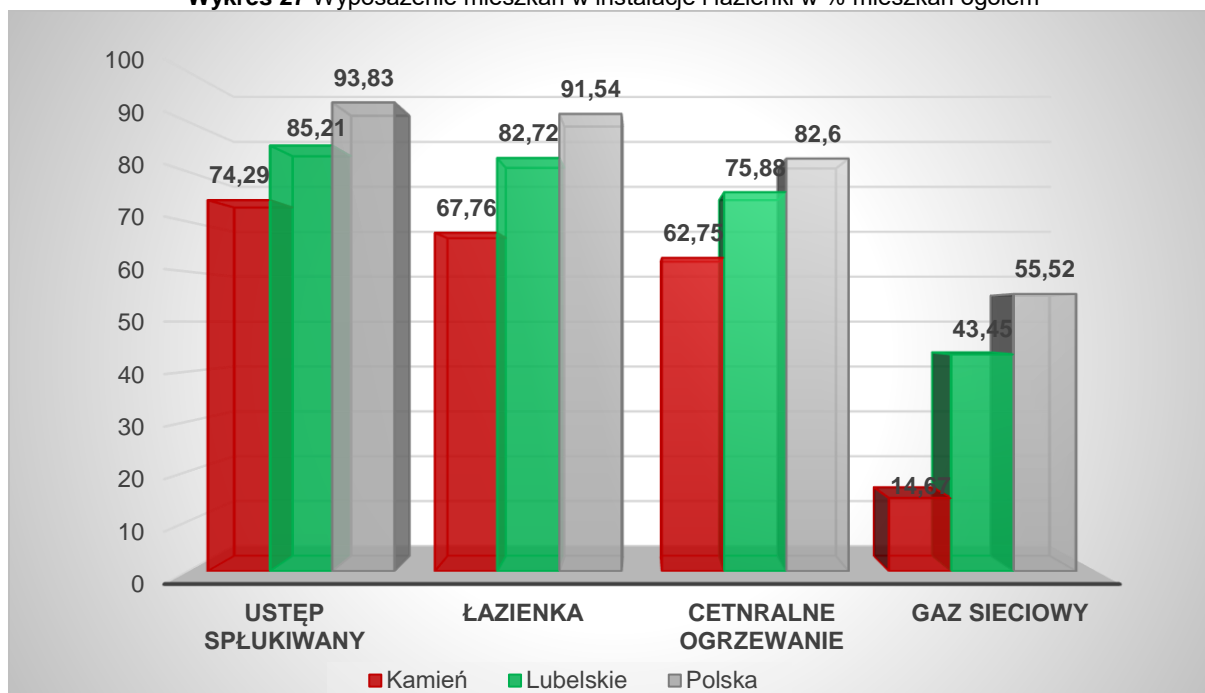

Wykres 26 Liczba osób korzystających z instalacji sieciowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Wykres 27 Wyposażenie mieszkań w instalacje i łazienki w % mieszkań ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Biorąc od uwagę specyfikę gminy, braki w sferze przestrzenno - funkcjonalnej nie zawsze są sytuacjami kryzysowymi. Liczba osób korzystających z instalacji w

gminie przedstawia się pozytywnie: poziom zwodociągowania 82,4% średnia dla powiatu chełmskiego wynosi 80,2%, w odniesieniu do kanalizacji sytuacja wygląda jeszcze korzystniej 37,2% - średnia dla powiatu 27,8%, gazyfikacja 18,1% - średnia dla powiatu 10,3%. Niewątpliwie w tych elementach gmina jest beneficjentem podmiejskiego położenia jak i długoletniego planowania i inwestycji. W miejscach budownictwa rozproszonego wspierany jest rozwój przydomowych oczyszczalni ścieków poprzez pozyskiwanie funduszy zewnętrznych np. w roku 2022 r. planuje się realizację projektu budowy 31 przydomowych oczyszczalni z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Budynki gdzie ścieki odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych, a następnie odwożone przez wozy asenizacyjne do oczyszczalni ścieków wymagają dalszego rozwoju wspierania rozwiązań systemowych w tym zakresie.

3.4 Potencjał organizacyjno-finansowy

Zdolność gminy Kamień do inwestowania uzależniona jest głównie od struktury wydatków i dochodów budżetowych. Budżet gminy jest planem rocznym zawierającym dochody i wydatki związane z finansowaniem zadań własnych i zadań zleconych z zakresu administracji rządowej. Możliwości rozwoju gminy limitują osiągnięte dochody budżetowe.

Poziom budżetu gminy Kamień zmieniał się w przeciągu ostatnich kilku lat. W roku 2020 dochody ogółem wynosiły 21 467 401,79 zł, czyli więcej niż rok wcześniej a w analizowanym okresie wzrosły o ok. 37%. Tak wysoki dochód wynika z dotacji i środków przeznaczonych na inwestycje, zwiększyła się też subwencja oraz dochody z podatków. Dochody bieżące od 2015 roku systematycznie się zwiększają. Jest to zasługa m.in. zwiększenia dochodów z tytułu udziału w PIT.

Analogicznie jak w przypadku dochodów, również wydatki zmieniały się na przestrzeni ostatnich lat. Wydatki ogólne z budżetu gminy w 2020 roku wyniosły 20 682 140,94zł. Były wyższe o ok. 750 tys. zł w stosunku do roku poprzedniego. Wydatki związane z kosztami obsługi długu stanowią niewielki procent ogółu i nieznacznie zmieniają się na przestrzeni lat.

W analizowanym okresie gmina notuje nadwyżkę operacyjną jest to różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi oraz odpowiednio deficyt

operacyjny w przypadku osiągnięcia ujemnego wyniku bieżącego. Nadwyżka operacyjna to wskaźnik obrazujący sytuację finansową w samorządzie, zdolność do spłaty rat od zaciągniętych kredytów, pożyczek czy wyemitowanych obligacji oraz możliwości samodzielnego finansowania inwestycji. Czym wyższa jest wartość nadwyżki operacyjnej tym większa jest możliwość realizacji przez jednostkę samorządu terytorialnego nowych przedsięwzięć majątkowych, zarówno bezpośrednio przeznaczając tą kwotę na inwestycje lub pośrednio spłacając wcześniej zaciągnięte zobowiązania na cele inwestycyjne. Jest to najbardziej syntetyczna ocena kondycji finansowej samorządu, potencjału inwestycyjnego samorządu oraz zdolności kredytowej. Informuje ona jakimi środkami dysponuje jednostka po pokryciu najbardziej podstawowych potrzeb bieżących.¹⁴ W związku z tym pozytywnie należy ocenić kondycję finansową gminy Kamień.

Tabela 7 Analiza sytuacji finansowej gminy Kamień w latach 2015-2020

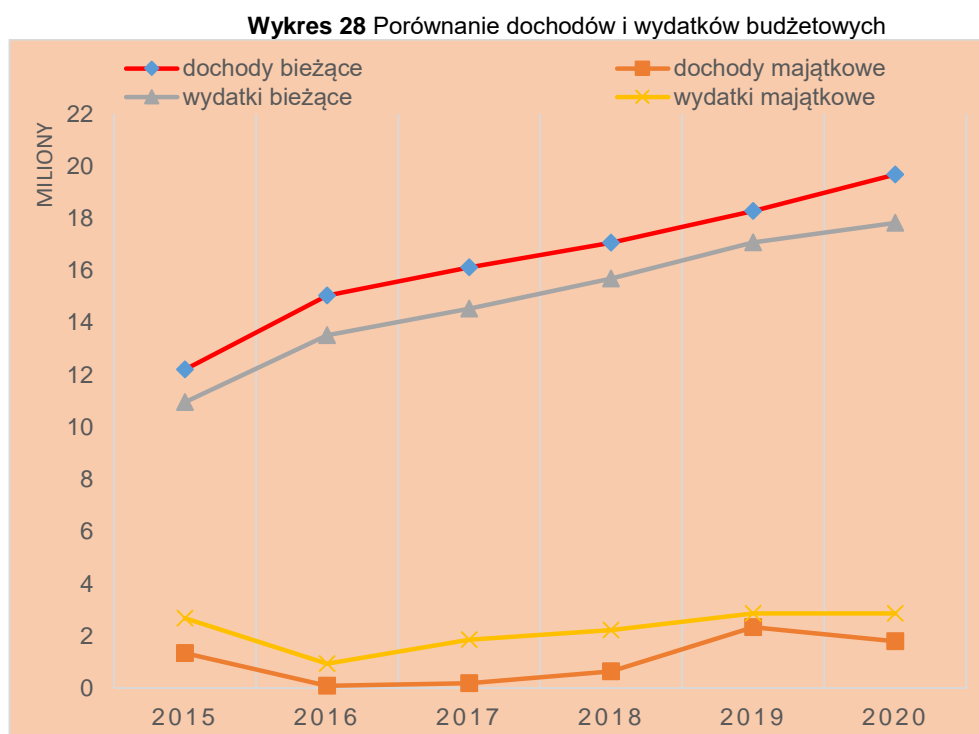
Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Podatki i opłaty lokalne, w tym:	2 047 065,81	1 953 609,17	1 969 855,78	1 998 269,76	2 038 441,70	2 189 074,05
podatek rolny	849 464,08	835 613,31	837 937,13	812 866,67	833 481,50	922 880,90
podatek od nieruchomości	1 160 669,68	1 065 961,66	1 076 674,65	1 134 575,09	1 165 348,20	1 211 761,85
podatek leśny	20 352,60	24 092,20	23 788,00	25 422,00	24 578,00	25 002,00
podatek od środków transportowych	16 579,45	27 942,00	31 456,00	25 406,00	15 034,00	29 429,30
podatek od osób prawnych prowadzących działalność gospodarczą	1 655,37	2 407,52	1 356,24	1 531,24	2 489,03	3 358,25
Podatek dochodowy od osób fizycznych	1 104 879,00	1 204 035,00	1 483 962,00	1 750 875,00	1 781 350,00	1 770 318,00
Dotacje celowe z budżetu państwa i UE	2 807 455,31	5 415 203,56	6 219 127,45	6 271 842,62	6 882 840,03	7 433 603,32
Subwencja ogólna	5 320 498,00	5 500 254,00	5 431 030,00	5 939 316,00	6 447 087,00	6 760 553,00
Inne dochody	927 966,23	959 116,38	1 014 851,44	1 103 994,53	1 119 189,15	1 516 957,56
Dochody bieżące	12 209 519,72	15 034 625,63	16 120 182,91	17 065 829,15	18 271 396,91	19 673 864,18
Dochody majątkowe	1 336 181,56	95 379,58	186 168,31	636 896,93	2 335 817,80	1 793 537,61
Razem dochody	13 545 701,28	15 130 005,21	16 306 351,22	17 702 726,08	20 607 214,71	21 467 401,79
Wydatki bieżące	10 958 784,72	13 514 290,55	14 532 346,26	15 684 965,26	17 073 947,22	17 825 651,65

¹⁴ <http://www.bip.zielonagora.rio.gov.pl/dok/RIO-02a.pdf>

Wydatki majątkowe	2 679 33 4,54	937 923, 26	1 851 21 0,54	2 219 40 6,57	2 859 52 6,23	2 856 48 9,29
Razem wydatki	13 638 11 9,26	14 452 21 3,81	16 383 55 6,80	17 904 37 1,83	19 933 473, 1,83	20 682 14 0,94
Różnica między dochodami i wydatkami	1 250 73 5,00	1 520 33 5,08	1 587 83 6,65	1 380 86 3,89	1 197 44 9,69	1 848 21 2,53
Nadwyżka operacyjna	92 417,9 8	677 791, 40	77 205,5 8	201 646, 55	673 741, 26	785 260, 85

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Kamień

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Kamień

Tabela 8 Analiza sytuacji finansowej Gminy Kamień w latach 2015-2020

ROK	Kwota wydatków inwestycyjnych (PLN)
2015	2 679 334,54
2016	937 923,26
2017	1 851 210,54
2018	2 219 406,57
2019	2 859 526,23
2020	2 856 489,29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Kamień

Łączna kwota długu na koniec roku budżetowego nie może przekroczyć 60 proc. wykonanych dochodów ogółem jednostki w danym roku budżetowym. Analizując poziom zadłużenia gminy widać iż na przestrzeni 5 lat jest on sukcesywnie zmniejszany i w tym kontekście należy ocenić stan jako pozytywny.

Tabela 9 Poziom zadłużenia gminy Kamień w latach 2015-2020 w %

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Poziom zadłużenia	25,71	19,53	17,67	17,43	16,18	10,20

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Kamień

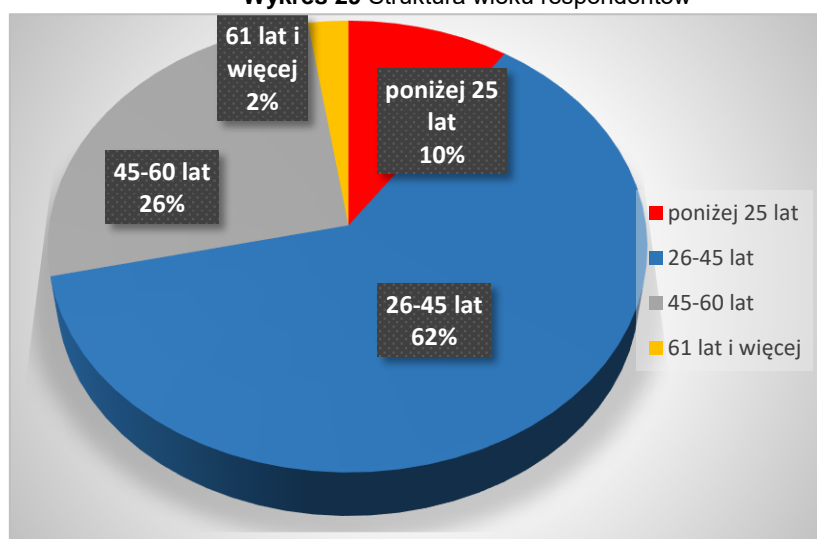
3.5 Raport z badania ankietowego

Podczas prac nad *Strategią Rozwoju Gminy Kamień na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r.* przeprowadzono badania ankietowe wśród mieszkańców gminy. Celem ankiety było zbadanie poziomu jakości życia w gminie oraz zebranie subiektywnej oceny stanu i potencjału gminy.

Przygotowane kwestionariusze były dystrybuowane wieloma kanałami komunikacyjnymi, w tym m.in. poprzez: Urząd Gminy w Kamieniu, jednostki organizacyjne gminy, informację o badaniu ankietowym zamieszczono na stronie internetowej gminy oraz podczas organizowanych spotkań, o których również informowano poprzez portal internetowy.

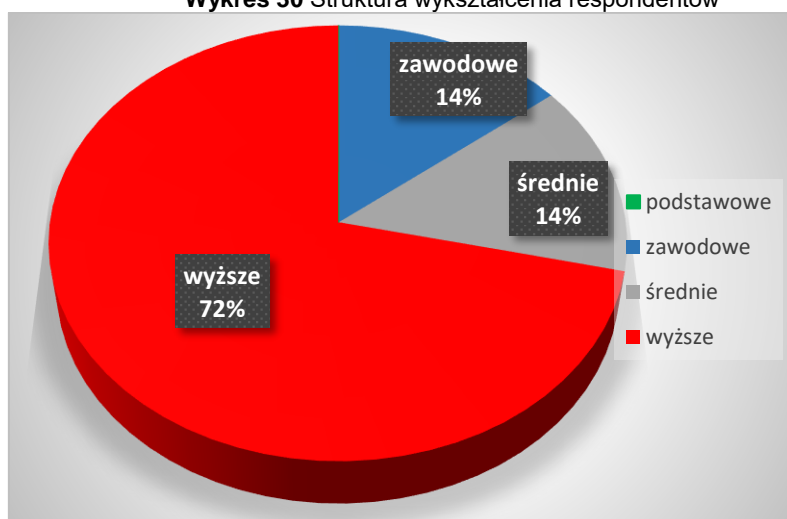
Ankieta zawierała 7 pytań (2 pytania otwarte oraz 5 zamkniętych) oraz metryczkę. W wyniku realizacji badania uzyskano łącznie 42 ankiety. Z pozyskanych danych wynika, iż ankiety wypełniło 37 mieszkańców gminy oraz 5 osób niebędących mieszkańcami gminy. 76% respondentów stanowiły kobiety, 24% mężczyźni. Strukturę wieku, wykształcenia i zatrudnienia respondentów ukazują poniższe wykresy.

Wykres 29 Struktura wieku respondentów

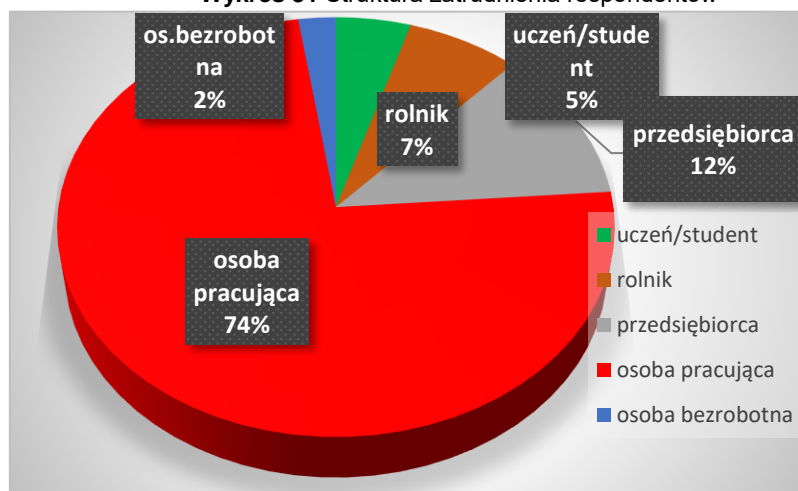
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 30 Struktura wykształcenia respondentów

Źródło: Opracowanie własne

Wykres 31 Struktura zatrudnienia respondentów

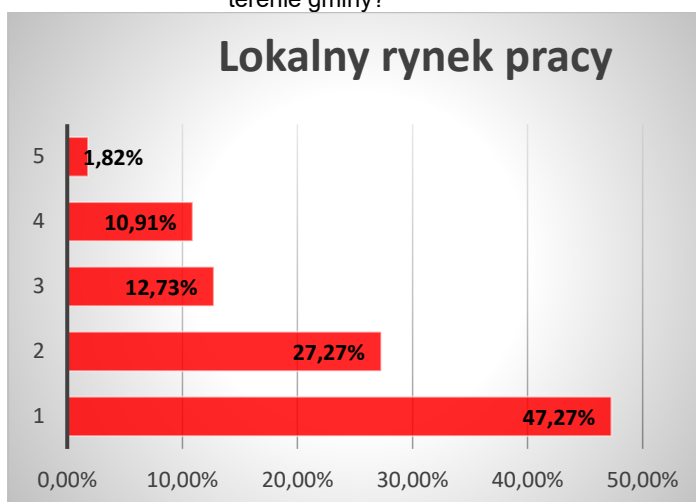

Źródło: Opracowanie własne

Celem pierwszego pytania była próba oceny poziomu jakości życia w podstawowych sferach: lokalny rynek pracy, opieka społeczna i zdrowotna, bezpieczeństwo mieszkańców, oświata, dostępność do kultury, rozrywki, sportu i rekreacji, stan dróg i środowiska naturalnego, dostęp do Internetu oraz instytucje publiczne, według podanej skali, gdzie 1 jest oceną najniższą, natomiast 5 jest oceną najwyższą. Na wysokim poziomie ankietowani ocenili edukację przedszkolną i szkolnictwo podstawowe a także stan dróg i bezpieczeństwo mieszkańców. Na poziomie dobrym i dostatecznym respondenci ocenili większość pozostałych sfer. Najgorzej oceniono lokalny rynek pracy oraz dostęp do kultury i rozrywki, Internetu oraz dostęp do sportu i rekreacji.

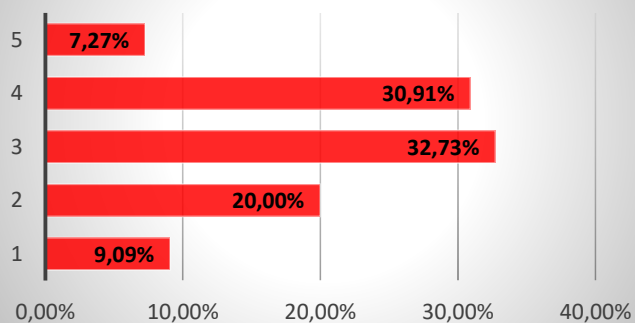

Wykres 32 Wizualizacja odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Pan/Pani poszczególne sfery życia na terenie gminy?”

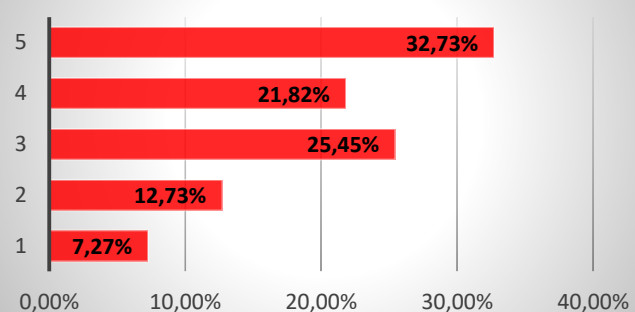

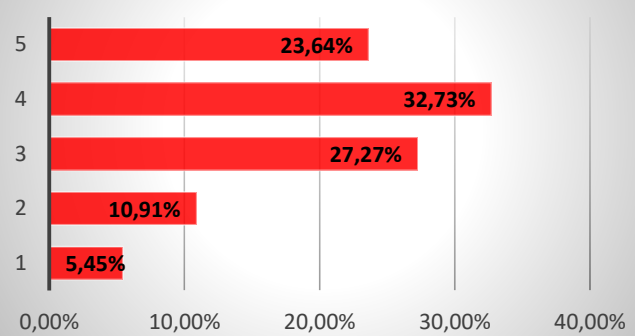
Opieka społeczna

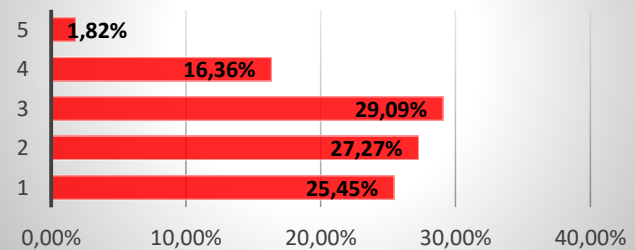
Edukacja przedszkolna

Szkolnictwo podstawowe

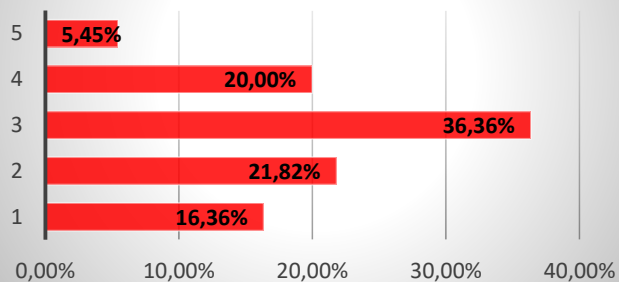

Dostępność do kultury i rozrywki

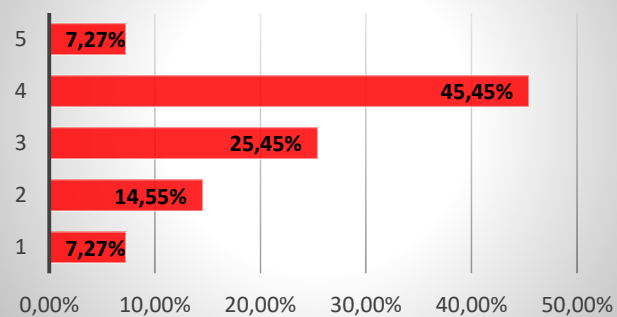

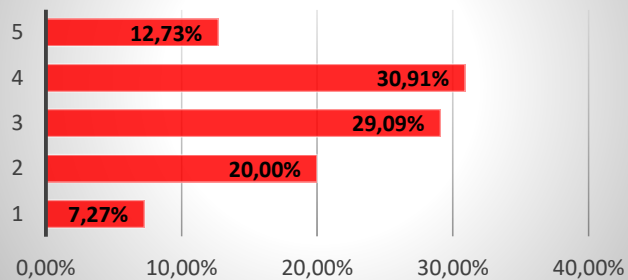
Dostępność do sportu i rekreacji

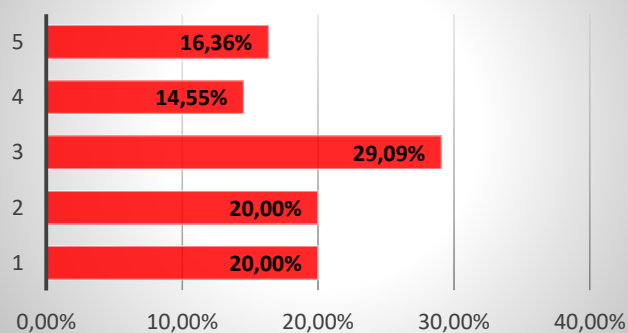
Stan dróg

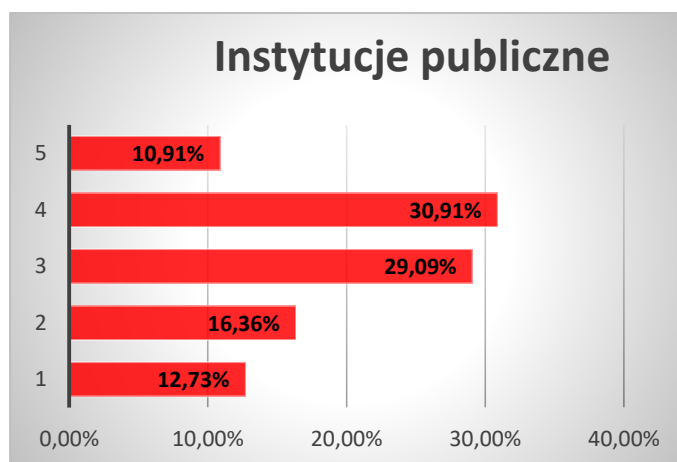

Stan środowiska naturalnego

Dostęp do Internetu

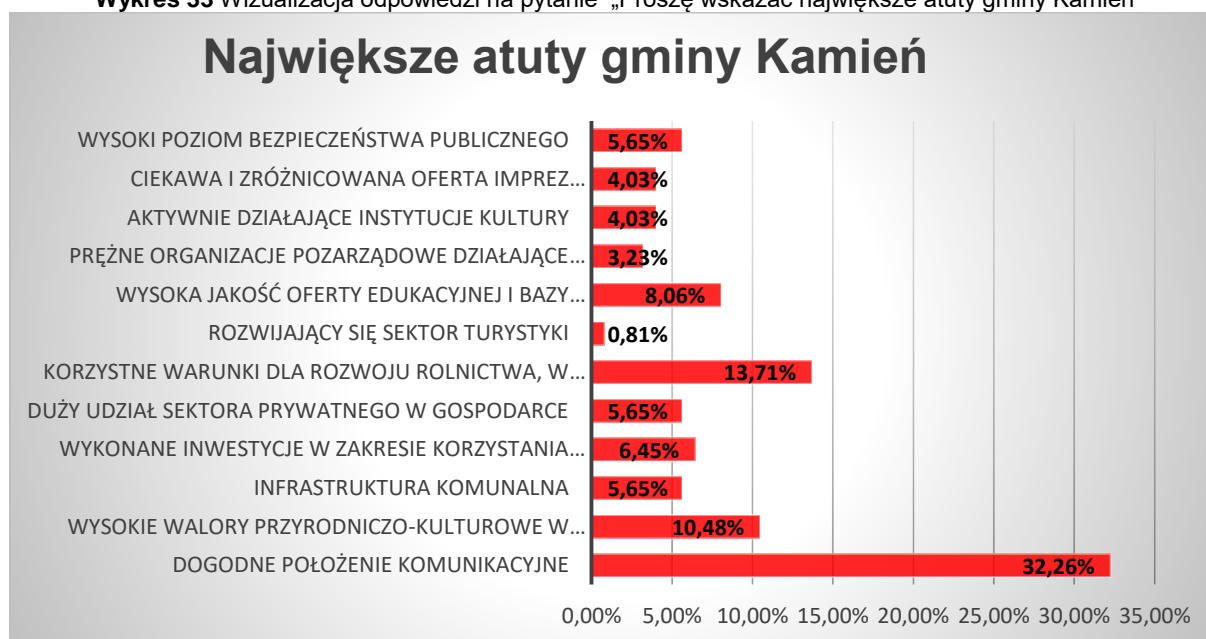

Źródło: Opracowanie własne

W drugim pytaniu respondenci mieli za zadanie wskazać największe atuty gminy Kamień. Na pierwszym miejscu wymieniono dogodne położenie komunikacyjne – 32,26% na drugim miejscu – korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa w tym rolnictwa ekologicznego – 13,71% a na trzecim miejscu wysokie walory przyrodniczo-kulturowe w kontekście branży turystycznej i gospodarczej 10,48%.

Wykres 33 Wizualizacja odpowiedzi na pytanie „Proszę wskazać największe atuty gminy Kamień

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie nr 3 i 4 miały charakter otwarty. Respondenci mieli za zadanie wskazać: największe słabości gminy (pytanie nr 3). W pytaniu nr 4 poproszono respondentów o propozycje działań w celu poprawy rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Wśród największych słabości respondenci wymieniali: brak zakładów pracy i inwestycji, niezadowolający stan dróg, słabo rozwinięta sieć szerokopasmowego

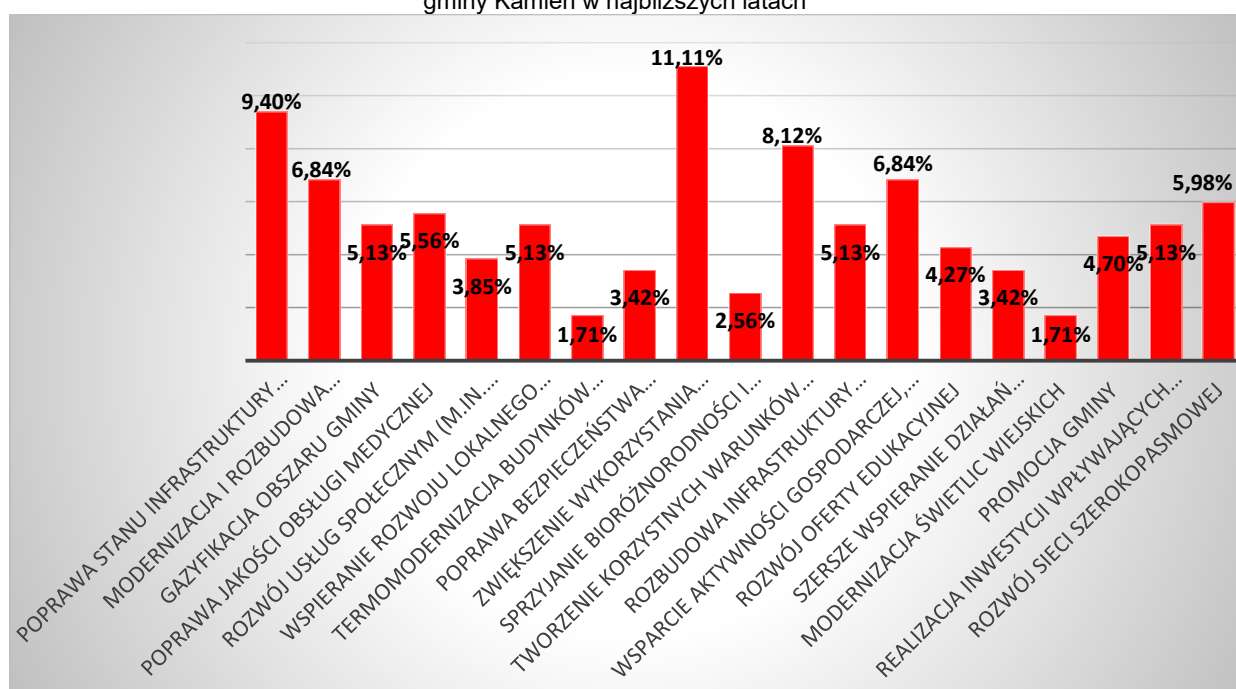

Internetu oraz słabo rozwiniętą bazę i infrastrukturę turystyczną, za małą ilość imprez kulturalno- rozrywkowych w tym dla młodzieży, część ankietowanych wskazała brak oferty dla seniorów.

Zdaniem respondentów w celu poprawy rozwoju społeczno-gospodarczego gminy konieczny jest przede wszystkim rozwój lokalnego rynku pracy, w tym wspieranie przedsiębiorczości, wdrażanie ułatwień dla podejmowania samozatrudnienia i rozwój sieci światłowodowej. Mieszkańcy widzą również potrzeby w zakresie zwiększenia promocji gminy, rozwoju turystyki i eko gospodarstw oraz zwiększenia bezpieczeństwa na drogach poprzez budowę chodników i energooszczędnego oświetlenia ulicznego.

Udzielając odpowiedzi na pytanie nr 5 respondenci wskazali priorytetowe ich zdaniem działania do wykonania na terenie gminy w najbliższych latach. Na pierwszym miejscu wskazano zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (m.in. montaż kolektorów słonecznych, ogniw fotowoltaicznych, pomp ciepła) na drugim miejscu poprawa stanu infrastruktury drogowej (remonty i budowa dróg, chodników, ścieżek rowerowych), na trzecim miejscu tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości. Ważne dla mieszkańców jest również wsparcie aktywności gospodarczej, zawodowej, społecznej i kulturalnej mieszkańców oraz modernizacja i rozbudowa infrastruktury komunalnej.

Wykres 34 Wizualizacja odpowiedzi na pytanie dot. priorytetowych działań do wykonania na terenie gminy Kamień w najbliższych latach

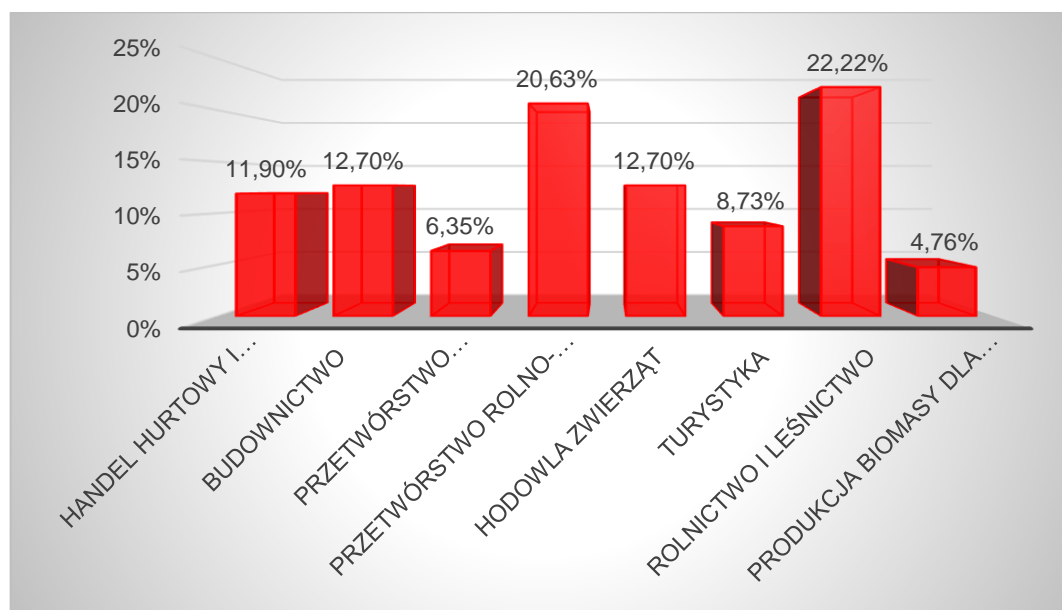

Źródło: Opracowanie własne

W pytaniu nr 6 respondentów poproszono o wskazanie, które branże gospodarcze na terenie gminy Kamień posiadają największy potencjał rozwojowy. Większość respondentów wskazała, iż największy potencjał ma przetwórstwo rolno-spożywcze oraz rolnictwo i leśnictwo.

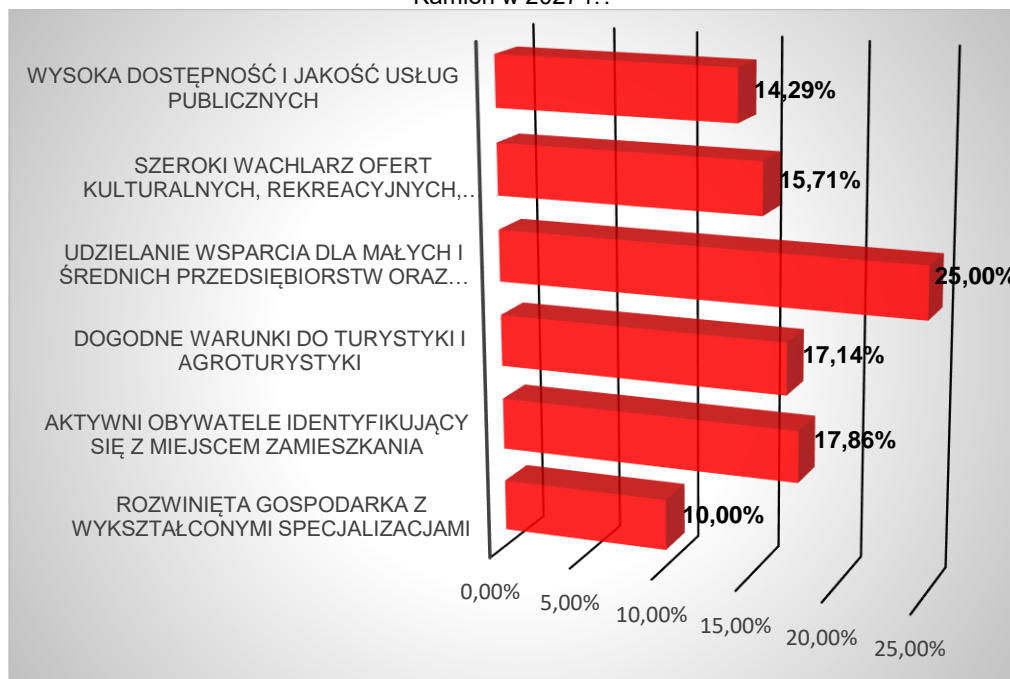
Wykres 35 Wizualizacja odpowiedzi na pytanie „Która branża gospodarcza na terenie gminy Kamień posiada największy potencjał rozwojowy?”

Źródło: Opracowanie własne

Ostatnie pytanie dotyczyło wizytówki gminy Kamień w 2027 r., a dokładnie z czym jej teren powinien być utożsamiany. Większość respondentów wskazała, iż wizytówką gminy powinno być udzielanie wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz rolników ważne jest też aby gminę zamieszkiwali aktywni obywatele identyfikujący się z miejscem zamieszkania. Na trzecim miejscu wskazano dogodne warunki do turystyki i agroturystyki.

Wykres 36 Wizualizacja odpowiedzi na pytanie „Co Pana/Pani zdaniem powinno być wizytówką gminy Kamień w 2027 r.?”

Źródło: Opracowanie własne

3.6 Analiza SWOT

Analiza strategiczna obejmuje wskazanie mocnych i słabych stron Gminy Kamień oraz obecnych i przyszłych zmian w jej otoczeniu, czyli szans i zagrożeń. Prezentowana poniżej procedura SWOT stanowi syntezę opisu stanu i tendencji rozwojowych zachodzących na terenie gminy zawartej w diagnostycznej części opracowania. Uwzględni ona również ustalenia wypracowane podczas warsztatów strategicznych oraz wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców.

Tabela 10 Analiza SWOT

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">- położenie geograficzne i atrakcyjne warunki przyrodniczo-krajobrazowe- dogodne warunki dla rozwoju turystyki aktywnej- aktywność władz samorządowych- korzystne warunki rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego i produkcji ekologicznej żywności	<ul style="list-style-type: none">- brak systemowych rozwiązań promujących gminę i usługi turystyczne na rynku wojewódzkim i krajowym- niewielka dostępność terenów o przeznaczeniu inwestycyjnym- brak spójnego systemu informacji turystycznej oraz w zakresie imprez sportowych, rekreacyjnych i kulturalnych

<ul style="list-style-type: none">- wysoki potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych- dobrze rozwinięta baza kulturalno-oświatowa- dobre zaplecze do aktywności społecznej (świetlice wiejskie, jednostki OSP)- działalność artystycznych zespołów ludowych- warunki naturalne dogodne do rozwoju energetyki odnawialnej (duże przestrzenie niezacienione, dobre nasłonecznienie terenu)- bliskie położenie Chelma- jednego z największych ośrodków miejskich na Lubelszczyźnie- warunki lokalowe do rozwoju oferty społecznej w postaci świetlic wiejskich	<ul style="list-style-type: none">- braki w infrastrukturze turystycznej i okołoturystycznej, w tym noclegowej i gastronomicznej- niekorzystne zmiany demograficzne- niewystarczające połączenia wewnętrzne komunikacji zbiorowej pomiędzy sołectwami- infrastruktura komunikacyjna i okołokomunikacyjna wymagająca remontów (drogi, chodniki)- niewystarczający stopień wyposażenia gospodarstw domowych w sieć kanalizacyjną i gazową- niewystarczająca oferta kulturalna- brak wystarczającej liczby miejsc pracy- brak dostępu do edukacji pozaszkolnej- brak miejsc pracy odpowiadających potrzebom mieszkańców (głównie potrzebom finansowym)- brak atrakcyjnych miejsc pracy dla osób młodych z wysokim wykształceniem, skutkujący odpływem tej grupy mieszkańców- brak miejsc do spędzania wolnego czasu- niski poziom PKB per capita na 1 mieszkanca- nieefektywna struktura gospodarki oparta na rolnictwie- niewystarczająca oferta kulturalna dla dzieci i młodzieży oraz osób starszych- ograniczony dostęp do Internetu- niewystarczający stopień zgazyfikowania gminy- niewystarczająca oferta dla seniorów- małe zaangażowanie mieszkańców w sprawy gminy oraz problemy z komunikacją z mieszkańcami
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">- rozwój współpracy wewnętrznej i zewnętrznej, w tym transgranicznej- wprowadzenie preferencji podatkowych dla prowadzenia działalności gospodarczej na terenie gminy	<ul style="list-style-type: none">- migracja ludności i utrzymywanie się niekorzystnych trendów demograficznych- zmniejszanie się udziału mieszkańców w wieku kreatywnym

<ul style="list-style-type: none">- ścisła współpraca z okolicznymi gminami oraz LGD- skuteczność w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na programy związane z infrastrukturą, środowiskiem oraz społeczne- rozwój grup producenckich i sektora rolno-spożywczego- rejestracja produktów lokalnych- rozwój zintegrowanej oferty turystycznej- rozwój infrastruktury okoturystycznej- wzrost aktywności społecznej mieszkańców- wydzielenie działek pod budownictwo jednorodzinne z dostępem do infrastruktury- utworzenie terenów inwestycyjnych dla potencjalnych przedsiębiorców- rozwój gospodarki niskoemisyjnej i wykorzystanie potencjału OZE przez mieszkańców- promocja przedsiębiorczości wśród mieszkańców gminy- ciągły rozwój obszaru IT w szkołach- skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację inwestycji w nowej perspektywie finansowej 2021-2027	<ul style="list-style-type: none">- zmiany klimatyczne skutkujące występowaniem anomalii pogodowych, susz, pożarów- szybko zmieniające się przepisy prawa i możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych- wysoka konkurencyjność okolicznych gmin i miejscowości pod względem kulturalnym i gospodarczym- długofalowe gospodarcze i społeczne następstwa pandemii wirusa SARS-Cov2- odpływ młodych dobrze wykształconych ludzi do dużych ośrodków- utrudniony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania, w tym z UE w związku z nową perspektywą finansową 2021-2027 (konieczność zapoznania się z nowymi procedurami i zasadami aplikowania o środki)- skomplikowane procedury pozyskiwania środków UE- niska aktywność w dziedzinie rozwoju działalności pozarolniczej- zwiększający się zakres zadań własnych gminy przy braku wsparcia finansowego z budżetu państwa- niestabilna polityka rolna państwa- zagrożenie patologią społeczną i dysfunkcjami- znikoma dostępność do środków zewnętrznych dla małych gospodarstw- kryzys finansowy związany z epidemią COVID-19
---	--

Źródło: Opracowanie własne

4. CZĘŚĆ PALNISTYCZA

Strategia Rozwoju Gminy Kamień na lata 2021-2037 z perspektywą do 2030 r. jest dokumentem, w którym zdiagnozowano aktualną sytuację społeczno-gospodarczą. Zwrócono uwagę zarówno na mocne strony, jak i obszary problemowe. W procesie tworzenia i realizacji strategii istotne jest również określenie misji i wizji. Są to dwa elementy strategii ukazujące najważniejsze kierunki rozwoju.

Prezentowana część Strategii jest odpowiedzią na wyniki uzyskane w ramach przeprowadzonej diagnozy poszczególnych sfer na terenie Gminy Kamień. Jednakże nie stanowi ona odpowiedzi, która powstała automatycznie jako swoisty wynik diagnozy problemów, lecz także ma ona na celu wychodzić naprzeciw wyzwaniom obszaru oraz zapobiegać problemom jeszcze nie powstałym. Opiera się ona na zdiagnozowanych lokalnych potencjałach, które będą stanowiły motor napędowy całego procesu rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

4.1 MISJA I WIZJA

MISJA GMINY to nic innego, jak idea jej rozwoju nadająca ogólny kierunek działań, oraz określająca pośrednio dziedziny, na których władze powinny skupić najbardziej swoją uwagę w planowanym okresie. Jest indywidualnym, generalnym planem ukształtowania mocnej pozycji jednostki samorządu terytorialnego wśród innych jednostek. Z jednej strony stanowi przesłanie i obietnicę skierowaną do mieszkańców gminy. Dzięki niej cele działalności władz powinny być lepiej zrozumiałe dla wszystkich obywateli. Z drugiej natomiast definiuje sposób, w jaki chce by gmina była postrzegana przez jej otoczenie. Określenie misji jest więc publiczną częścią planu strategicznego.

Misja koncentruje się na podstawowych wartościach, które przyświecają władzom gminy i jej mieszkańcom w procesach rozwojowych. Wskazuje również na czynniki uzasadniające przyjęcie określonych wartości jako nadrzędnych. Zawiera w sobie odpowiedzi na pytania: Kim jesteśmy? Czym się zajmujemy? Dlaczego? Co jest naszym priorytetem?

Uwzględniając przyjęte założenia misja Gminy Kamień brzmi:

MISJA GMINY KAMIEN

Gmina Kamień przy pełnym wykorzystaniu potencjału jakim dysponuje będzie dążyła w swoich strategicznych działaniach do zrównoważonego rozwoju gospodarczego (ożywienie przedsiębiorczości opartej na lokalnych bogactwach, wiedzy i kwalifikacjach mieszkańców), przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiej jakości życia mieszkańcom (rozwój podstawowej infrastruktury technicznej, stworzenie warunków do różnych form aktywności, ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych).

Wyżej zaprezentowane kierunki rozwoju zaproponowane w misji odpowiadają przede wszystkim na bieżące potrzeby lokalnej społeczności. Dzięki pełnemu wykorzystaniu potencjału Gminy Kamień będzie możliwy jej wszechstronny rozwój społeczno-gospodarczy. Jednocześnie z poprawą sytuacji gospodarczej będzie następował wzrost jakości życia mieszkańców. Nowe możliwości zatrudnienia (rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, agroturystyki, ekologicznych upraw) wpłyną pozytywnie na poziom życia lokalnej społeczności. Dodatkowo nastąpi poszerzenie oferty turystycznej i kulturalnej oraz poprawa ogólnodostępnej infrastruktury i estetyki otoczenia.

WIZJA GMINY stanowi odzwierciedlenie oczekiwań i aspiracji mieszkańców oraz władz. Wskazuje ona miejsce, w którym Gmina Kamień ma się znaleźć w perspektywie do roku 2030. Rysuje ona obraz w sytuacji wypełnienia sformułowanej misji oraz wyznaczonych celów strategicznych.

Określona w ramach niniejszego opracowania wizja stanowi podstawę celów Gminy Kamień w zakresie jej rozwoju.

Nakreślona poniżej wizja Gminy Kamień zostanie urzeczywistniona dzięki osiągnięciu w perspektywie do 2030 roku celów strategicznych zapewniających zrównoważony rozwój jednostki samorządu terytorialnego oparty o posiadane zasoby społeczno-gospodarcze.

Jak wskazują, zaprezentowane w pierwszych częściach niniejszego dokumentu, wnioski z przeprowadzonej diagnozy oraz wyniki licznych analiz w ciągu ostatnich lat sytuacja społeczno-gospodarcza w gminie, a także w otoczeniu wojewódzkim czy krajowym ulega dynamicznym metamorfozom. Na możliwość rozwoju oraz kształtowanie warunków życia mieszkańców wpływają już nie tylko m.in. zachodzące zmiany w strukturze demograficznej ludności (głównie zachodzące zjawisko starzenia się społeczeństwa), rozwój nowoczesnych technik, technologii i cyfryzacji, zwiększająca się presja na środowisko naturalne, negatywne procesy demograficzne. Jak pokazał ostatni rok, tj. 2020 r. , nawet stosunkowo małe jednostki samorządu terytorialnego dotykają zjawiska o skali globalnej- pandemia wirusa SARS-COV2, które rodzą konieczność przeformułowania dotychczasowych sposobów prowadzenia polityki lokalnej. Niespotykane od wielu lat na ternie Polski zjawisko epidemii choroby (dot. COVID-19) oraz wywołany przez nią kryzys gospodarczy, stanowi nie lada wyzwanie do zaplanowania nowego modelu planowania rozwoju jednostki samorządu terytorialnego. Lepsze wykorzystanie endogenicznych potencjałów rozwojowych Gminy Kamień, jeszcze mocniejsze kładzenia nacisku na ochronę lokalnego środowiska naturalnego i bioróżnorodności biologicznej, zachowanie dziedzictwa kulturowo-historycznego gminy dla przyszłych pokoleń, rozwój usług społecznych oraz ciągła poprawa warunków życia społeczności lokalnej to filary zaprezentowanej poniżej wizji rozwoju Gminy Kamień do 2030 rok.

Bardzo ważnym elementem jest kapitał ludzki i kapitał społeczny, które w dzisiejszych czasach stanowią podstawowe czynniki rozwoju społeczno-gospodarczego. Najważniejszą wartością Gminy Kamień jest więc społeczność tworząca wspólnotę samorządową, a przede wszystkim jej mieszkańcy, dla których odpowiednio do ich potrzeb, należy zapewnić wysokiej jakości usługi społeczne oraz atrakcyjną przestrzeń publiczną. Tym samym Gmina Kamień będzie miejscem przyjaznym i bezpiecznym, otwartym na wszystkie grupy społeczne oraz wspierającą ich aktywność.

WIZJA GMINY KAMIEN

Gminy Kamień prowadzi szeroką działalność gwarantującą wysoką jakość życia społeczności lokalnej, poprzez dostęp do nowoczesnej i bezpiecznej sieci infrastruktury technicznej oraz społecznej. W efekcie przeprowadzonych inwestycji (racjonalnie wykorzystujących lokalną specyfikę oraz endogeniczne zasoby) jednostka rozwija się w sposób zrównoważony.

Niebagatelną rolę w tym zakresie odgrywa ochrona dziedzictwa naturalnego i bioróżnorodności biologicznej obszaru.

Skutecznie funkcjonująca gospodarka generuje zwiększone przychody podatkowe dla gminy wpływając na wzrost jej zdolności w zakresie realizacji inwestycji prorozwojowych (na które dodatkowo efektywnie pozyskuje środki zewnętrzne) oraz finansowania zadań własnych.

Gminę zamieszkują aktywni, prężni w działaniach i zintegrowani mieszkańcy, chętnie współpracujący z lokalnymi organizacjami w realizacji wspólnych celów. Wysoka jakość usług społecznych (kulturalnych, edukacyjnych, zdrowotnych, sportowo-rekreacyjnych) wpływa pozytywnie na komfort ich życia i stanowi istotny instrument zachęty dla nowego osadnictwa.

Kreatywności i otwartości mieszkańców kształtują nowoczesny charakter gminy.

Jednocześnie nie oznacza to odcięcia się do lokalnego dziedzictwa kulturowo-historycznego- kultywowane są i przekazywane z pokolenia na pokolenie tradycje, obyczaje, zadbane są „pomniki” dziedzictwa materialnego i niematerialnego.

Wyjątkową troską otoczeni są ludzie starsi i będący w trudnych sytuacjach życiowych (wykluczeni lub zagrożeni wykluczeniem społecznym).

Zarządzanie samorządowymi jednostkami organizacyjnymi odbywa się w sposób kompleksowy i zapewniający wysoki standard świadczonych usług publicznych. Efektywnie działająca administracja aktywizuje istniejący kapitał społeczny do współdziałania. Efektem tego jest realizacja wspólnych przedsięwzięć i projektów wpływających dodatnio na dalszy rozwój jednostki samorządu terytorialnego.

Konstrukcja niniejszej wizji opiera się na założeniach stałego rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Kamień przy wykorzystaniu jej zasobów wewnętrznych – walorów przyrodniczych oraz kapitału społecznego. Wykorzystanie tego wewnętrznego potencjału, przy pomocy środków własnych oraz zewnętrznych przyczyni się do przyspieszenia procesów modernizacyjnych lokalnej gospodarki, pobudzenia miejscowej przedsiębiorczości, a przez to poprawy poziomu życia mieszkańców. Kluczem do zmiany sytuacji na terenie gminy jest skoncentrowanie się na podniesieniu efektywności lokalnej gospodarki. Wiąże się to przede

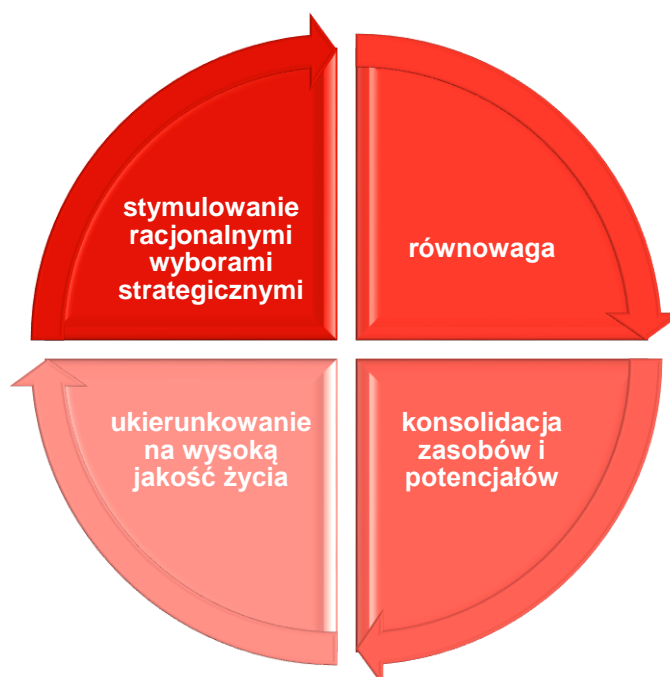
wszystkim z przewyciężeniem słabych stron, których istnienie uniemożliwia przyspieszenie procesów rozwojowych.

Dlatego też zaproponowane cele strategiczne i kierunki działań skupiają się w głównej mierze na ograniczaniu barier hamujących i wykorzystanie mocnych stron. Zmiany, które zajądą w wyniku realizacji szeregu zaproponowanych w ramach niniejszego opracowania działań, w dłuższej perspektywie czasu, przyczynią się do rozwoju przedsiębiorczości i zasobów ludzkich, a także pozytywnie wpłyną na komfort życia mieszkańców.

4.2 PARADYGMAT ROZWOJU

W ramach niniejszego dokumentu zaproponowano i przyjęto model zrównoważonego rozwoju jednostki samorządu terytorialnego. Ma on charakter funkcjonalny, oparty jest o cztery filary i zakłada zrównoważony terytorialnie rozwój, konsolidację zasobów i potencjałów, jest stymulowany racjonalnymi wyborami strategicznymi oraz ukierunkowany na osiągnięcie wysokiej jakości życia.

Rysunek 2 Filary rozwoju

Źródło: Opracowanie własne

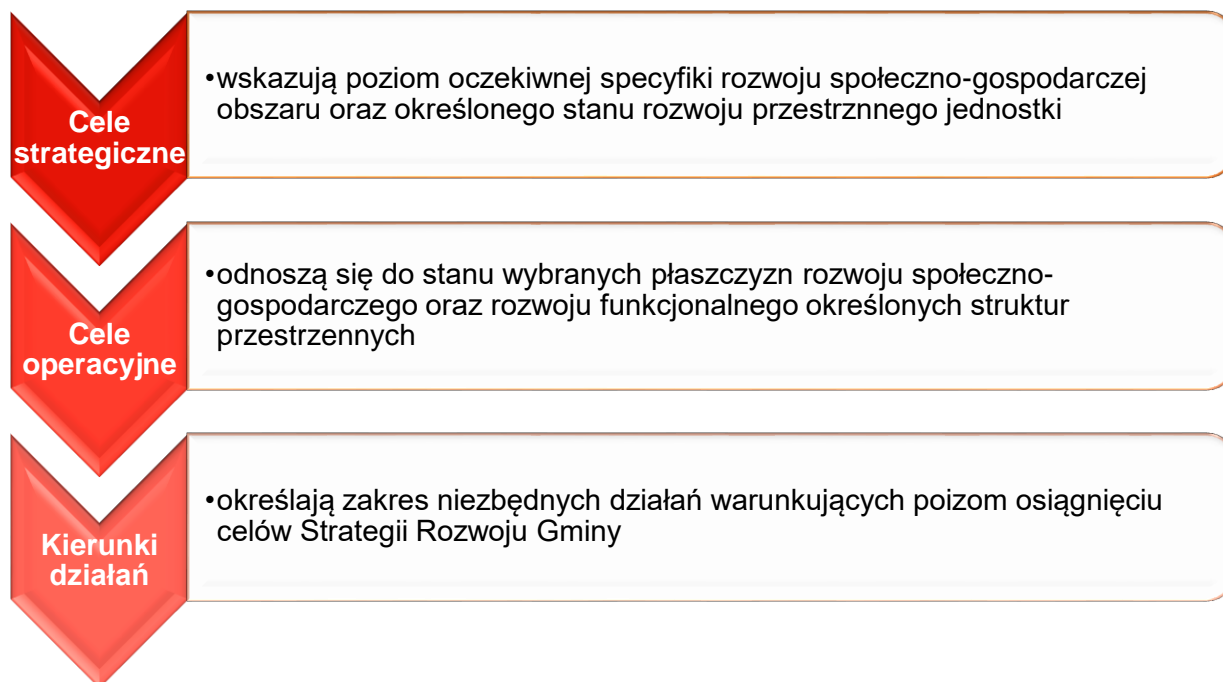
Kluczowym elementem wyżej zaprezentowanego modelu są wzajemnie korelacje zarówno w przestrzeni, stymulujące i umożliwiające zrównoważony terytorialnie rozwój, jak i w układzie poszczególnych obszarów tematycznych (społecznych i gospodarczych) jako źródło synergii generujące wartość dodaną rozwoju. Niezwykle istotnym elementem są także powiązania międzyinstytucjonalne. Mowa tutaj przede wszystkim o zacieśnianiu współpracy podmiotów, instytucji administracji publicznej, organizacji pozarządowych (III sektor) oraz zacieśnienia relacji z mieszkańcami. Pozwoli to na zwiększenie potencjałów i aktywności na rzecz rozwoju, wzajemne uzupełnianie działań, poprawę efektywności, co przełoży się na lepsze wykorzystanie zasobów materialnych i nie materialnych na rzecz rozwoju i dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców.

4.3 CELE STRATEGICZNE ROZWOJU W WYMIARZE SPOŁECZNYM, GOSPODARCZYM I PRZESTRZENNYM

Przedstawione w niniejszym rozdziale cele strategiczne są priorytetowymi obszarami interwencji, w ramach których będą podejmowane działania, służące rozwojowi społeczno-gospodarczemu gminy w perspektywie do 2020 roku. Przedmiotowe cele wynikają bezpośrednio z przyjętej wizji rozwoju i stanowią odpowiedź na główne wyzwania przed którymi stoi jednostka samorządu terytorialnego. Zgodnie z założeniami ich realizacja powinna prowadzić do poprawy poziomu rozwoju gospodarczego i jakości życia lokalnej społeczności. W najbliższej perspektywie przeważać będą działania stanowiące kontynuację dotychczasowej polityki rozwojowej gminy, tj. zmierzające do poprawy poziomu życia ludności oraz polegające na niwelowaniu luki infrastrukturalnej i łagodzeniu innych niekorzystnych zjawisk, które mogłyby hamować rozwój gminy w przyszłości.

Zaproponowane poniżej cele rozwoju Gminy Kamień są konsekwencją zidentyfikowanych wyzwań rozwoju. Tworzą one spójny i wzajemnie uzupełniający się układ, w którym efekty jednych celów generują i wzmacniają efekty realizacji innych. Podstawową ideą jest wykorzystanie potencjałów rozwojowych, modernizacja gospodarki, innowacyjność oraz poprawa jakości życia mieszkańców.

Rysunek 3 Struktura celów Strategii

Źródło: Opracowanie własne

W ramach Strategii wskazano dwustopniową strukturę celów. Zdefiniowano trzy cele strategiczne przyporządkowane wymaganyom obszarom tematycznym, tj. w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Celom strategicznym przyporządkowano cały układ celów operacyjnych. Strukturę celów strategicznych oraz operacyjnych niniejszego dokumentu należy, w całym okresie jego obowiązywania, traktować jako stałą. Tymczasem kierunki działań mogą podlegać zmianom (być dołączane lub wykreślane z dokumentu po ich ewentualnym zrealizowaniu).

Niniejsza Strategia wskazuje trzy cele strategiczne (rysunek 4) oraz ukształtowane w ich obrębie **12 celów** operacyjnych. Kolejnym elementem części planistycznej jest zestaw kierunków działań, które stanowią punkt odniesienia dla wszystkich działań rozwojowych na terenie Gminy Kamień, w tym także dla kierunków zagospodarowania przestrzennego. Wskazane w dokumencie cele strategiczne oraz kierunki działań stanowią elementy, które mają przyczynić się do osiągnięcia przyjętej wizji rozwoju gminy w perspektywie do 2030 roku. Realizacja nakreślonej wizji rozwoju wymagać będzie zaangażowania wielu środowisk i podmiotów, które będą kierunkować swoją działalność również w kierunku realizacji uzgodnionych i przyjętych celów rozwoju całej gminy (rysunek 5).

W oparciu o przeprowadzone analizy sytuacji społeczno-gospodarczej, przestrzennofunkcjonalnej, środowiskowej i technicznej Gminy Kamień, które przedstawiono w poprzednich rozdziałach niniejszego dokumentu, sformułowane zostały cele strategiczne i operacyjne. Zgodnie z logiką cele strategiczne odnoszą się do zidentyfikowanych obszarów problemowych, wyznaczonych na podstawie przeprowadzonej analizy gminy oraz konsultacji społecznych. Głównym argumentem przemawiającym za opracowaniem Strategii, jest możliwość planowanego realizowania zadań mających na celu wykreowanie jak najlepszych warunków dla rozwiązywania najbardziej naglących problemów. Niezwykle istotne jest także osiągnięcie najbardziej pożądaných, z punktu widzenia społeczności lokalnej efektów, przy jednoczesnym wykorzystaniu dostępnych zasobów naturalnych, finansowych, organizacyjnych i ludzkich.

Rysunek 4 Schemat celów strategicznych

Źródło: Opracowanie własne

Rysunek 5 Cele strategiczne i operacyjne *Strategii Rozwoju Gminy Kamień na lata 2021-2027 (z perspektywą do 2030 r.)*

CELE STRATEGICZNE		
1. Wzmocnienie kapitału społecznego	2. Rozwój gospodarki wzmacniający konkurencyjność obszaru	3. Zrównoważony rozwój przestrzenno-funkcjonalny
CELE OPERACYJNE		
1.1 Rozwój oferty wychowawczo-edukacyjnej	2.1 Pobudzanie lokalnej przedsiębiorczości	3.1 Poprawa dostępności komunikacyjnej
1.2 Aktywizacja społeczności lokalnej i wzmacnianie kapitału ludzkiego	2.2 Podnoszenie kwalifikacji i konkurencyjności producentów rolnych	3.2 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej
1.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	2.3 Wspieranie rozwoju lokalnego przetwórstwa rolnego	3.3 Poprawa jakości środowiska naturalnego i ochrona bioróżnorodności obszaru
1.4 Zwiększanie bezpieczeństwa mieszkańców w wymiarze publicznym, zdrowotnych i społecznym		3.4 Poprawa ładu przestrzennego i estetyki obszaru
1.5 Poprawa jakość świadczonych usług publicznych i rozwój potencjału administracji publicznej		

Zródło: Opracowanie własne

Cele strategiczne odwzorowują obszary rozwojowe w sferze przestrzennej, gospodarczej i społecznej, które są zależne od siebie i wzajemnie się przenikają. Podstawą do podejmowania działań w sferze gospodarczej i społecznej powinno być racjonalne gospodarowanie przestrzenią oraz ochrona ładu przestrzennego. Z kolei zadania realizowane w zakresie infrastruktury technicznej będą podstawą do realizacji zadań w sferze gospodarczej, rozwoju usług społecznych, a także pozytywnie wpłyną na poprawę jakości środowiska przyrodniczego. Cele osiągnięte w ramach sfery społecznej i gospodarczej wpłyną również na poprawę jakości życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni.

Przy formułowaniu powyższych celów wzięto pod uwagę zalecenia dotyczące zgodności celów Strategii z planistycznymi dokumentami rozwoju szczebla regionalnego i krajowego. Poniższy schemat prezentuje współzależność celów zdefiniowanych w niniejszym dokumencie oraz *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku* oraz *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030*.

Rysunek 6 Korelacja celów Strategii z dokumentami strategicznymi szczebla regionalnego i krajowego

Strategia Rozwoju Gminy Kamień na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 roku	Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
1. Wzmocnienie kapitału społecznego	4. Wzmocnienie kapitału społecznego	2. Wzmocnienie regionalnych przewag konkurencyjnych 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie
1.1 Rozwój oferty wychowawczo-edukacyjnej	4.1. Rozwijanie kapitału ludzkiego	2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego
1.2 Aktywizacja społeczności lokalnej i wzmocnienie kapitału ludzkiego	4.1. Rozwijanie kapitału ludzkiego	2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego
1.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	4.3. Włączenie i integracja społeczna	2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego
1.4 Zwiększanie bezpieczeństwa mieszkańców w wymiarze publicznym, zdrowotnym i społecznym	4.2. Poprawa jakości świadczenia usług zdrowotnych	2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego
1.5 Poprawa jakości świadczonych usług publicznych i rozwój potencjału administracji publicznej	4.5. Bezpieczeństwo publiczne	2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego
	4.4. Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej	2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego
	4.6. Wspieranie oddolnych inicjatyw i poprawa efektywności zarządzania	3.1 Wzmocnienie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem 3.3 Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych 3.4 Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej
2. Rozwój gospodarki wzmocniający konkurencyjność obszaru	1. Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych 3. Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu	1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym 2. Wzmocnienie regionalnych przewag konkurencyjnych
2.1 Pobudzanie lokalnej przedsiębiorczości	1.2 Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne	1.1 Wzmocnienie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo – wschodnia Polska oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją
	3.2. Wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw	1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów
	3.3. Promocja i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej	2.2 Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym
	3.4. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych i rozwój usług wolnego czasu	2.3 Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach

2.2 Podnoszenie kwalifikacji i konkurencyjności producentów rolnych	1.1. Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych	2.2 Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym
2.3 Wspieranie rozwoju lokalnego przetwórstwa rolnego	1.3. Rozwój współpracy w sektorze rolno-spożywczym	2.2 Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym
1.4. Umacnianie marki lubelskich produktów żywnościowych		
3. Zrównoważony rozwój przestrzenno-funkcjonalny obszaru	2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych	1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym
3.1 Poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru	4. Wzmacnianie kapitału Społecznego	3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie
3.2 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej	2.3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów
3.2 Poprawa jakości środowiska naturalnego i ochrona bioróżnorodności obszaru	2.1. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej	1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów
3.4 Poprawa ładu przestrzennego i estetyki obszaru	2.4. Ochrona walorów Środowiska	1.2 Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo – wschodnia Polska oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją
	2.3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	1.4 Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych
	4.6. Wspieranie oddolnych inicjatyw i poprawa efektywności zarządzania	1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów
		3.3 Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych

Źródło: Opracowanie własne

4.4 KIERUNKI DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH DLA OSIĄGNIĘCIA CELÓW STRATEGICZNYCH I OPERACYJNYCH

Kierunki działań oznaczają kierunki koncentracji wspólnych wysiłków (aktywności programowej, finansowej i organizacyjnej) podejmowanych przez samorząd oraz jego partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie „co jest do zrobienia?”. Kierunki działań (zwane też zadaniami, działaniami, kierunkami interwencji – w zależności od stopnia ich szczegółowości) służą realizacji założonych celów, są podstawą wdrażania strategii. Strategia powinna określać kierunki działań lub, tam gdzie to jest możliwe, konkretne działania.

CEL STRATEGICZNY 1. WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Głównym z wyznaczników decydujących o poziomie rozwoju lokalnego, a zarazem sprawności administracji gminnej, jest dostęp mieszkańców do wysokiej jakości usług społecznych, obejmujących zaspakajanie nie tylko potrzeb materialnych, lecz również tzw. potrzeb „wyższego rzędu” (duchowych). Usługi społeczne dotyczą przede wszystkim takich obszarów jak oświata i edukacja, kultura, sport i rekreacja, ochrona zdrowia oraz pomoc społeczna. To właśnie dostęp do wysokiej jakości usług społecznych stanowi jeden z filarów gwarantujących możliwość rozwoju i wzmocnienia kapitału społecznego. Na uwagę zasługuje fakt, iż w ostatnich latach Gmina Kamień poczyniła wiele działań wpływających na podniesienie jakości oferowanych usług publicznych w ww. obszarach. Zauważalny jest również nieznaczny wzrost aktywizacji społeczności lokalnej (objawiający się m.in. w inicjowaniu i organizowaniu inicjatyw o charakterze lokalnym czy aktywnym korzystaniu z przysługujących praw wyborczych). Jednocześnie potrzeby członków wspólnoty samorządowej systematycznie wzrastają i zmieniają się. W związku z tym, należy w dalszym ciągu dążyć do podnoszenia poziomu i dostępności usług publicznych. Niezaprzeczalnie

zwiększanie dostępu do szerokiego wachlarza usług publicznych oraz zmiana „mentalności” mieszkańców i zwiększenie ich przeświadczenia o możliwości rzeczywistego decydowania o kształcie wspólnoty mają ogromne znaczenie dla rozwoju kapitału społecznego.

Pierwszy cel operacyjny skupia się wokół rozwoju oferty edukacyjno-wychowawczej dla mieszkańców. Obecnie na terenie gminy funkcjonują trzy placówki oświatowe: SP im. Konstytucji 3 Maja w Strachosławiu, SP im. Tadeusza Kościuszki w Kamieniu oraz SP w Czerniejowie. Przy szkołach działalność prowadzą oddziały przedszkolne. Zarówno gmina, jak i jej jednostki organizacyjne powinny aktywnie kontynuować uczestnictwo w projektach i programach, które przyczyniają się do podnoszenia jakości kształcenia w placówkach szkolnych. Wymogiem niezbędnym do podniesienia ogólnego poziomu wykształcenia społeczeństwa jest stworzenie warunków powszechnego dostępu do edukacji już od najwcześniejszych etapów wychowania i kształcenia tj. etapu edukacji przedszkolnej. W związku z tym gmina powinna kontynuować rozpoczęte w tej sferze działania. Wsparcie będzie obejmowało realizację programów edukacyjnych (dodatkowych zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych) skierowanych do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – zarówno tych z problemami w nauce, jak i szczególnie uzdolnionych. Realizacja programów rozwojowych przyczyni się do podniesienia jakości nauczania w szkole, a co za tym idzie do lepszych wyników w nauce osiągniętych przez uczniów, którzy uzyskają dzięki temu większe szanse na kontynuowanie edukacji, a w przyszłości również podjęcie zatrudnienia. Z przedsięwzięciami wspierającymi stronę merytoryczną oferty edukacyjnej, w parze muszą ich równocześnie działania inwestycyjne wpływające na podniesienie standardu bazy edukacyjnej (remonty budynków, zakup wyposażenia). Kolejnym elementem jest zagwarantowanie opieki nad dziećmi młodszymi. Ze względu na specyfikę Gminy Kamień (gmina wiejska położona we wschodniej części Polski; duży odsetek rodzin wielopokoleniowych zamieszkujących w tym samym lub położnym w niedalekiej odległości sąsiedztwie; opiekę nad dziećmi sprawują głównie matki, które mają utrudniony dostęp do pracy lub dziadkowie w przypadku podjęcia pracy zarobkowej przez rodziców) zainteresowanie opieką nad dziećmi w wieku poniżej 3 lata nie jest tak duże jak na obszarach miejskich. Jednocześnie zauważalna jest powolna zmiana ww. tendencji. Mieszkańcy coraz częściej zgłaszają potrzebę utworzenia instytucji opieki nad dziećmi do lat 3.

Tworzenie tego rodzaju placówek daje szansę nie tylko dzieciom na wszechstronny rozwój i zwiększenie ich szans edukacyjnych w przyszłości ale również umożliwia matkom powrót na rynek pracy.

Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, iż. istnieje również potrzeba zwiększania dostępu do edukacji dla osób dorosłych (powyżej 18 roku życia). W tym zakresie, naprzeciw oczekiwaniom społeczności lokalnej wychodzi idea tzw. uniwersytetów ludowych, oferujących formalne i nieformalne metody edukacji dla osób dorosłych w oparciu o grundtvigiańską metodę edukacyjno-wychowawczą.

Uniwersytet Ludowy - pozaformalna niepubliczna placówka edukacyjno wychowawcza dla osób dorosłych (powyżej 18 roku życia), która:

- działa w środowiskach wiejskich lub małych miast oraz tam, gdzie dostęp do innych form edukacji dorosłych czy rozwoju jest utrudniony,
- świadczy usługi związane z niezawodową lub zawodową edukacją osób dorosłych,
- najczęściej posiada bazę internatową,

a głównym celem jego działalności jest rozwój kapitału ludzkiego i społecznego przez podnoszenie kompetencji zarówno kluczowych (szczególnie społecznych i obywatelskich), jak i zawodowych oraz kształtowanie postaw obywatelskich w oparciu o grundtvigiańską metodę dydaktyczną czerpiącą z tradycji i bogactwa kulturowego lokalnej społeczności. Celem działalności uniwersytetów ludowych jest przygotowanie współczesnego człowieka do odpowiedzialnego funkcjonowania w stale zmieniającej się rzeczywistości społecznej przez umożliwienie uczestnikom świadomego i dojrzałego zrozumienia siebie i swojej roli w świecie, przywracanie i rozwijanie u uczestników poczucia sprawstwa i wiary w możliwość zmiany swojego życia oraz życia lokalnych społeczności. Metoda pracy w uniwersytetach ludowych jest oparta na uznaniu wartości i wykorzystaniu wcześniejszych doświadczeń słuchaczy oraz ich udziale i odpowiedzialności w procesach planowania i realizacji działań edukacyjnych. Uniwersytety ludowe realizują swoje cele w oparciu o unikalne metody edukacji dorosłych wypracowane w trakcie ponad 150 letniej tradycji tych placówek (pierwsze uniwersytety ludowe powstały w Danii, Niemczech, Norwegii i Szwecji w połowie XIX wieku), oparte na tzw. pedagogii grundtvigiańskiej (od nazwiska ojca uniwersytetów ludowych M.F.S. Grundtviga). Metody te polegają na:

- holistycznym (całościowym) podejściu do uczenia się, rozwijania kompetencji kluczowych, a w szczególności kompetencji społecznych i obywatelskich (zdolności skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym), ale też do inicjatywności i przedsiębiorczości (zdolności do wcielania pomysłów w czyn przez kreatywność, innowacyjność i podejmowanie wyzwań, umiejętności planowania i zarządzania projektami itp.) oraz rozbudzania świadomości i ekspresji kulturalnej – nawet jeżeli proponowany kurs dotyczy konkretnego zawodu, jest on prowadzony w sposób uwzględniający różne obszary ludzkiej osobowości, różne rodzaje inteligencji, różne poziomy ludzkiego życia,
- partnerstwie nauczycieli i słuchaczy – uniwersytet ludowy jest demokratycznie zarządzaną wspólnotą nauczycieli i słuchaczy oraz żywym przykładem budowania wspólnoty przez konkretne formy, takie jak aktywny samorząd słuchaczy, gotowość do włączania słuchaczy w proces tworzenia programu, uwzględnianie w programie ich potrzeb i preferencji, wolności ideologicznej i politycznej, w tym wolności w formułowaniu i realizowaniu programu – przestrzeń uniwersytetu ludowego jest wolna od indoktrynacji, opiera się na wolności słuchaczy w kształtowaniu własnego światopoglądu. Nauczyciel wspiera słuchacza w jego rozwoju, nie narzucając mu własnej wizji świata. Podstawową zasadą w tej formie uczenia się jest dialog uwzględniający szacunek do odmiennych poglądów, pochodzenia, wyznania i kultury,

- nawiązaniu do najlepszych wzorów edukacji europejskiej sięgających sokratejskiej majeutyki – wolność w kształceniu się na uniwersytecie ludowym wyraża się w braku obowiązkowych egzaminów w procesie uczenia się, zarówno przed rozpoczęciem nauki, jak i na jej zakończenie,
- uczeniu się przez praktykę, co oznacza, że na uniwersytetach ludowych działania praktyczne mają większe znaczenie niż zajęcia teoretyczne, dominują takie formy nauczania i uczenia się jak praca zespołowa, uczenie się przez działanie czy uczenie się przez przeżywanie (a w ramach tego ostatniego znaczące miejsce zajmuje ekspresja artystyczna – zwłaszcza historycznie związana z uniwersytetami ludowymi metoda budowania wspólnoty polegająca na wspólnym śpiewaniu, zajęciach teatralnych itp.).¹⁵

Utworzenie Uniwersytetu Ludowego na terenie Gminy Kamień będzie stanowiło jeden z najważniejszych kierunków działań w analizowanym celu operacyjnym. W zakresie tym, jednostka samorządu terytorialnego będzie pełnić rolę inicjatora i współorganizatora tego rodzaju przedsięwzięcia. Rolą sektora publicznego będzie pobudzenie oddolnych inicjatyw mieszkańców mających na celu powołanie do życia uniwersytetu ludowego przez nowo powstałą lub funkcjonującą już organizację społeczną. Tego rodzaju placówki, które z natury są „szkołą dla życia”, stwarzają uczestnikom możliwość zdobycia umiejętności i kompetencji, jakich nie mogą zaoferować formalne placówki edukacji zawodowej dorosłych, a w szczególności stwarzają możliwość znalezienia odpowiedzi na podstawowe pytania natury egzystencjalnej – kim jest konkretny uczestnik jako osoba oraz członek danej wspólnoty lokalnej, w której żyje, uczy się, pracuje i angażuje w życie publiczne. Działalność edukacyjna placówki oświatowej obejmie 3 aspekty: 1) ekspresję kulturową i artystyczną (działania ukierunkowane zostaną na podnoszenie kompetencji kulturowych oraz pobudzanie innowacyjności, twórczego myślenia i ekspresji artystycznej przy wykorzystaniu istniejących zasobów i dziedzictwa regionu; oferta edukacyjna skierowana zostanie do zróżnicowanej ze względu na wiek; wykształcenie; pochodzenie grupy docelowej i obejmować będzie stosowanie różnych technik, metod, narzędzi, itd., ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa historyczno-kulturowego regionu), 2) aktywizacja społeczna i obywatelska (prowadzone warsztaty, konferencje, prelekcje wpłyną na wzmocnienie zdolności do współpracy i kreatywnego działania społeczności oraz otwartości na postęp i innowacje; niezwykle ważnym elementem będzie pobudzanie inicjatywności i

¹⁵ Na podstawie: Program Wspierania Rozwoju Uniwersytetów Ludowych na lata 2020–2030 -Załącznik do uchwały nr 77/2020 Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2020 r.

przedsiębiorczości - zdolności do wcielania pomysłów w czyn przez kreatywność, innowacyjność i podejmowanie wyzwań, umiejętności planowania i zarządzania projektami itp.; w efekcie przeprowadzonych działań uda się „wyłowić” osoby mające potencjał do bycia lokalnymi liderami; osoby te będą w przyszłości stanowiły wyspecjalizowaną kadrę uniwersytetu; ich późniejsza działalność prowadzić będzie do wzrostu poziomu zaangażowania społecznego, co następnie przyczyni się do wzrostu poziomu społeczeństwa obywatelskiego; absolwenci placówki będą stawiali się lokalnymi liderami i zachęcali innych do działania mającego na celu budowanie "małej ojczyzny"); 3) szeroko rozumiana działalność rolnicza.

Dla rozwoju jednostki samorządu terytorialnego kluczową rolę odgrywa kapitał społeczny, w tym m.in. zainteresowanie i zaangażowanie mieszkańców we wspólne sprawy społeczności lokalnej. Nawet najbardziej twórcze i aktywne władze samorządowe nie mogą działać wiele bez zaangażowania mieszkańców. Tam gdzie panuje bierność i marazm każda próba zmiany otaczającej rzeczywistości budzi niechęć i niezrozumienie. W takim środowisku realizacji jakichkolwiek działań jest niezwykle trudna. Aktywność społeczna, a zwłaszcza aktywność organizacyjna, jest jednym z elementów kapitału społecznego w każdym środowisku. Zaangażowanie ludzi, wzajemne zaufanie oraz więzi lokalne są potrzebne do budowania silnych, upodmiotowionych struktur pośrednich pomiędzy państwem a społeczeństwem.

Problem niekorzystnych zjawisk społecznych oraz bierności środowisk lokalnych jest konsekwencją zaistnienia wielu różnych czynników, do których z pewnością należą warunki ekonomiczne. Są one najłatwiej dostrzegalne, ale niekoniecznie najtrudniejsze do pokonania. Mogą one jednak stanowić duże zagrożenie dla realizacji wyzwań gospodarczych i wizerunkowych. Stałe niwelowanie skutków niepożądanych zjawisk oraz inicjowanie aktywności mieszkańców jest jednym z zadań instytucji samorządowych. Przeciwdziałanie niekorzystnym tendencjom może być realizowane m.in. poprzez utrzymywanie wysokiej jakości kształcenia od pierwszych jego etapów, angażowanie mieszkańców do udziału w inicjatywach lokalnych, kreowanie wartości przedsiębiorczych i estetycznych. Wpłynie to w przyszłości na zwiększenie zaradności i operatywności mieszkańców, odpowiedzialności za wspólne dobro. Niezwykle istotne dla rozwoju Gminy Kamień jest wzmocnienie zdolności do współpracy i kreatywnego działania lokalnej społeczności oraz otwartości na postęp i innowacje. W związku z tym należy podjąć działania zmierzające do wsparcia wszelkich inicjatyw integrujących

mieszkańców, ukierunkować działania poszczególnych sołectwach tak, aby przyczyniały się do tworzenia aktywnych lokalnych społeczności, potrafiących współpracować na wielu płaszczyznach (kulturalnej, społecznej i gospodarczej). Progres w tej dziedzinie będzie mierzony ilością i jakością zorganizowanych wspólnych inicjatyw, działań, akcji eventowych.

Aktywność społeczna mieszkańców obszaru połączona z ich rzeczywistym zaangażowaniem w procesy współdecydowania o jego losach, będzie stanowiła podstawę do budowania wspólnoty społeczeństwa. Będzie też ważnym czynnikiem integrującym tę społeczność, przyczyniającym się jednocześnie do rozwoju kapitału społecznego i rozwiązywania lokalnych problemów społecznych. Zaangażowanie obywateli w życie publiczne powinno dotyczyć nie tylko udziału w podejmowaniu decyzji, ale także wykonywaniu tych decyzji, a więc udziału w realizacji zadań publicznych. W procesie rozwoju społeczno-gospodarczego niezwykle aktywne ważne jest uczestnictwo lokalnej społeczności, dlatego też konieczne będzie podjęcie działań z zakresu odbudowania społeczeństwa obywatelskiego na obszarze Gminy Kamień. Społeczeństwo obywatelskie można rozumieć dwojako: po pierwsze jako działalność organizacji pozarządowych, wspólnot lokalnych i samorządowych nieformalnych ruchów społecznych oraz po drugie jako świadomość obywatelską. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego umożliwiają właściwe wykonywanie ról społecznych oraz samorealizację we wszystkich sferach. Oprócz tego znaczący będzie mechanizm zlecenia realizacji usług publicznych przedmiotowym organizacjom. Podstawowym zadaniem na obszarze będzie budowanie społeczeństwa obywatelskiego, rozumianego jako społeczeństwo świadome, z poczuciem odpowiedzialności, współpracujące na rzecz środowiska lokalnego i współdecydujące o kierunkach rozwoju swojego otoczenia. W rozumieniu tym, społeczność lokalna jest nie tylko adresatem, ale także współkreatorem rozwiązań i działań podejmowanych na rzecz wspólnoty. Należy zwrócić szczególną uwagę na takie czynniki jak zaufanie, zakorzenienie w systemie wartości i więzi międzyludzkich, a także tolerancję, współpracę i wzajemność. W oparciu o te czynniki możliwe jest budowanie kapitału społecznego, który w połączeniu z kapitałem finansowym, stanowić będzie podstawę dla rozwoju obszaru gminy. Ważne będzie również przeprowadzenie działań edukacji obywatelskiej wśród mieszkańców. Będzie to miało na celu po pierwsze nabycie

wiedzy praktycznej, świadomości swoich praw, a po drugie wykształcenie umiejętności społecznych, pro aktywnej oraz przedsiębiorczej postawy.

Podstawowym warunkiem budowania tożsamości społecznej jest wzbudzenie przeświadczenia o niezbędności i potrzebie ochrony oraz pielęgnowania dziedzictwa i tradycji lokalnych. Tożsamość społeczna jest zespołem identyfikacji społecznej, która oznacza proces umieszczania i definiowania zarówno siebie, jak i innych w różnych kategoriach społecznych. Często tak bywa, że jednostki należące do danej grupy społecznej przypisują sobie te cechy, które charakteryzują jej zbiorowość czy grupę społeczną i odwrotnie. Świadomość, że jest się odpowiedzialnym dziedzicem dóbr kultury, wzbudza emocjonalny stosunek do swojej miejscowości, rodzi poczucie wspólnoty i gotowość do podejmowania nowych inicjatyw na rzecz lokalnego rozwoju. Z tego też względu, w ramach wiodących kierunków działań 2. celu operacyjnego, lokalne dziedzictwo będzie ujmowane w szerokim aspekcie. Mowa tu zarówno o trudniejszym do opisanie i zlokalizowania – dziedzictwie niematerialnym (np. obrzędy, rytuały, zwyczaje, stroje, muzyka, pieśni, tradycje życia sąsiedzkiego), jak i materialnych składnikach dziedzictwa obszaru m.in.: obiektach zabytkowych. W ten sposób można budować markę regionu, która będzie uwypuklała atuty atrakcje Gminy Kamień. Aby do tego doszło konieczne są m.in. działania kulturalne, takie jak wydarzenia kulturalno-rozrywkowe, działania promocyjne, turystyczne, budowanie potencjału agroturystycznego. Marka będzie stanowiła o przyszłym rozwoju, o nowych miejscach pracy, źródłach dochodu dla mieszkańców. Takie kompleksowe działania zachęcą turystów do spędzania czasu na łonie natury w gminie.

Kolejny cel operacyjny dotyczy niezwykle istotnej kwestii, tj. sfery polityki społecznej, której realizacja musi odzwierciedlać obecne problemy społeczne oraz wykorzystywać nowoczesne rozwiązania. Działania instytucji pomocy społecznej winny uwzględniać przeobrażenia demograficzne i związane z nimi zmiany zapotrzebowania na określone usługi. W Gminie Kamień, podobnie jak w całym kraju, obserwuje się starzenie się społeczeństwa. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej populacji ludności corocznie wzrasta. W związku ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa, w naturalny sposób zwiększa się popyt na usługi z zakresu pomocy osobom starszym, niezdolnym do samodzielnego funkcjonowania. Potrzebne są również przedsięwzięcia mające na celu aktywizację tej grupy społecznej. Jednym z bardzo ważnych elementów przedmiotowego obszaru jest idea utworzenia Klubu

Seniora na terenie Gminy Kamień, zrzeszającego osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym.

Klub Seniora - to miejsce spotkań osób starszych. Przeciwdziała osamotnieniu i marginalizacji seniorów. W klubach seniora wsparciem obejmowane są osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. W klubie seniora możliwe jest prowadzenie zajęć mających na celu:

- a) zagospodarowanie czasu wolnego po zakończeniu aktywności zawodowej (m.in. rozwijanie umiejętności i indywidualnych zainteresowań);
- b) zwiększenie aktywności i uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym;
- c) działalność prozdrowotną (m.in. edukacja zdrowotna, spotkania z lekarzami), kulturalną (wyjścia do kina, czy teatru) i edukacyjną (m.in. nauka obsługi komputera, korzystania z Internetu);
- d) prowadzenie zajęć z zakresu kultury fizycznej poprzez organizację zajęć sportowych np. nordic walking, zorganizowane zajęcia w ramach stref aktywności rodzinnej, aerobik, aqua aerobik itp.;
- e) tworzenie grup samopomocowych, których członkowie będą wzajemnie się wspierać w trudnościach życia codziennego;
- f) poradnictwo prawne realizowane poprzez udzielanie seniorom informacji o obowiązujących przepisach z zakresu m.in. prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów;
- g) poradnictwo psychologiczne realizowane poprzez proces diagnozowania, profilaktyki i terapii;
- h) poradnictwo rodzinne obejmujące funkcjonowanie rodziny.¹⁶

Ważnym zadaniem w tym zakresie będzie również rozwój różnych form pomocy i integracji społecznej, szczególnie w odniesieniu do osób wykluczonych społecznie. Nie ma żadnego szybkiego i prostego sposobu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zwalczania go. Podobnie jak proces wykluczania jest dosyć długi, a samo zjawisko wielowymiarowe, tak działania na rzecz jego ograniczenia wymagają czasu i skoordynowanych działań wielu instytucji. W związku z tym gmina powinna kontynuować rozpoczęte wcześniej działania (z powodzeniem realizowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz funkcjonujące na terenie gminy organizacje pozarządowe) na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz włączaniu społecznemu różnych grup zmarginalizowanych bądź potencjalnie zagrożonych marginalizacją. Będzie to wymagało zaangażowania, zarówno środków pozwalających na sfinansowanie inwestycji i działań, jak i kapitału ludzkiego, który będzie głównym koordynatorem zmian. Niezwykle istotne w tym zakresie jest przekonanie społeczności lokalnej, że warto i można dokonywać inwestycji w kapitał ludzki i walkę

¹⁶ Na podstawie: Załącznik nr 10 do Regulaminu konkursu: Wymagania dotyczące standardu oraz cen rynkowych towarów i usług w ramach Działania 11.2 – województwo lubelskie.

z wykluczeniem. Efektywność prowadzenia pomocy społecznej będzie polegała m.in. na przechodzeniu od systemu opiekuńczego do modelu opartego na zasadzie pomocniczości. Będzie to sprzyjało unikaniu negatywnych skutków długotrwałego uzależniania się beneficjentów pomocy od świadczeń społecznych.

Czwarty cel strategiczny dotyczy poprawy jakości świadczonych usług publicznych i rozwój potencjału administracji publicznej. Sposób zarządzania publicznego (odpowiednia logika i hierarchia działań oraz realizacji celów) determinuje całokształt działań rozwojowych, w szczególności planowania i realizowania inwestycji, w tym finansowanych ze środków zewnętrznych, wdrażania nowych metod zarządczych oraz obsługi klientów urzędu gminy (mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów, turystów, itp.). Od jakości pracy administracji (profesjonalnego zarządzania) w ogromnej mierze zależy tempo rozwoju każdej wspólnoty lokalnej. Jakość rządzenia postrzegana jest przez pryzmat stosowanych rozwiązań zarządczych, w tym nowoczesnych, związanych m. in. z elektroniczną administracją, kompetencji pracowników, przejrzystych kryteriów dystrybucji środków finansowych, prowadzenia mądrej polityki rozwoju na poziomie strategicznym, otwartości i umiejętności współpracy, a także wykorzystywania szans, pojawiających się w otoczeniu jednostki, w tym związanych z możliwościami zewnętrznego finansowania działań rozwojowych.

Jak pokazał ostatni rok (2020) niezwykle ważną kwestią będzie coraz wieszka cyfryzacja usług publicznych zarówno w kwestiach medycznych i edukacyjnych, jak również administracyjnych. Rozwijając się na całym świecie epidemia wirusa SARS-CoV-2 obnażyła prawdę o niewystarczającym stopniu przygotowania instytucji publicznych do działania w warunkach wyłącznej pracy on-line. Dlatego ważnym elementem działań w perspektywie do 2030 r. będzie zwiększanie cyfryzacji usług publicznych oferowanych dla mieszkańców (rozwój e-administracji). Rozwój tego obszaru będzie obejmował zarówno zwiększanie zasobów sprzętowych i zasobów jednostek organizacyjnych oraz ponoszenie kompetencji kadry administracyjnej, jak również wprowadzenie działań zwiększających dostęp mieszkańców do oferowanych usług (zwiększanie dostępu mieszkańców do Internetu oraz wyposażenia komputerowego).

Nowy okres programowania funduszy 2021-2027, wymusza na samorządach gminnych inne podejście w programowaniu jej rozwoju. Dlatego też wyzwania rozwojowe w większym niż dotychczas stopniu muszą się koncentrować zarówno w wymiarze terytorialnym jak i tematycznym na wykorzystaniu potencjałów decydujących o przewadze konkurencyjnej danego obszaru.

Ważnym miernikiem dobrego rządzenia w gminie jest jakość stanowionego prawa oraz sprawność administracji w realizacji zadań statutowych i rozwiązywaniu codziennych problemów mieszkańców. Gmina Kamień należy do tych jednostek samorządu terytorialnego, które od lat odnotowują niskie wskaźniki zaskarżonych lub uchylonych aktów prawa miejskiego przez organy nadzorcze. Wykazuje się również dużą skuteczność w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na przedsięwzięcia prorozwojowe. Tak skuteczność w pozyskiwaniu środków możliwa jest dzięki dobrej organizacji pracy, sprawnym i wykwalifikowanym kadrom, a także dobrej współpracy Wójta z Radą Gminy. W najbliższej przyszłości nie tylko należy utrzymać wysoką sprawność w zakresie pozyskiwania środków, ale należy dążyć do jej zwiększenia.

Wśród głównych wyzwań w tym obszarze tematycznym będzie nawiązanie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej. Nie prowadziła ona dotychczas takiej współpracy. Tego rodzaju współpraca może stanowić ważny instrument promowania i przyciągania turystów. W związku z tym w przyszłych działaniach należy dążyć do zwiększenia aktywności gminy w zakresie kooperacji z innymi jednostkami samorządu, w tym w szczególności z innymi państwami. Będzie ona również jednym z elementów wpływających na rozwój lokalny, szczególnie poprzez podnoszenie kwalifikacji administracji publicznej, transferu najlepszych praktyk i wiedzy, wyzwalania inicjatyw społecznych oraz przedsiębiorczości.

Działalność promocyjna gminy prowadzona jest poprzez promowanie lokalnych walorów kulturowych podczas organizowanych cyklicznych imprez. Funkcjonująca strona internetowa gminy pełni raczej rolę ogólnoinformacyjną. Brakuje w niej elementów typowo promocyjnych. W związku z tym należy zintensyfikować działania promocyjne gminy, poprzez zamieszczenie na niej elementów typowo promocyjnych.

Kadra pracownicza zatrudniona w Urzędzie Gminy w Kamieniu oraz gminnych jednostkach organizacyjnych prezentuje wysoki poziom merytoryczny. Jednakże dynamika przemian w każdej dziedzinie życia społecznego wymusza potrzebę nowej

jakości kadr pracowniczych administracji samorządowej. Coraz wyraźniej dostrzegalna jest konieczność inwestowania w pracowników chcących podnosić swoje kwalifikacje zawodowe. Praca w administracji, oprócz odpowiedniego przygotowania merytorycznego, wymaga także umiejętności zachowania relacji interpersonalnych oraz sprawnej organizacji pracy. Niewątpliwie pracownicy administracji samorządowej, egzekwując stosowanie prawa, wpływają jednocześnie na kształt życia publicznego. Dlatego niezwykle ważne są ich wiedza i doświadczenie. W związku z tym niezbędne będzie podjęcie działań zmierzających do podnoszenia kwalifikacji i umiejętności pracowników. Efektem tego rodzaju przedsięwzięć będzie obsługa klienta urzędu na poziomie zgodnym z praktyką stosowaną w krajach UE. Działania gminy będą również polegały na wspieraniu zdobywania kwalifikacji i podnoszeniu kompetencji kadry pedagogicznej funkcjonujących na terenie gminnych placówek oświatowych, co przełoży się na poprawę jakości świadczonych usług w zakresie oferty wychowawczo-educacyjnej.

Tabela 11 Plan działań operacyjnych w ramach 1. celu strategicznego

CEL STRATEGICZNY 1. WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO	
CEL OPERACYJNY 1.1	
ROZWÓJ OFERTY WYCHOWAWCZO-EDUKACYJNEJ	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">• współpraca w zakresie utworzenia na terenie Gminy Kamień Uniwersytetu Ludowego prowadzącego kształcenie osób dorosłych• doposażenie istniejących placówek oświatowych w sprzęt oraz wyposażenie niezbędne do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia• rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do 3 lat (np. żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie)• współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz osobami prywatnymi zainteresowanymi tworzeniem tego rodzaju usług• tworzenie nowych miejsc w placówkach przedszkolnych• rozszerzenie oferty edukacyjnej placówek przedszkolnych o dodatkowe zajęcia, zwiększające szanse edukacyjną dzieci oraz kompensujące stwierdzone deficyty (m.in. nauka języka obcego, zajęcia z logopedą, pedagogiem, psychologiem, rytmika, zabawy teatralne)• rozwój w ramach kształcenia ogólnego kluczowych kompetencji wśród uczniów (np. w zakresie informatyki, matematyki i nauk przyrodniczych) oraz tzw. kompetencji społecznych (kreatywność i logiczne myślenie, innowacyjność, praca zespołowa) rozwijanie indywidualnych umiejętności uczniów, szczególnie uczniów uzdolnionych oraz uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i predyspozycjach sportowych (m.in. poprzez aktywne uczestnictwo w dostępnych programach pomocy stypendialnej)• wsparcie uzdolnionych dzieci przez system stypendiów i nagród• rozwój na poziomie gminy spójnego systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla młodzieży szkolnej wspieranie współpracy i wymiany młodzieży szkolnej z placówkami oświatowymi innych państw

	<ul style="list-style-type: none">• poprawa dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających kształceniu, szkoleniu i uczeniu się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury, w tym wspieranie odporności poprzez kształcenie i szkolenie na odległość oraz online• rozwój kształcenia i uczenia się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich• współpraca przy organizacji e-learnigu w szkołach na terenie gminy• doposażenie placówek oświatowych oraz uczniów w sprzęt i wyposażenie umożliwiające organizację zdalnego nauczania
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none">• Program Rozwoju Uniwersytetów Ludowych na lata 2020-2030• Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027• Krajowe programy operacyjne• Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy• Programy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego• Programy Instytutu Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczak• Programy Narodowego Instytut Wolności• Erasmus+ (2021-2027)• Europejski Korpus Solidarności (2021–2027)• Programy różnego rodzaju fundacji, m.in. mBANKU, PGNIGE, KGHIM
CEL OPERACYJNY 1.2 AKTYWIZACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ I WZMACNIANIE KAPITAŁU LUDZKIEGO	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">• współpraca z KGW oraz OSP w ramach angażowania kapitału społecznego w powstawaniu atrakcyjnej oferty wydarzeń kulturalnej• wspieranie aktywności obywatelskiej na rzecz przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym• inicjowanie współpracy z podmiotami lokalnymi w rozwiązywaniu problemów społecznych• zachęcanie do działania i wspólnego dialogu, upowszechnianie kultury• kreowanie liderów społecznych m.in. w ramach utworzonego Uniwersytetu Ludowego, odpowiedzialnych za animację i organizowanie oddolnych inicjatyw• stworzenie miejsc do integracji min. remonty i doposażenia świetlic wiejskich,• odbudowa więzi sąsiedzkich i przywracanie funkcji społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych zagrożonym częściom gminy• wspierać wszelkie formy aktywizacji środowisk i osób, w tym poprzez animację kultury i sportu, oraz pobudzanie do żywego uczestnictwa w życiu społecznym: aktywności kulturowych, ekologicznych, sportowych, edukacyjnych, prozdrowotnych i profilaktycznych• zwiększenie zakres „spraw”, w których decyzje zapadają przy czynnym udziale społeczności lokalnej• wspieranie samorządności mieszkańców• rozwój edukacji obywatelskiej• popularyzacja i pielęgnowanie dziedzictwa i tradycji lokalnych• rozwój tożsamości społecznej• aktywizowanie środowisk sąsiedzkich przy wykorzystaniu metody organizacji społeczności lokalnej• wsparcie organizacji pozarządowych i zlecenie im realizacji zadań publicznych• promocja i wsparcie wolontariatu i partnerstwa publiczno-prywatnego• pomoc w doskonaleniu umiejętności aplikowania o środki zewnętrzne przez organizacje pozarządowe

	<ul style="list-style-type: none">• organizacja wydarzeń i programów promujących kulturę i dziedzictwo gminy (zakup strojów regionalnych, instrumentów).• organizacja i promocja wydarzeń charakteryzujących się dużą spójnością tematyczną, organizacyjną oraz konkretnym umiejscowieniem w czasie i przestrzeni np. pokazy, prezentacje, wystawy, festiwale, imprezy sportowe
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none">• Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich• Program Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Długoterminowego na lata 2018-2030• Krajowe programy operacyjne• Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego• Program EtnoPolska• Programy Narodowego Instytutu Wolności• Programy Instytutu Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczak• Programy różnego rodzaju fundacji, m.in. mBANKU, PGNiGE, KGHIM
CEL OPERACYJNY 1.3 PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">• stworzenie klubu seniora na terenie Gminy Kamień• poprawianie warunków życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz ich integracja ze społeczeństwem - rozwój instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form wsparcia (w tym placówek wsparcia dziennego oraz środowiskowego), tworzenie warunków do opieki domowej• wsparcie udzielane przez GOPS w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz w zakresie profilaktyki problemów alkoholowych• rozwój usług uzupełniających i wspierających rolę rodziny, w tym rozwój ośrodków wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży• współpraca z GOPS oraz instytucjami rynku pracy w realizacji zintegrowanych programów i działań na rzecz usamodzielniania wychowanków opuszczających pieczę• współpraca gminy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami rynku pracy w zakresie realizacji wspólnych projektów nastawionych na aktywizację zawodową lub reorientację zawodową pozostających bez pracy, szczególnie osób młodych i osób długotrwale bezrobotnych• udział gminy w realizacji kompleksowych programów na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową współpraca z podmiotami zainteresowanymi rozwojem na terenie gminy różnych form ekonomii społecznej - budowa partnerstw publiczno-społecznych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i partycypacji społecznej mieszkańców• współpraca partnerska z podmiotami o charakterze reintegracyjnym w realizacji działań na rzecz reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych• współpraca gminy z placówkami kształcenia ustawicznego i praktycznego w zakresie zachęcania osób dorosłych do podnoszenia swoich kompetencji i umiejętności• kontynuacja wyposażania gospodarstw domowych, zagrożonych wykluczeniem z aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym, w sprzęt komputerowy i oprogramowanie

	<ul style="list-style-type: none">• współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy i innymi JST oraz przedsiębiorcami w zakresie wdrażania rozwiązań sprzyjającym zmianom kwalifikacji mieszkańców gminy• realizacja zintegrowanych programów wsparcia dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym (również w ramach projektów Chełmskiego Obszaru Funkcjonalnego dalej CHOF)
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none">• Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027• krajowe programy operacyjne• Programy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej• Programy Ministerstwa Cyfryzacji
CEL OPERACYJNY 1.4 ZWIĘKSZANIE BEZPIECZEŃSTWA MIESZKAŃCÓW W WYMIARZE PUBLICZNYM, ZDROWOTNYCH I SPOŁECZNYM	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">• doposażenie Ochotniczych Straży Pożarnych działających na terenie gminy w specjalistyczny sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i katastrof (również w ramach projektów CHOF)• prowadzenie kampanii prewencyjnych i edukacyjnych na rzecz bezpieczeństwa publicznego• inicjowanie współpracy z innymi podmiotami na rzecz upowszechnienia dostępu do usług medycznych oraz doposażania infrastruktury ochrony zdrowia w nowoczesną aparaturę medyczną• utworzenie wypożyczalni sprzętu medycznego zabezpieczającej dostęp mieszkańców gminy do sprzętu pomagającego w walce z chorobami, m.in. COVID-19 (zakup koncentratorów tlenu, pulsoksymetrów, itd.) oraz różnego rodzaju niepełnosprawnościami (również w ramach projektów CHOF)• aktywne uczestnictwo gminy w realizacji krajowych i regionalnych programów profilaktycznych dotyczących chorób będących istotnym problemem zdrowotnym zarówno gminy, jak i całego regionu (m.in. choroby nowotworowe, choroby układu krążenia, cukrzyca)• stworzenie rozproszonej poradni psychologiczno-pedagogicznej-specjalistyczne wsparcie uczniów z niepełnosprawnościami i z problemami realizowane przez specjalistów (psycholog, logopeda, specjalista od integracji sensorycznej, itp.)• kontynuacja organizacji badań i konsultacji medycznych - „dni dla zdrowia”• przeprowadzanie działań edukacyjnych na rzecz zdrowego i aktywnego trybu życia, regularnych badań kontynuacja prowadzonych w placówkach oświatowych programów edukacyjnych mających na celu m. in. przeciwdziałanie różnego rodzaju uzależnieniom i przemocy w szkole, promocję zdrowych nawyków żywieniowych oraz aktywnego trybu życia• kontynuacja, prowadzonych przez instytucje pomocy społecznej, programów przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie działania prewencyjne, edukacyjne i profilaktyczne wśród dzieci i młodzieży

	<ul style="list-style-type: none">• współpraca z zakładami opieki zdrowotnej w zakresie organizowania i wspierania akcji oraz programów profilaktycznych, w tym kierowanych do osób w wieku aktywności zawodowej• przeciwdziałanie przemocy w rodzinie• wsparcie i aktywizacja społeczno-zawodowa osób niepełnosprawnych• działania z zakresu profilaktyki uzależnień• popularyzacja profilaktyki zdrowotnej we współpracy z przedszkolami, szkołami i organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie gminy• organizacja programów i rozwiązań społecznych promujących zdrowy tryb życia we współpracy z klubami sportowymi, OSP oraz szkołami.• promowanie różnych form pomocy sąsiedzkiej, wolontariatu, dobroczynności i pomocy charytatywnej na terenie gminy• wdrożenie systemu monitorowania aktywności motorycznej osób starszych -wyposażenie seniorów w opaski telemedyczne, dostęp do platformy i aplikacji mobilnej oraz usługa całodobowej teleopieki (również w ramach projektów realizowanych w CHOF)
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none">• Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027• Krajowe programy operacyjne• Fundusz Inicjatyw Obywatelskich• Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027
CEL OPERACYJNY 1.5 POPRAWA JAKOŚĆ ŚWIADCZONYCH USŁUG PUBLICZNYCH I ROZWÓJ POTENCJAŁU ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">• wdrożenie efektywnego modelu zarządzania kompetencjami kadr uwzględniającego monitorowanie luk kompetencyjnych i potrzeb szkoleniowych pracowników• udział gminy w realizacji projektów partnerskich w wymiarze krajowym i międzynarodowym pozwalających na pozyskiwanie nowej wiedzy i umiejętności, testowanie nowych rozwiązań, a także wymianę doświadczeń• wzmocnienie potencjału administracji poprzez doskonalenie kadr samorządowych – udział pracowników w szkoleniach i kursach rozwój zdolności analitycznych służb planowania przestrzennego poprzez zwiększony dostęp do nowoczesnych technologii informacyjnych w zakresie przetwarzania baz danych przestrzennych wspieranie podnoszenia kwalifikacji kadry pedagogicznej placówek oświatowych,• przygotowanie i wdrożenie modelu obejmującego metody i narzędzia konsultacji i partycypacji publicznej w kształtowaniu polityki rozwoju lokalnego• rozwój praktyki wieloletniego planowania finansowego• wprowadzenie budżetu zadaniowego informującego o efektywności ponoszonych wydatków

	<ul style="list-style-type: none">• rozwój w Urzędzie Gminy systemu zarządzania satysfakcją klienta - opracowanie standardów i systemu obsługi klientów urzędu wdrożenie systemu ewaluacji usług publicznych w gminie, w tym ich dostępności i jakości działania prowadzące do rozwoju elektronicznej administracji i usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną• tworzenie i rozwój cyfrowych zasobów gminy (m.in. w zakresie mienia i nieruchomości, planowania przestrzennego, kultury, edukacji, turystyki) (również w ramach projektów CHOF)• rozwój e-administracji - zakup sprzętu i oprogramowania dla jednostek gminnych zawieranie porozumień z innymi gminami w celu zwiększenia możliwości uzyskania dofinansowania na realizację działań prorozwojowych (również w ramach projektów CHOF)• promowanie transparentności w pracy urzędu• zapewnienie odpowiedniego komfortu budynków użyteczności publicznej• stworzenie nowoczesnej strony internetowej wraz z profesjonalnym serwisem informacyjnym Gminy Kamień• prowadzenie aktywnych działań marketingowych, mających na celu kreowanie dobrego wizerunku gminy jako atrakcyjnego miejsca dla turystów – organizacja profesjonalnych akcji promocyjnych i akcji specjalnych – eventów, imprez plenerowych promujących walory kulturowe i przyrodnicze oraz produkty regionalne• rozwój i wdrożenie kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej w gminie i regionie (również w ramach projektów CHOF)• promocja turystyczna gminy w ramach rozpoczętej przez gminę współpracy ponadlokalnej (krajowej i międzynarodowej)• opracowanie wydawnictw promujących walory gminy• rozwój e-administracji poprzez stworzenie infrastruktury informatycznej, w tym aplikacji i systemów baz danych, w tym tworzenie i rozwój cyfrowych zasobów gminy w zakresie np. mienia i nieruchomości, planowania przestrzennego, rozwój elektronicznej administracji i usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną (składanie wniosków drogą elektroniczną, elektroniczny punkt informacji) (również w ramach projektów CHOF)• wykorzystanie technologii informacyjnych w udostępnianiu zasobów kulturowych, przyrodniczych i turystycznych.• rozwój praktyki wieloletniego planowania finansowego oraz planowania w układzie zadaniowym, pozwalającym na ocenę ponoszonych wydatków oraz wprowadzenie budżetu obywatelskiego
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none">• Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027• Krajowe programy operacyjne• Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy• Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027

Źródło: Opracowanie własne

CEL STRATEGICZNY 2. ROZWÓJ GOSPODARKI OPARTY O ENDOGENICZNY POTENCJAŁ OBSZARU

Drugi cel strategiczny skupiony został wokół tematyki kreowania i pobudzania lokalnej przedsiębiorczości, jako warunek kluczowy dla ożywienia rozwoju Gminy Kamień. W szczególności położony zostanie nacisk na rozwój gospodarki opartej o endogeniczne potencjały obszaru, tj. rolnictwo, w tym ekologiczne oraz przetwórstwo rolno-spożywcze. Realizacja celu wpłynie zarówno na wzrost dochodów mieszkańców, unowocześnienie warunków pracy, jak również na polepszenie jakości życia na terenach wiejskich.

Przedmiotowy cel strategiczny dotyczy następujących aspektów: a) pobudzania lokalnej przedsiębiorczości, w tym kreowania warunków prawnoorganizacyjnych dla do powstawania nowych podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, poszukiwania nowoczesnych i innowacyjnych w skali kraju źródeł dywersyfikacji dochodów mieszkańców terenów wiejskich, a także rozwoju ekonomii społecznej, b) podnoszenia kwalifikacji i konkurencyjności producentów rolnych, c) wspieranie rozwoju lokalnego przetwórstwa rolno-spożywczego.

Ważnym elementem pierwszego celu operacyjnego będzie prezentowanie nowoczesnych i innowacyjnych w skali kraju źródeł dywersyfikacji dochodów mieszkańców terenów wiejskich. Mowa tutaj o takiej działalności jak usługi społeczne świadczone przez KGW czy tworzenie tzw. gospodarstw opiekuńczych.

GOSPODARSTWO OPIEKUŃCZE - to forma gospodarowania polegająca na łączeniu działalności rolniczej z opieką nad osobami potrzebującymi wsparcia często osobami starszymi czy niepełnosprawnymi intelektualnie lub ruchowo. Najważniejszą cechą charakterystyczną tych gospodarstw jest wykorzystywanie potencjału gospodarstwa rolnego do prowadzenia działań o charakterze terapeutycznym, opiekuńczym i integracyjnym celem włączenia społecznego osób przebywających w danym gospodarstwie opiekuńczym. W powstanie i prowadzenie gospodarstwa opiekuńczego powinny być zaangażowane osoby prowadzące działalność rolniczą lub osoby będące domownikami tych gospodarstw. Gospodarstwa opiekuńcze mogą świadczyć usługi dla bardzo różnych grup wymagających wsparcia. Doświadczenia krajów zachodnich wskazują, że terapia prowadzona w gospodarstwach rolnych może mieć pozytywny wpływ m.in. na:

- osoby starsze, wymagające opieki, terapii, rehabilitacji, zajęć integracyjnych ze względu na wiek,
- osoby niepełnosprawne, z różnymi rodzajami niepełnosprawności np. związane z trudnościami w poruszaniu się,
- osoby chorujące psychicznie,
- osoby walczące z uzależnieniami,

- osoby wymagające reintegracji społecznej np. ze względu na fakt opuszczenia zakładu karnego, długotrwale pozostawanie bez pracy.

Wybór konkretnej grupy odbiorców wsparcia zależy w głównej mierze od osób pragnących prowadzić gospodarstwo opiekuńcze.

Obecne uwarunkowania prawne nie dają możliwości łączenia działalności rolniczej ze świadczeniem usług opiekuńczych. Na dzień dzisiejszy gospodarstwo opiekuńcze może być prowadzone w formie: podmiotu ekonomii społecznej, fundacji, stowarzyszenia, spółdzielni socjalnej, działalności gospodarczej. Formy organizacyjne gospodarstw opiekuńczych to:

- Dzienny Dom Pobytu/Pomocy jest jednym z rodzajów ośrodków wsparcia przewidzianych ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- Rodzinny Dom Pomocy,
- Placówka całodobowej opieki prowadzona w ramach działalności gospodarczej¹⁷

Tworzenie usług skierowanych do seniorów (takich jak m.in. gospodarstwa opiekuńcze) stanowi realizację założeń gospodarki srebrnej (inaczej gospodarki senioralnej). Koncepcja „srebrnej gospodarki”¹⁸ stanowi jedną z konstruktywnych odpowiedzi na wyzwania demograficzne dzisiejszej Europy. W koncepcji uwaga jest skoncentrowana z jednej strony, na potrzebach i popycie starszej populacji, a z drugiej – na jej cechach, które można by i należy wykorzystać do większej aktywizacji i samodzielności. Przyjmuje się przy tym, że wzrost aktywności i społecznej integracji osób starszych jest warunkiem lepszego zaspokajania ich potrzeb, sprzyjając wyższej jakości nie tylko ich życia, ale całego społeczeństwa.¹⁹ W związku z tym, w ramach analizowanego celu, zaproponowano również działania zmierzające do zainteresowania mieszkańców seniorów w kontekście możliwości prowadzenia działalności zarobkowej i możliwości dywersyfikacji źródeł dochodów.

Główną funkcją obszaru gminy jest szeroko rozumiana działalność rolnicza; wpływająca również na otaczające środowisko naturalne. Z tego względu gro działań przewidzianych w ramach niniejsze *Strategii* dotyczyć będzie ochrony unikatowych walorów przyrodniczych i naturalnych przed nadmierną presją mieszkańców. Jednym z kierunków mających wpływ na ochronę obszarów naturalnych jest rolnictwo

¹⁷ Na podstawie: publikacji Centrum Doradztwa Rolniczego w Krakowie „Gospodarstwa Opiekuńcze budowanie sieci współpracy”.

¹⁸ Srebrna gospodarka, również gospodarka senioralna – system wytwarzania, dystrybucji i konsumpcji dóbr i usług ukierunkowany na wykorzystanie potencjału nabywczego osób starszych i starzejących się oraz zaspokajający ich potrzeby konsumpcyjne, bytowe oraz zdrowotne.

¹⁹ Na podstawie: „Starzenie się i srebrna gospodarka w warunkach rozwojowych Podlasia”- Krystyna Zimoch

ekologiczne, prowadzone przy wykorzystywaniu naturalnych metod i procesów produkcji (m.in. żywności); pozbawionym stosowania nawozów, oprysków, itd. Jednocześnie istotnym jest aby mądrze, racjonalnie i odpowiedzialnie korzystać z endogenicznych potencjałów. Bogate walory przyrodnicze oraz dziedzictwo kulturowe Gminy Kamień powinny być efektywniej wykorzystywane do rozwoju turystyki, usług rekreacyjnych i zdrowotnych, w szczególności w kontekście obserwowanych w ostatnim roku, tj. w 2020, zmian aktywności i ograniczeń spowodowanych pandemią wirusa SARS-CoV-2.

Modernizacja gospodarstw rolnych oraz zwiększenie ich potencjału do wdrażania innowacyjnych rozwiązań będzie stanowić istotny element w rozwoju podstawowej strefy działalności gospodarczej gminy, tj. rolnictwa. Zakres zainteresowania drugiego celu operacyjnego dotyczyć będzie również nowych możliwości i modeli funkcjonowania gospodarstw rolnych.

Działania w sferze tej dotyczyć będą promowania nowoczesnych i innowacyjnych rozwiązań, zarówno w sferze produkcji jak i organizacji działalności rolniczej, co pozwoli na zwiększenie konkurencyjności lokalnych producentów rolnych. Niezwykle istotne jest uświadamianie konieczności zapewnienia wysokich standardów jakościowych zarówno wytwarzanych surowców, jak i finalnych produktów. Tego rodzaju sposób działania pozwoli na wykorzystanie unikatowych cech i tradycji lokalnego rolnictwa, Nie bez znaczenia pozostanie również dla wzmocnienia wizerunku gospodarstw rolnych z obszaru Gminy Kamień jako producentów żywności wysokiej jakości, produkowanej w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Idąc za obecnymi trendami w zakresie zdrowego żywienia, ekologicznej i tradycyjnej żywności, produktów z naturalnych składników (m.in. kosmetyki), naturalnym kierunkiem rozwoju sfery gospodarczej gminy jest dążenie do rozpowszechnia informacji i promocja lokalnego dziedzictwa. Na ten moment na terenie Gminy Kamień nie zarejestrowano żadnych lokalnych produktów tradycyjnych.²⁰ Jednym z podstawowych kierunków działań będzie więc poszukiwanie produktów mogących stanowić wizytówkę obszaru i wpływających na wzrost zainteresowania tymi terenami. W kolejnym etapie konieczne jest również wykreowanie marki i popularyzacja produktów wytwarzanych od pokoleń tradycyjnymi metodami z wykorzystaniem

²⁰ Rejestr produktów tradycyjnych prowadzony jest przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi

naturalnych surowców. Istotnym punktem jest stworzenie lokalnej marki, która będzie mogła pełnić następujące funkcje: 1) identyfikacji wartości miejsca, 2) integracji społeczności lokalnej, 3) aktywizacji do przedsiębiorczości (tworzenie postaw przedsiębiorczych, lokalnych miejsc pracy), 4) promocji. Tworzenie nowych miejsc pracy w związku z wytwarzaniem produktów tradycyjnych na dużą skalę może stanowić istotny bodziec dla zrównoważonego rozwoju gospodarki obszaru.

Ważnym elementem mającym prowadzić do realizacji założeń celu strategicznego będzie powołanie do życia na terenie Gminy Kamień Uniwersytetu Ludowego, którego jeden z filarów działalności obejmować będzie szeroko rozumianą działalność rolniczą. W ramach prowadzonej przez uniwersytet działalności edukacyjnej, znajdzie się realizacja: warsztatów, spotkań, seminariów stacjonarnych, wyjazdów studyjnych, w obszarach tematycznych obejmujących: rolnictwo ekologiczne, przetwórstwo rolno – spożywcze, w tym produktów lokalnych, marketing produktów rolnych, poprawa warunków do wzrostu produkcji rolnej oraz dynamicznego rozwoju oraz wdrażania systemów jakości żywności: krajowych oraz Unii Europejskiej szczególnie obejmujących ochronę nazw produktów regionalnych i tradycyjnych. Niezwykle istotnym elementem prowadzonej działalności edukacyjnej placówki będzie zwiększanie wiedzy i wymiana doświadczeń w zakresie rolnictwa ekologicznego, którego produkty są wytwarzane w systemie zrównoważonego zarządzania rolnictwem polegającego na osiągnięciu wysokiej jakości oraz wykorzystaniu w produkcji metod niestanowiących zagrożenia dla środowiska, zdrowia ludzi, roślin i zwierząt. Zakres zagadnień obejmie również jedną z kluczowych specjalizacji regionu – biogospodarkę - opartą na produkcji pierwotnej, przetwórstwie biozasobów oraz produkcji żywności. Tematyka prowadzonych działań edukacyjnych obejmować będzie również: poprawę warunków do wzrostu produkcji rolnej oraz dynamicznego jej rozwoju, poszukiwanie form działalności pozarolniczej w gospodarstwach oraz agroleśnictwo.

Trzeci cel operacyjny skupiony zostanie wokół rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego. Tego rodzaju działalność zwiększa opłacalność całego kompleksu. W chwili obecnej warunkiem sine qua non dla wykorzystania potencjału produkcyjnego rolnictwa jest zmodernizowany, innowacyjny i wykorzystujący najnowsze technologie

sektor przetwórstwa produktów rolnych. Mowa tutaj zarówno o przetwórstwie surowców rolnych w celach spożywczych, jak i innych celach.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż zauważalnym od lat trendem jest systematyczny wzrost zainteresowania konsumentów żywnością tradycyjną, produkowaną z wykorzystaniem tradycyjnych i ekologicznych metod ale jednocześnie spełniających wysokiej jakości wymagania. W związku z tym, działania określone w tym celu mają sprzyjać rozwijaniu oferty produktów oraz zwiększeniu rozpoznawalności lokalnej żywności, kojarzonej z rodzimą tradycją i wysoką jakością.

Niezwykle istotnym elementem, oprócz optymalizacji i unowocześniania procesów przetwórstwa, jest zmiana postaw konsumenckich oraz zwiększenie zastosowania wiedzy naukowej w praktyce gospodarczej. Kwestie te warunkują rozwój branż, które potrafią wykorzystać surowce rolne nie tylko w celach spożywczych ale również do tworzenia usług oraz produktów nie będących żywnością np. biodegradowalnych opakowań, nawozów, kosmetyków, usług prozdrowotnych, itp.

Tabela 12 Plan działań operacyjnych w ramach 2. celu strategicznego

CEL STRATEGICZNY 1.	
ROZWÓJ GOSPODARKI OPARTY O ENDOGENICZNY POTENCJAŁ OBSZARU	
CEL OPERACYJNY 2.1	
POBUDZANIE LOKALNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">• rozwój podmiotów ekonomii społecznej na terenie Gminy Kamień- tworzenie pilotażowych przedsiębiorstw (spółdzielni socjalnych) - współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami otoczenia biznesu• tworzenie dogodnych warunków prawnoorganizacyjnych do powstawania i funkcjonowania małej i średniej przedsiębiorczości• wyznaczenie i przygotowanie terenów pod inwestycje• przygotowanie kompleksowej oferty inwestycyjnej• rozwój idei tzw. gospodarstw opiekuńczych• tworzenie warunków do rozwoju gospodarki senioralnej (srebrnej gospodarki) na terenie gmin (działania informacyjno-promocyjne, pomoc prawna, udogodnienia- zwolnienia/ulgi dla mieszkańców prowadzących działalność gospodarczą na rzecz najstarszych członków lokalnej społeczności)• promowanie zagadnień dotyczących usług społecznych świadczonych przez KGW• współpraca działań gminy z instytucjami rynku pracy oraz otoczenia biznesu w zakresie powstawania nowych przedsiębiorstw w oparciu o platformy startowe• stworzenie systemu zachęt podatkowych dla przedsiębiorców• rozwój infrastruktury umożliwiającej rozwój przedsiębiorczości i powstawania nowych miejsc pracy

- współpraca gminy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami w zakresie promocji programów nastawionych na zwiększenie samozatrudnienia mieszkańców
- wsparcie osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej obejmujące szkolenia i doradztwo indywidualne oraz grupowe umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej
- pomoc w zakresie pozyskiwania dofinansowania na rozpoczęcie działalności gospodarczej
- zwiększanie świadomości pracodawców z zakresu możliwości finansowania rozwoju zasobów ludzkich i rozwoju kompetencji w organizacjach
- wspieranie realizacji szkoleń mających na celu podniesienie, uzupełnienie lub zmianę kwalifikacji pracodawców i pracowników przedsiębiorstw
- organizacja staży i praktyk zawodowych
- edukacja ekonomiczna mieszkańców m.in. poprzez realizację zajęć warsztatowych z zakresu przedsiębiorczości i kreatywności w szkołach
- rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych
- zawarcie porozumienia z sąsiednimi gminami mającego na celu stworzenia obszaru turystycznego stworzenie nazwy obszaru i opracowanie logo, opracowanie strategii rozwoju obszaru turystycznego
- promocja obszaru turystycznego – organizacja profesjonalnych akcji promocyjnych i akcji specjalnych – eventów, imprez plenerowych promujących walory kulturowe i przyrodnicze
- opracowanie gier terenowych stanowiących ciekawą formę zwiedzania miejsc atrakcyjnych turystycznie w gminie
- stworzenie bazy turystyczno-wypoczynkowej (camping, pole namiotowe)
- zaprojektowanie i stworzenie sieci ścieżek tras rowerowych jako forma zachęcenia do aktywnego wypoczynku
- wzbogacenie istniejących i budowa nowych ścieżek edukacyjnych
- utworzenie punktu informacji turystycznej
- wspólna promocja gminy oraz gospodarstw agroturystycznych istniejących na jej obszarze
- wspieranie działań związanych z przekształceniami w rolnictwie w kierunku agroturystyki
- doradztwo i pomoc osobom zainteresowanym rozpoczęciem tego rodzaju działalności
- rozwój agroturystyki wiejskiej
- promocja gospodarstw agroturystycznych i ich oferty jako element marketingu terytorialnego gminy
- pomoc w organizacji i promocja różnych form turystyki wiejskiej (wykorzystanie innowacyjnych narzędzi internetowych)

- współpraca z innymi JST z powiatu chełmskiego i powiatów sąsiadujących w ramach budowy zintegrowanego produktu turystycznego (również w ramach projektów CHOF)
- współudział w dokonaniu inwentaryzacji potencjału gospodarczego CHOF, w tym poziomu jakości oraz zakresu usług gospodarczych i około gospodarczych, istniejącej bazy gospodarczej, symboli i produktów, w tym produktów ekologicznych posiadających unikalny charakter CHOF (działnie partnersie w ramach CHOF)
- opracowanie i wdrożenie warunków zachęcających do rozwoju bazy gastronomicznej i noclegowej
- opracowanie i wdrożenie planu promocji gospodarczej gminy
- tworzenie warunków do zrównoważonego rozwoju branż wykorzystujących surowce rolne na cele przetwórstwa nieżywnościowego (np. kosmetyki, farmaceutyka)
- opracowanie i prowadzenie bazy surowców naturalnych pochodzenia roślinnego gminy dla inwestorów
- promocja gminy jako bazy surowca w kraju i za granicą we współpracy z innymi JST
- współpraca z uczelniami wyższymi w zakresie zainteresowania potencjałem surowców rolnych naukowców i przedsiębiorców
- kreowanie i podejmowanie lokalnych inicjatyw oraz programów poprawiających atrakcyjność inwestycyjną oraz rozwój przedsiębiorczości we współpracy z instytucjami otoczenia biznesu oraz instytucjami finansowymi
- współpraca B+R+JST w zakresie rozwoju innowacji gospodarczych i technologii informacyjno-komunikacyjnych
- tworzenie i moderowanie rozwoju punktowych produktów turystycznych realizowanych w danym punkcie, które charakteryzują się występowaniem jednej wiodącej atrakcji (usługi) i dodatkowo kilku usług towarzyszących skupionych w jednym miejscu (obiekcie) mającym z punktu widzenia kartograficznego charakter punktowy (muzeum, zabytek, centrum konferencyjne, hotel, pomnik przyrody) – zbiornik w Natalinie
- wspieranie rozwoju usług turystycznych wspomagających innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych takich jak: przewodnictwo, usługi gastronomiczne, usługi hotelarskie, informacja turystyczna oraz promocja gminy poprzez: mapy turystyczne, pamiątki, sprzęt turystyczny, Internet
- współudział w utworzeniu portalu i aplikacji prezentujących walory rekreacyjno-turystyczno –kulturowe obszaru (wirtualne muzea, kalendarz imprez, szlaki turystyczno-edukacyjne) (przedsięwzięcie realizowane wspólnie w ramach CHOF)

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027
- Krajowe programy operacyjne
- Programy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej
- Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027

CEL OPERACYJNY 2.2. PODNOSZENIE KWALIFIKACJI I KONKURENCYJNOŚCI PRODUCENTÓW ROLNYCH

KIERUNKI DZIAŁAŃ

- współpraca z KOWR w ramach edukacji z zakresu rozwoju rolnictwa ekstensywnego – w tym ekologicznego
- współdziałanie przy utworzeniu i prowadzeniu działalności edukacyjnej w ramach Uniwersytetu Ludowego (w tym m.in. o tematyce szeroko związanej z rolnictwem)
- wsparcie edukacji ekologicznej w gospodarstwach rolnych
- wsparcie w pozyskiwaniu środków na rozwój rolnictwa ekologicznego
- współpraca z ARIMR, LODR, KOWR w zakresie kampanii informacyjnej oraz możliwościach wsparcia w zakresie zmian struktury wielkościowej i organizacyjnych gospodarstw rolnych
- promowanie innowacyjnych i zaawansowanych technologicznie rozwiązań w gospodarstwach rolnych,
- rozwój lokalnych specjalizacji rolnych, tj. uprawa ziemniaków, pszenicy i kaszy gryczanej oraz hodowla drobiu, trzody chlewnej i bydła
- promowanie przyjaznych środowisku rozwiązań w procesie produkcji rolnej, w tym rozwój rolnictwa ekologicznego
- zwiększanie efektywności energetycznej gospodarstw rolnych,
- zwiększenie produkcji oraz wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, np. produkcja słomy do kotłów zasilanych tego rodzaju paliwem, promowanie modelu „od pola- do stołu” ograniczającego pośrednictwo w handlu,
- polepszanie warunków wodnych, w tym retencjonowanie, melioracje i nawodnienia, ochrona i lepsze wykorzystanie wód, w tym opadowych, na terenach wiejskich
- organizacja szkoleń i konferencji dotyczących handlu produktami
- tworzenie warunków do współpracy organizacji zrzeszających rolników poprzez organizowane przez gminę spotkania, konkursy, wyjazdy studyjne, wystawy i inne wydarzenia
- utworzenie wspólnie z Miastem Chełm Lokalnego Centrum Współpracy z Ośrodkami Badawczymi i promocja nowatorskich, innowacyjnych rozwiązań technologicznych i poza technologicznych na potrzeby małych producentów i przetwórców rolno-spożywczych

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027
- Krajowe programy operacyjne
- Programy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej
- Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027
- Europejskiego Funduszu Rolnego Gwarancji 2021-2027

CEL OPERACYJNY 3.3 WSPIERANIE ROZWOJU LOKALNEGO PRZETWÓRSTWA ROLNEGO

KIERUNKI DZIAŁAŃ

- tworzenie odpowiednich warunków inwestycyjnych, dla inwestorów z branży przetwórstwa i przemysłu rolno-spożywczego (m.in. zakup i uzbrojenie gruntów)
- zwiększanie wiedzy w zakresie krajowych i unijnych systemów jakości żywności szczególnie obejmujących ochronę nazw produktów regionalnych i tradycyjnych (Chroniona Nazwa Pochodzenia, Chronione Oznaczenie Geograficzne, Gwarantowana Tradycyjna Specjalność)
- wspieranie rozwoju podmiotów przetwórstwa rolno-spożywczego
- wsparcie dla przetwórstwa produktów żywnościowych – utworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego
- wspieranie rozwoju branż wykorzystujących surowce rolne na cele nieżywnościowe
- wzmacnianie współpracy sektora badawczo-rozwojowego z sektorem produkcyjnym i przetwórczym, w tym w szczególności dotyczącym wykorzystania surowców rolnych na cele nieżywnościowe
- wzrost efektywności energetycznej procesów produkcyjnych oraz wytwarzanie i wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych
- wspieranie budowania systemowych sieci powiązań producentów rolnych (rolników) i przedsiębiorców przetwórstwa rolno-spożywczego
- wspieranie działań na rzecz rozwijania oferty produktów tradycyjnych i regionalnych oraz ekologicznych
- popularyzacja informacji oraz kształtowanie świadomości wśród potencjalnych odbiorców na temat właściwości lokalnych produktów żywnościowych
- pomoc w tworzeniu grup producenckich – szkolenia
- wspieranie produkcji żywności w oparciu o lokalne receptury
- organizacja inicjatyw promujących lokalne produkty
- stworzenie miejsca promocji produktów lokalnych
- współpraca z LODR w ramach kierunkowego wsparcia nowatorskich rozwiązań organizacyjnych na potrzeby współpracy podmiotów branży rolno-spożywczej i przetwórstwa rolno-spożywczego
- współpraca z korporacjami, instytucjami publicznymi, które prowadzą dystrybucję produktów żywnościowych i pomoc w tworzeniu krótkich łańcuchów dostaw
- organizowanie merytorycznego wsparcia w budowaniu wiedzy, umiejętności i kompetencji producentów i przetwórców rolno-spożywczych oraz rolników w zakresie: zarządzania, certyfikacji, marketingu, finansów, informatyki, negocjacji, sprzedaży oraz logistyki, eksportu
- wsparcie organizacyjne wspólnie z LGD współpracy rolników i producentów rolnych z Klastrami Ekologicznej Żywności – w celu uruchomienia na szeroką skalę produkcji zdrowej, ekologicznej żywności,

	<ul style="list-style-type: none">• budowa sieci współpracy skoncentrowanej wokół ekologicznej produkcji rolnej i jej marketingu we współpracy z lokomotywami tj. regionalnymi przedstawicielami branży rolno-spożywczej
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none">➤ Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027➤ Dotacje z budżetu państwa➤ Krajowe programy operacyjne➤ Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027➤ Europejskiego Funduszu Rolnego Gwarancji 2021-2027

Zródło: Opracowanie własne

CEL STRATEGICZNY 3. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNY OBSZARU

Przeprowadzona analiza sytuacji na terenie Gminy Kamień wykazała, iż na przestrzeni ostatnich lat jakość dostępu do infrastruktury zabezpieczającej podstawowe potrzeby lokalnej społeczności ulegała systematycznej poprawie. Jednakże ze względu na rolę, jaką gmina odgrywa w tworzeniu korzystnych warunków życia dla jej mieszkańców, ważnym wyzwaniem stawianym przed nią w perspektywie do 2030 r., będą nadal przedsięwzięcia w zakresie infrastruktury drogowej i technicznej. Jednym z kierunków działań przewidzianych w ramach niniejszego celu strategicznego jest rozbudowa i modernizacja istniejącej infrastruktury drogowej w zakresie dróg gminnych. Inwestowanie w infrastrukturę komunikacyjną wiąże się nierozdzielnie z poprawą bezpieczeństwa, w związku z tym konieczne jest nie tylko modernizacja i budowa dróg, ale również ponoszenie kolejnych nakładów na budowę ciągów pieszo-rowerowych, remont chodników, wyznaczanie przejść dla pieszych, parkingów, modernizację oświetlenia ulicznego. Wśród kierunków działań analizowanego celu operacyjnego znajduje się przebudowa i rozbudowa drogi wojewódzkiej 844 – działanie wymienione w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030* jako jedno z przedsięwzięć flagowych.

Zgodnie z drugim celem operacyjnym, z punktu widzenia dalszej poprawy komfortu życia mieszkańców, kluczowym jest, aby dotychczas podejmowane działania w zakresie gospodarki wodno-ściekowej były kontynuowane i rozwijane. Istotną sferą działań będzie system zaopatrzenia w wodę. Wszystkie miejscowości na terenie

Gminy Kamień podłączone są do sieci wodociągowej. Woda dostarczana jest z ujęć wody w miejscowościach: Kamień, Wolawce i Rudolfin. Miejscowości Ignatów i Ignatów-Kolonia zaopatrywane są w wodę pochodzącą z zakładowego ujęcia wody Cementowni „Chełm”. Jednakże funkcjonujący system zaopatrzenia w wodę wymaga unowocześnienia i rozbudowy. Część instalacji wodociągowych jest mocno wyeksploatowana i wymaga wymiany; zdiagnozowano również braki w podstawowej infrastrukturze wodociągowej. W związku z tym istnieje konieczność kontynuowania rozbudowy istniejącej sieci wodociągowej. Wśród kluczowych inwestycji znajdują się modernizacja ujęcia wody w Wolawcach oddanego do eksploatacji w 2000 r. Stan dwóch pozostałych ujęć wody (w Kamieniu i Rudolfinie) należy ocenić jako dobry i nie wymagający podjęcia interwencji.

Kolejnym obszarem problemowym jest niewystarczający poziom skanalizowania gminy, w związku z tym należy podjąć działania w tym kierunku. Sieć kanalizacji sanitarnej funkcjonuje obecnie w miejscowościach: Kamień i Starchosław oraz części miejscowości Kamień-Kolonia. Na chwilę obecną długość zbiorczej kanalizacji sanitarnej wynosi 22,84 km. Sieć kanalizacyjna obsługiwana jest przez Gminną Oczyszczalnię Ścieków zlokalizowaną w Kamieniu. Została ona oddana do użytku w 2003 r. i jest to oczyszczalnia typu SBR – BIOGEST mechaniczno-biologiczna o przepustowości 214,5 m³/dobę, z odprowadzeniem ścieków do rowu melioracyjnego, stanowiącego dopływ Kanału Kacap. Wraz z rozwojem sieci kanalizacyjnej konieczne będzie podjęcie działań mających na celu modernizację oczyszczalni ścieków oraz zwiększenie ilości oczyszczanych ścieków (rozbudowa). Należy pamiętać, że w miejscowościach, gdzie budowa kanalizacji jest nieuzasadniona ekonomicznie, należy kontynuować rozpoczęte wyposażanie indywidualnych gospodarstw w przydomowe oczyszczalnie ścieków. Wzrost ich liczby w przypadku terenu o rozproszonej zabudowie jest zdecydowanie pozytywnym aspektem nie tylko ze względów ekologicznych – zmniejszenie presji na środowisko naturalne, ale również ze względów techniczno-ekonomicznych.

Na szczególną uwagę w sferze funkcjonalno-przestrzennej zasługuje kwestia dalszego rozwoju gazyfikacji Gminy Kamień. Gmina Kamień nie jest objęta w pełni siecią gazu ziemnego. Do końca 2018 r. zgazyfikowane były jedynie miejscowości: Kamień, Strachosław, Kamień Kolonia, Józefin. W miejscowości Kamień zlokalizowana jest stacja wysokiego ciśnienia. Na terenie gminy wybudowanych jest

13,315 km sieci wysokiego ciśnienia, 26,057 km sieci średniego ciśnienia oraz 7,903 km przyłączy. Do sieci gazowej podłączonych jest 344 obiektów co stanowi 26,8 % obiektów w skali całej Gminy Kamień. Zadania w zakresie gazyfikacji terenów realizowane są przez zarządcę sieci tj. Zakład Gazowniczy w Lublinie, który w ramach własnych planów oraz wniosków mieszkańców realizuje budowę sieci. Rozwój infrastruktury sieci gazowniczej nie należy do zadań własnych gminy. Jednakże mając na względzie niezbędność ciągłego polepszania jakości życia mieszkańców niezbędne jest podjęcie interwencji polegającej głównie na lobbowaniu za dalszym rozwojem infrastruktury gazowniczej. Przeprowadzone licznie badania²¹ wskazują, iż gazyfikacja ma wpływ na przyspieszenie tempa rozwoju społeczno-gospodarczego danej jednostki. Po pierwsze gminy o dużym stopniu zgazyfikowania charakteryzują się znacznie większą dynamiką przyrostu liczby ludności niż gminy niezgazyfikowane. Głównym czynnikiem warunkującym obserwowane różnice jest większa atrakcyjność terenów zgazyfikowanych z punktu widzenia lokowania nowej zabudowy mieszkaniowej, jak również lepsze warunki dla rozwoju aktywności gospodarczej. Po drugie gminy zgazyfikowane charakteryzują się również większą dynamiką przyrostu liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą niż gminy niezgazyfikowane.²² Dodatkowo, gminy zgazyfikowane charakteryzują się znacznie większą dynamiką przyrostu liczby mieszkań²³, co ma również korzystny wpływ na przyrost dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego. Taki stan rzeczy jest efektem zwiększenia dynamiki przyrostu mieszkańców oraz mieszkań, jak również podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, które są źródłem dodatkowych

²¹ Na podstawie: *Raportu końcowego z badania ewaluacyjnego pn. Wstępna ocena wpływu I i VII osi POIiŚ 2014-2020 w kontekście uzasadnienia wsparcia projektów w zakresie przesyłu, dystrybucji i wykorzystania gazu w perspektywie unijnej po 2020 roku* przygotowanego dla Ministerstwa Energii

²² Na podstawie: *Raportu końcowego z badania ...* - W grupie gmin zgazyfikowanych przed rokiem 2008 oraz w okresie 2008-2013 uśredniona zmiana liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w roku 2017 kształtowała się na poziomie 125% stanu z roku 2004, tymczasem w gminach niezgazyfikowanych zmiana wartości tego wskaźnika w całym okresie objętym analizą była niższa i wyniosła 119%. Ponadto, w grupie gmin zgazyfikowanych w okresie 2008-2013 od roku 2008 widoczny jest wzrost dynamiki przyrostu liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w stosunku do grupy gmin niezgazyfikowanych.

²³ Na podstawie: *Raportu końcowego z badania ewaluacyjnego ...* - W grupie gmin zgazyfikowanych przed rokiem 2008 uśredniona zmiana liczby mieszkań w roku 2017 kształtowała się na poziomie 118% stanu z roku 2004, a w gminach zgazyfikowanych w latach 2008-2013 – 114% stanu z roku 2004, podczas gdy w gminach niezgazyfikowanych dynamika zmiany wartości tego wskaźnika w całym okresie analizy była ponad dwukrotnie mniejsza i wyniosła około 107%. W grupie gmin zgazyfikowanych w okresie 2008-2013 od roku 2008 widoczny jest wzrost dynamiki przyrostu liczby mieszkań w stosunku do grupy gmin niezgazyfikowanych.

wpływów do budżetu gmin²⁴. Wobec powyższego, działania zmierzające do rozbudowy na terenie gminy infrastruktury przesyłowej gazu ziemnego, w kontekście obserwowanych od lat negatywnych trendów demograficznych (ujemny przyrost naturalny i ujemne saldo migracji) oraz położenie jednostki terytorialnej względem stosunkowo sporych obszarów miejskich będzie stanowić jeden z wiodących kierunków działań w perspektywie do 2030 r. Kwestia rozwoju sieci gazowniczej Gminy Kamień ma również ogromne znaczenie dla systematycznego przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną. Wymiana kotłów węglowych czy olejowych na kotły gazowe przyczynia się do znacznego ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza, wynika to ze specyfiki przemian fizyko-chemicznych zachodzących w procesie spalania. Wpływ ten w mikroskali (emisja zanieczyszczeń związana z ogrzewaniem poszczególnych budynków) jest bezsprzeczny. W związku z tym zwiększenie wykorzystania gazu do celów grzewczych przynosi pozytywne efekty w zakresie poprawy parametrów jakości powietrza, przede wszystkim koncentrację pyłu PM10 oraz szczególnie niebezpiecznego dla zdrowia benzo/a/pirenu.

W miejscu tym należy zaznaczyć, iż postęp w zakresie poprawy jakości powietrza oraz ochrony środowiska naturalnego i bioróżnorodności biologicznej, nie będzie wystarczający w przypadku realizacji jedynie działań związanych z rozwojem infrastruktury gazowej Gminy Kamień. Niezbędna jest również intensyfikacja i sprzężenie na poziomie lokalnym innych działań proekologicznych, takich jak: termomodernizacja budynków w sektorze publicznym oraz prywatnym, wymiana pieców, rozpowszechnianie stosowania odnawialnych źródeł energii, doskonalenie systemu gospodarki odpadami oraz kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców. Kolejnym z istotnych działań realizowanych z ramach niniejszego celu będzie opracowanie Strategii Elektromobilności dla gminy Kamień.²⁵

²⁴ Na podstawie: *Raportu końcowego z badania ewaluacyjnego ...* - W grupie gmin zgazyfikowanych (przed rokiem 2008 oraz w okresie 2008- 2013) uśredniona zmiana dochodów własnych gmin w roku 2017 kształtowała się na poziomie 293% stanu z roku 2004, tymczasem w gminach niezgazyfikowanych zmiana wartość tego wskaźnika w całym okresie objętym analizą była nieco niższa i wyniosła około 272%. Również w przypadku tego wskaźnika w grupie gmin zgazyfikowanych w okresie 2008-2013 od roku 2008 widoczny jest wzrost dynamiki zmiany dochodów własnych gmin w stosunku do grupy gmin niezgazyfikowanych.

²⁵ Strategia Elektromobilności - kompleksowy dokument zawierający ocenę możliwości, plan działań oraz analizę możliwych do realizacji działań (inwestycyjnych i społecznych), jakie należy podjąć, aby w pełni wykorzystać potencjał rozwoju elektromobilności w gminie. Strategia daje możliwość stworzenia mieszkańcom dogodnych połączeń komunikacyjnych, usprawnień z nimi związanych (ścieżki rowerowe, miejsca parkingowe, przystanki, stojaki) oraz zwiększenia udziału pojazdów elektrycznych we flotach gminnych i udział oze w zaopatrzeniu Gminy w energię.

Ochrona, zachowanie oraz racjonalne korzystanie z zasobów środowiska może zapewnić stały i zrównoważony rozwój gospodarczy oraz zwiększyć poziom życia ludności. W związku z tym prowadzenie aktywnej polityki ekologicznej będzie jednym z celów pozostających w zainteresowaniu gminy w perspektywie do 2030 r.

Realizacja działań skupionych w ramach analizowanego celu prowadzi do wielofunkcyjnego rozwoju obszaru Gminy Kamień. Strategia zakłada głównie działania inwestycyjne wpływające na zwiększenie komfortu zamieszkiwania na terenie gminy. Przewiduje ona zarówno działania wpływające na zwiększenie bezpieczeństwa w wymiarze publicznym, cyfrowym czy zdrowotnym. Bardzo ważnym elementem analizowanego celu będzie realizacja przedsięwzięć wpływających na wyprowadzenie obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysu. Działania w tym kierunku prowadzone będą w oparciu o opracowany na podstawie ustawy z dnia 09.10.2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. 2020 poz. 802 z późn. zm.) Gminny Program Rewitalizacji²⁶. Wszechstronny rozwój obejmie również kwestie realizacji przedsięwzięć w zakresie rozwoju infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej co bez wątpienia ma wpływ na zwiększenie atrakcyjności spędzania czasu wolnego nie tylko przez mieszkańców gminy, lecz również turystów.

Ważnym instrumentem w zakresie poprawy jakości życia mieszkańców będzie również rozwój infrastruktury szybkiego i szeroko dostępnego Internetu. Jest to warunek konieczny i niezbędny dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz gospodarki opartej na wiedzy. Niezbędna jest kontynuacja działań związanych z tworzeniem infrastruktury ostatniej mili sieci szerokopasmowej (budowa sieci szerokopasmowej wraz z infrastrukturą telekomunikacyjną pomiędzy węzłem dystrybucyjnym, a użytkownikiem końcowym). Realizacja powyższego celu wpłynie nie tylko na cyfrową aktywizację mieszkańców gminy, ale również na zaspokojenie potrzeb lokalnego biznesu, jak i jego klientów.

Wzmacnianiu powiązań w sferze społeczno-gospodarczej towarzyszyć będzie dbałość o właściwe funkcjonowanie lokalnego systemu przyrodniczego. W związku z tym realizacja działań skupiać będzie się wokół działań mających na celu stopniowe wprowadzanie zasad gospodarki niskoemisyjnej, wzrost wykorzystania odnawialnych

²⁶ Gminny Program Rewitalizacji - to uchwalony przez radę gminy wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej. Jego realizacja ma spowodować wyprowadzenie wyznaczonych obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju.

źródeł energii zarówno w sektorze publicznym, jaki i prywatnym oraz dalszy rozwój gazyfikacja gminy. Drugim istotnym filarem będzie kwestia budowania świadomości ekologicznej społeczności lokalnej.

Niezbędne jest również rozpowszechnianie wiedzy na temat zasad gospodarki o zamkniętym obiegu (gospodarki cyrkulacyjnej)²⁷. Tego rodzaju gospodarka ma być odpowiedzią na problem marnowania surowców i rosnącego zanieczyszczenia powietrza. Odpowiedzialna produkcja i konsumpcja, to kluczowe aspekty tego obszaru. Wprowadzenie zasad gospodarki cyrkularnej, szeroka edukacja w tym zakresie, przyniosą korzyści w trzech aspektach: społecznym, ekonomicznym i środowiskowym.

Mając na uwadze aspekt społecznego zadowolenia z miejsca, w którym się żyje, istotne jest również kreowanie właściwej polityki w zakresie zachowania ładu przestrzennego i estetyki otoczenia. Temu zakresowi tematycznemu został poświęcony ostatni cel operacyjny. Oprócz działań polegających na prowadzeniu odpowiedniej polityki planowania przestrzennego oraz przedsięwzięć w zakresie odnowy miejscowości, gmina powinna realizować inicjatywy zachęcające mieszkańców do dbania o czystość i estetykę otoczenia (np. coroczny konkurs na najładniejszą posesję). Jednym z głównych kierunków działań będzie opracowanie zaktualizowanego Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego (obecny dokument nie odpowiada wymogom prawnym).

Tabela 13 Plan działań operacyjnych w ramach 3. celu strategicznego

CEL STRATEGICZNY 3. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNY OBSZARU	
CEL OPERACYJNY 3.1	
POPRAWA DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ OBSZARU	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">• bieżące remonty dróg gminnych• modernizacja, budowa i przebudowa kluczowych dla gminy dróg w celu wzmocnienia powiązań wewnętrznych i zewnętrznych (przedsięwzięcia realizowane wspólnie z powiatem chelmskim oraz w ramach projektów CHOF)• budowa chodników przy drogach gminnych

²⁷ Gospodarka o zamkniętym obiegu – to regeneracyjny system gospodarczy, w którym minimalizuje się zużycie surowców i wielkość odpadów oraz emisję i utraty energii poprzez tworzenie zamkniętej pętli procesów, w których odpady z jednych procesów są wykorzystywane jako surowce dla innych, co maksymalnie zmniejsza ilość odpadów produkcyjnych.

Model taki jest przeciwieństwem gospodarki liniowej, bazującej na ciągłym wzroście i powiększającym się zużyciu surowców oraz wolumenu odpadów. W modelu gospodarka o zamkniętym obiegu dąży się do tego, by jak najdłużej utrzymać wartość zasobów (a nie wytworzyć wartość dodaną jak w modelu gospodarki liniowej), optymalizować gospodarkę zasobami (a nie optymalizować przepływy zasobów) i zwiększyć efektywność używania dóbr (a nie efektywność produkcji dóbr).

	<ul style="list-style-type: none">• budowa miejsc parkingowych przy obiektach użyteczności publicznej• remonty wiat przystankowych• współuczestnictwo i współfinansowanie modernizacji i remontów dróg powiatowych w ramach projektów realizowanych przez powiat chełmski• wdrażanie rozwiązań gospodarki niskoemisyjnej -częściowa rozbudowa i modernizacja istniejącego oświetlenia ulicznego z wykorzystaniem energooszczędnych rozwiązań np. źródła światła w technologii LED czy oświetlenia hybrydowego• lobbing na rzecz zwiększenia dostępności komunikacyjnej gminy - modernizacja dróg wojewódzkich• lobbing na rzecz przystosowania układu dróg o znaczeniu ponadlokalnym (w tym dróg powiatowych) do potrzeb gospodarczych gminy• lobbowanie na rzecz rozwoju sieci transportu zbiorowego na obszarze gminy• przebudowa i rozbudowa drogi wojewódzkiej 844 – działanie wymienione w <i>Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030</i> jako jedno z przedsięwzięć flagowych
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none">• Dotacje celowe z budżetu państwa• Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg• Regionalny Program Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027• Krajowe programy operacyjne• Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027• Środki innych JST (m.in. Powiatu Chełmskiego czy Województwa Lubelskiego)
CEL OPERACYJNY 3.2 ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">• lobbowanie na rzecz rozwoju gazyfikacji Gminy Kamień• dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami (również w ramach projektów realizowanych w CHOF)• budowa i modernizacja wybranych elementów infrastruktury wodociągowej w gminie (budowa nowych odcinków i modernizacja istniejących odcinków sieci wodociągowej, modernizacja ujęcia wody w Wolawcach• budowa wybranych elementów infrastruktury kanalizacyjnej w gminie (kanalizacja ściekowa i deszczowa, modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków)• budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach rozproszonego osadnictwa• rozwijanie i unowocześnianie systemu gospodarki odpadami• remonty urządzeń melioracji wodnej• współdziałanie gminy z PGE Dystrybucja S.A. w zadaniach z zakresu budowy oraz modernizacji elementów sieci elektroenergetycznej umożliwiającej przyłączenie nowych sieci wytwórczych energii ze źródeł odnawialnych• rozwój inteligentnych systemów i sieci energetycznych oraz systemów magazynowania na szczeblu lokalnym• wspieranie działań w zakresie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe• wspieranie zrównoważonej gospodarki wodnej• wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym

- uzupełnienie braków w wyposażeniu infrastrukturalnym, w tym infrastruktury dostępu do szerokopasmowego Internetu m.in. w celu zwiększenia poziomu wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych
 - modernizacja, remont i doposażenie remiz OSP
 - modernizacja wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia obiektów na potrzeby edukacji przedszkolnej oraz podstawowej, prowadząca do poprawy dostępności i jakości kształcenia w gminie
 - modernizacja oraz doposażenie obiektów pełniących funkcje kulturalne na obszarach wiejskich – świetlic wiejskich
 - budowa lub przebudowa niezbędnej infrastruktury
 - poprawiającej dostępność usług kultury dla osób niepełnosprawnych
 - kontynuacja działań zmierzających do przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu mieszkańców
 - opracowanie nowego Gminnego Programu Rewitalizacji w oparciu o ustawę z dnia 09.10.2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. 2020 poz. 802 z późn. zm.) obejmujących zadania w zakresie przebudowy i adaptacji obiektów kubaturowych, tworzenia bazy na realizację projektów dot. wykluczenia społecznego i reintegracji międzypokoleniowej oraz zawodowej mieszkańców oraz tworzenia miejsc społecznej i kulturalnej wspólnej aktywności, rewitalizacja lub adaptacja połączona z remontem obiektów zabytkowych użytkowanych na cele społeczno-gospodarcze oraz odnawianie lub konserwacja lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci.
 - tworzenie miejsc rekreacji ruchowej na terenie gminy - ścieżki zdrowia z torami przeszkód i siłownie zewnętrzne
 - modernizacja istniejących oraz budowa nowych placów zabaw
 - budowa infrastruktury sportowej uwzględniającej pumtracka, ściankę wspinaczkową, parkur, urządzenia do street workout, której celem będzie stworzenie ogólnodostępnej struktury umożliwiającej spędzanie czasu wolnego i uprawianie sportu
 - opracowanie Systemu Identyfikacji Wizualnej dla Gminy Kamień – zespołu reguł i zaprojektowanych wzorców, których zadaniem będzie utrwalenie spójnego wizerunku gminy na zewnątrz
 - montaż „witaczy”, które oprócz funkcji informacyjnej, będą stanowiły charakterystyczny znak kojarzony z gminą
 - stosowanie na gadżetach zaprojektowanego wzoru utrwalającego spójny wizerunek gminy
 - komplementarna intensyfikacja działań na rzecz zrównoważonego rozwoju kultury fizycznej i sportu poprzez budowę boisk wielofunkcyjnych przy Szkołach Podstawowych miejscowościach Kamień i Strachosław
 - rozwój infrastruktury społecznej dedykowanej osobom starszym np. siłownie napowietrzne
 - tworzenie warunków do rozwoju infrastruktury służącej aktywizacji osób starszych oraz mobilnej, dziennej opieki
 - współtworzenie infrastruktury Sieci Szerokopasmowego Internetu – rozwój infrastruktury „ostatniej mili” oraz rozwój dostępu do szybkiego Internetu WiFi na terenie gminy
 - lobbowanie w zakresie modernizacji istniejącej infrastruktury sieci elektroenergetycznych oraz budowy nowych elementów
- Dotacje celowe z budżetu państwa

**ŹRÓDŁA
FINANSOWANIA**

- Regionalny Program Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027
- Krajowe programy operacyjne
- Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027
- Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności
- PEFRON
- Program Dostępność Plus na lata 2018-2025
- Właściciel infrastruktury sieci elektroenergetycznych

CEL OPERACYJNY 3.3**POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA NATURALNEGO I OCHRONA
BIORÓŻNORODNOŚCI OBSZARU****KIERUNKI DZIAŁAŃ**

- termomodernizacja budynku użyteczności publicznej na obszarze gminy
- termomodernizacja wielorodzinnych budynków mieszkalnych
- wyposażenie budynków użyteczności publicznej w odnawialne źródła energii stosowane dla potrzeb ogrzewania oraz produkcji energii elektrycznej
- usprawnienie systemu zarządzania energią w sektorze użyteczności publicznej
- wdrożenie systemu Zielnych Zamówień Publicznych
- kontynuacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy
- kontynuacja działań mających na celu wspomaganie indywidualnych gospodarstw domowych w dostępie do odnawialnych źródeł energii (niskoemisyjne źródła ciepła, instalacje solarne, mikroinstalacje fotowoltaiczne)
- wymiana indywidualnych źródeł ciepła na niskoemisyjne
- uzupełnienie brakującej infrastruktury oświetlenia ulicznego w miejscach rozproszonej zabudowy w oparciu o wykorzystanie technologii hybrydowych
- wdrażanie rozwiązań gospodarki niskoemisyjnej poprzez wymianę oświetlenia ulicznego oraz oświetlenia w budynkach użyteczności publicznej na niskoemisyjne wraz z inteligentnym systemem zarządzania energią (również w ramach projektów realizowanych wspólnie w ramach CHOF)
- sporządzenie Gminnego Planu Gospodarki Niskoemisyjnej
- przeprowadzenie akcji promujących wśród mieszkańców wykorzystywanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych
- wspieranie rozwoju instrumentów pomagających retencjonowaniu wody
- racjonalizacja wielkości poboru wody,
- zwiększenie ekologicznej świadomości mieszkańców poprzez kampanie edukacyjne
- promowanie proekologicznych i proklimatycznych postaw konsumenckich
- kształtowanie zachowań prośrodowiskowych ogółu społeczeństwa, w tym dzieci i młodzieży m.in. poprzez organizację konkursów, olimpiad ekologicznych w szkołach
- aktywizacja społeczna – budowanie społeczeństwa obywatelskiego w obszarze ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju
- opracowanie i wdrożenie planu współpracy z Miastem Chełm w zakresie budowy infrastruktury sprzyjającej elektro mobilności oraz zintegrowanego transportu w CHOF

	<ul style="list-style-type: none">• realizacja partnerskiego przedsięwzięcia obejmującego budowę punktów pozwalających na ładowanie samochodów elektrycznych oraz wypożyczenie rowerów na terenie powiatu chełmskiego oraz gmin ościennych (również w ramach projektów CHOF)• rozbudowa systemu roweru gminnego jako element wdrażania założeń gospodarki niskoemisyjnej - realizacja partnerskiego przedsięwzięcia obejmującego rozwój systemu ścieżek rowerowych na terenie powiatu chełmskiego oraz gmin ościennych (m.in. budowa infrastruktury rowerowej od miejscowości Kamień do miejscowości Natalin – ścieżek, parkingów dla rowerów ze stacją rowerową) (również w ramach projektów CHOF)• upowszechnianie zasad ochrony gleb wynikających z potrzeb rozwoju rolnictwa ekologicznego• budowa punktu selektywnej zbiórki odpadów w Kamieniu (wybudowanie PSZOK, w tym prace budowlane, zagospodarowanie terenu, zakup i instalacja wyposażenia, budowa dojazdu do PSZOK, monitoring)
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none">• Dotacje celowe z budżetu państwa• Regionalny Program Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027• Krajowe programy operacyjne• Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027• Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności• Środki NFOŚiGW oraz WFOŚiGW• Program LIFE 2021-2027• Program STOP SMOG• Program CZYSTE POWIETRZE• Program MOJA WODA
CEL OPERACYJNY 3.4 POPRAWA ŁADU PRZESTRZENNEGO I ESTETYKI OBSZARU	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">• opracowanie aktualizacji Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego (w tym m.in. w zakresie wyznaczenia nowych obszarów pod budowę farm OZE)• tworzenie nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe i pod działalność gospodarczą• kształtowanie przestrzeni publicznej na obszarach wiejskich - realizacja własnych projektów lub we współpracy z instytucjami partnerskimi (np. NGO, OSP)• kontynuacja inicjatyw dopingujących mieszkańców do dbania o otoczenie, w którym żyją (np. konkurs na najlepiej zagospodarowane przestrzenie prywatne)• niwelowanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych w budynkach użyteczności publicznej• ukształtowanie przestrzeni publicznej na obszarze gminy (skwery, place) modernizacji istniejących boisk sportowych• zwiększanie świadomości i wiedzy mieszkańców w zakresie ładu przestrzennego i estetyki miejsca zamieszkania• poprawa estetyki otoczenia - montaż jednolitych tablic sołeckich• zachęcanie mieszkańców do budowania spójnego wizerunku gminy poprzez umieszczanie na posesjach jednolitych tabliczek numeracyjnych• integracja planowania społeczno-gospodarczego z planowaniem przestrzennym i stworzenie spójnego systemu planowania rozwoju

	<p>w układach terytorialnych w tym planowania lokalnego i ponadlokalnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój systemu partycypacji społecznej – konsultowanie i uwzględnienie w systemie planowania przestrzennego zmiennych w czasie powiązań funkcjonalno-przestrzennych w prowadzonej działalności gospodarczej i społecznej przekraczającej granice administracyjnych podziałów poprzez wprowadzenie instrumentów realizujących cele wynikające z ponad gminnego podejścia funkcjonalnego i potrzeb przedsiębiorców • kształtowanie centrum wsi poprzez w odnawianie lub budowę placów, parkingów, chodników, oświetlenia ulicznego itp. • budowa lub przebudowa połączona z remontem elementów małej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej m.in. budowa infrastruktury turystycznej przy zbiorniku w Natalinie (np. przystań kajakowa, szlaki konne, trasy do nart biegowych)
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • PEFRON • Program Dostępność Plus na lata 2018-2025 • Dotacje celowe z budżetu państwa • Regionalny Program Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027 • Krajowe programy operacyjne • Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027

Źródło: Opracowanie własne

W powyższych tabelach wyszczególniono kierunki działań wpływające na realizację założonych celów Strategii. W trakcie opracowywania dokumentu strategicznego wykrystalizowały się również priorytetowe projekty / przedsięwzięcia, których realizacja do końca 2030 r. wpłynie w sposób znaczny na rozwój społeczno- gospodarczy Gminy Kamień. W poniższej tabeli przedstawiono listę przedsięwzięć priorytetowych. Część z nich posiada już konkretne ramy i zakres, natomiast pozostałe są jeszcze w fazie opracowywania i stanowią ogólną koncepcję działania.

Tabela 14 Lista przedsięwzięć priorytetowych

Cel operacyjny	Nazwa projektu/ Przedsięwzięcia	Krótki opis projektu	Podmiot odpowiedzialny	Współpraca
1.1 Rozwój oferty wychowawczo- edukacyjnej	Utworzenie Kamieńskiego Uniwersytetu Ludowego	Zakres przedsięwzięcia obejmuje utworzenie struktur organizacyjnych i zapewnienie zaplecza materialnego oraz kadrowego umożliwiającego sprawne funkcjonowanie UL. Koncepcja nowo tworzonego UL zakłada 3 nurty prowadzonej	Organizacja społeczna (istniejąca lub specjalnie powołana w celu utworzenia i prowadzenia działalności przez UL)	Gmina Kamień

		<p>działalność edukacyjnej: 1. podnoszenie wiedzy i umiejętności w zakresie szeroko pojmowanego rolnictwa ze szczególnym uwzględnieniem endogenicznego potencjału, 2. podnoszenie kompetencji obywatelskich i społecznych, 3. rozwój poprzez ekspresję kulturową i artystyczną.</p> <p>Całość działań prowadzona przez UL opierać się będzie na łączeniu kompetencji i zasobów: jednoczesne kształtowanie kompetencji kluczowych z zawodowym lub kompetencjami życiowymi, transferowalnymi lub kompetencjami XXI wieku, które decydują o funkcjonowaniu na rynku pracy.</p>		
1.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Zintegrowany system wsparcia rodzin	<p>Grupa docelowa projektu to osoby wykluczone lub zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Są to osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej lub kwalifikujące się do objęcia wsparciem pomocy społecznej, tj. spełniające co najmniej jedną z przesłanek określonych w art.7 ustawy o pomocy społecznej. Z poradnictwa będą korzystać takie osoby z otoczenia rodzin</p>	Gmina Kamień	<p>Możliwość realizacji zadania wspólnie w ramach projektu partnerskiego z gminami sąsiednimi lub gminami należącymi do powiatu chełmskiego lub CHOF.</p>

		<p>wykluczonych społecznie, których udział w projekcie jest niezbędny dla skutecznego wsparcia uczestników skutecznego wsparcia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz rodziny, w tym rodziny dysfunkcyjne. Zakres projektu obejmie realizację następujących form wsparcia:</p> <p>a) specjalistyczne poradnictwo rodzinne (mediacje rodzinne, poradnictwo psychologiczne, poradnictwo prawne poradnictwo psychologiczne dziecięce, pomoc psychiatry środowiskowego, terapia rodzinna, poradnictwo w zakresie problemów uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu i narkotyków, poradnictwo w zakresie problemów uzależnienia od hazardu, poradnictwo w zakresie przemocy w zakresie przemocy domowej, poradnictwo obywatelskie), b) działania profilaktyczne wspierające rodzinę w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, c) praca socjalna.</p>		
1.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Utworzenie Klubu Seniora w Gminie Kamień	Główny celem projektu jest wzrost dostępności usług społecznych dostosowanych do specyficznych potrzeb mieszkańców Gminy Kamień - osób wykluczonych społ. lub zagrożonych	Gmina Kamień	Partnerzy społeczni (organizacje pozarządowe)

		ubóstwem i wykluczeniem społ. poprzez rozwój środowiskowych form pomocy dla osób starszych (Klub Seniora w m. Kamień). Grupę docelową proj. stanowią osoby wykluczone lub zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społ., w tym m.in. osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami (w tym z zaburzeniami psychicznymi), osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.		
1.4 Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców w wymiarze publicznym, zdrowotnym i społecznym	Utworzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, pielęgnacyjnego i opiekuńczego	Zachodzące zmiany struktury wiekowej społeczności lokalnej wymuszają konieczność podejmowania nowych i dopasowanych do potrzeb mieszkańców działań. Utworzenie bezpłatnej wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, wspomagającego i opiekuńczego wpłynie na stworzenie zintegrowanego i kompleksowego systemu usług świadczonych w lokalnym środowisku. Głównym celem utworzenia wypożyczalni jest zwiększenie dostępności do sprzętu, który, głównie ze względu na bariery finansowe, był dotychczas nieosiągalny do mieszkańców. Priorytetem realizowanego działania jest	Gmina Kamień	Partnerzy społeczni (organizacje pozarządowe)

		umożliwienie powrotu do aktywności psychoruchowej i społecznej oraz przyspieszenie procesu adaptacyjnego poprzez nieodpłatne udostępnienie niezbędnego sprzętu. W obecnej sytuacji istnieje szczególnie potrzeba zabezpieczenia mieszkańców w zakresie sprzętu pozwalającego na przeciwdziałanie negatywnym skutkom pandemii COVID-19 (pulsoksymetry, koncentratory tlenu, inhalatory).		
1.5 Poprawa jakości świadczonych usług publicznych i rozwój potencjału administracji publicznej	E-administracja w Gminie Kamień	Celem przedsięwzięcia jest podniesienie jakości usług publicznych poprzez modernizację i rozbudowę systemów informatycznych w Gminie Kamień. Realizacja planowanego przedsięwzięcia opierać się będzie na następujących zadaniach: 1) usługi informatyczne – modernizacja i rozbudowa systemów informatycznych. Wśród elementów zadania przewiduje się uruchomienie systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją, budowa systemu teleinformatycznego zapewniającego przetwarzanie, a także wysyłanie i odbieranie danych przez sieci komputerowe, zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych, m.in. poprzez	Gmina Kamień	Możliwość realizacji zadania wspólnie w ramach projektu partnerskiego z gminami sąsiednimi lub gminami należącymi do powiatu chełmskiego lub CHOF.

		aktywację formularzy elektronicznych skomunikowanych z Platformą Usług Publicznych E-Puap. 2) zakup wyposażenia komputerowego niezbędnego do modernizacji i rozbudowy systemów informatycznych – w ramach zadania przewiduje się zakup wyposażenia niezbędnego do funkcjonowania systemów dziedzinowych i usług publicznych, w tym: zestawy komputerowe, serwer, laptopy, skaner, zasilacze awaryjne UPS.		
3.1 Poprawa dostępności komunikacyjnej	Przebudowa i rozbudowa drogi wojewódzkiej 844	Zadanie obejmuje przebudowę i rozbudowę drogi wojewódzkiej nr 844, w tym na odcinku biegnącym przez teren Gminy Kamień	Województwo Lubelskie	-
3.2 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków i sieci wodociągowej na terenie gminy Kamień	Operacja składa się z dwóch części. Pierwsza część obejmuje budowę 31 szt. indywidualnych oczyszczalni ścieków dla potrzeb mieszkańców 9-ciu miejscowości Gminy Kamień: Czerniejów, Haliczany, Józefin, Kamień Kolonia, Koczów, Natalin, Pławnice Kolonia, Rudolfin, Wolawce. W ramach operacji wybudowane zostaną przydomowe oczyszczalnie ścieków: a) liczba osób korzystających z oczyszczalni RLM – 1-3 - 41 osób, b) liczba osób korzystających z oczyszczalni RLM –4 - 6 - 62 osoby,	Gmina Kamień	-

		<p>c) liczba osób korzystających z oczyszczalni RLM – 7-11 - 16 osób.</p> <p>Druga część operacji dotyczy budowy sieci wodociągowej w 5-ciu miejscowościach położonych na terenie gminy Kamień: Rudolfin, Kamień, Kamień Kolonia, Pławnice Kolonia, Strachosław.</p>		
3.2 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej	Poprawa jakości infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w Gminie Kamień	Przedsięwzięcie obejmuje modernizację ujęcia wody w Wolawcach oraz budowę nowych odcinków i modernizację istniejącej infrastruktury wodociągowej. Przedsięwzięcie zakłada również dalszą rozbudowę infrastruktury kanalizacyjnej oraz modernizację oczyszczalni ścieków.	Gmina Kamień	-
3.2 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej	Rozwój infrastruktury sportowej na terenie Gminy Kamień	Przedsięwzięcie obejmuje budowę 2 boisk wielofunkcyjnych przy szkołach podstawowych w miejscowościach: Kamień i Strachosław. Boiska o wymiarach ok. 20 m x 40 m do gry w piłkę nożną, siatkówkę, mini siatkówkę, koszykówkę, mini koszykówkę, piłkę ręczną z ogrodzenie typu łapacz piłek i trybunami na min. 20 miejsc, otoczenie z kostki.	Gmina Kamień	-
3.3 Poprawa jakości środowiska naturalnego i ochrona bioróżnorodność i obszaru		Zadanie obejmuje rozbudowę systemu roweru gminnego jako element wdrażania założeń gospodarki niskoemisyjnej - realizacja partnerskiego przedsięwzięci	Gmina Kamień	Możliwość realizacji zadania wspólnie w ramach projektu partnerskiego z gminami sąsiednimi lub

		obejmującego rozwój systemu ścieżek rowerowych na terenie powiatu chełmskiego oraz gmin ościennych (m.in. budowa infrastruktury rowerowej od miejscowości Kamień do miejscowości Natalin – ścieżek, parkingów dla rowerów ze stacją rowerową)		gminami należącymi do powiatu chełmskiego lub CHOF.
3.3 Poprawa jakości środowiska naturalnego i ochrona bioróżnorodność i obszaru	Montaż odnawialnych źródeł energii w na terenie Gminy Kamień	Głównym celem przedsięwzięcia jest poprawa jakości środowiska naturalnego na terenie Gminy Kamień wpływająca na wzrost jakości życia społeczności lokalnej oraz zwiększenie konkurencyjności obszaru. Przedmiotowy cel zostanie osiągnięty w efekcie realizacji celów szczegół.: 1. Redukcja emisji zanieczyszczeń do powietrza dzięki montażowi instalacji OZE w gospodarstwach domowych oraz budynkach użyteczności publicznej 2. Podniesienia jakości życia mieszkańców gminy oraz komfortu użytkowania budynków użyteczności publicznej 3. Zmniejszenie obciążeń budżetów gospodarstw domowych oraz budżetu gminy. Zakres przedsięwzięcia obejmuje montaż OZE w budynkach użyteczności publicznej oraz prywatnych	Gmina Kamień	Możliwa realizacja partnerskiego przedsięwzięcia (w tym w ramach CHOF) obejmującego kilka partnerskich jednostek samorządu terytorialnego (Gmina Kamień jako jeden z partnerów).

		gospodarstwach domowych (instalacje fotowoltaiczne i niskoemisyjne źródła energii cieplnej, kolektory słoneczne). W ramach projektu zastosowane zostaną technologie TIK, w celu monitoringu produkcji energii.		
	Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Kamień	Projekt obejmuje modernizację systemu oświetlenia na terenie Gminy Kamień polegającą na wymianie 524 szt. opraw oświetleniowych na energooszczędne typu LED. Nowe oświetlenie wyposażone będzie w systemem inteligentnego sterowania oświetleniem. Przewidziano również przeprowadzenie kompleksowej kampanii informacyjno-promocyjnej. Zakres obejmuje 14 miejscowości na terenie Gminy Kamień: Józefin, Kamień, Kolonia, Kamień, Strachosław, Mołodutyn, Wolawce, Haliczany, Koczów, Natalin, Czerniejów, Andrzejów, Pławanice, Ignatów-Kolonia, Ignatów. Cel gł.: Podniesienie jakości życia na terenie Gminy Kamień poprzez wdrożenie rozwiązań gospodarki niskoemisyjnej. Cele szczegół.: z: 1. Poprawa jakości powietrza dzięki redukcji emisji zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla jakości życia - o 71,80%, w tym CO2 o	Gmina Kamień	-

	ok. 100,65 Mg/rok, 2. Zmniejszenie zużycia energii finalnej - o 71,8% dla oświetlenia z poziomu 180 204,02 kW na 50 822,06 kW, 3. Zmniejszenie obciążeń sektora samorządowego-wygenerowanie oszczędności utrzymania oświetlenia w skali roku: ok.68,5 tys. zł.		
--	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne

4.5 OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, W TYM W WYMIARZE PRZESTRZENNYM ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA

W ramach niniejszej części wskazano oczekiwane rezultaty związane z wdrożeniem działań zaplanowanych w ramach poszczególnych celów strategicznych. Ocena stopnia wdrażania zaplanowanych rezultatów będzie następowała przy wykorzystaniu dwóch rodzajów wskaźników:

- **wskaźniki cząstkowe** - odpowiadające bezpośrednim i bezzwłocznym efektom wynikającym z realizacji Strategii,
- **wskaźniki oddziaływania** - obrazujące konsekwencje Strategii Rozwoju Gminy, wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich odbiorców.

Wszystkie wskaźniki będą mierzone cyklicznie. Częstotliwość pomiaru uzależniona jest od kategorii wskaźników. Okresem bazowym, w stosunku do którego porównywane są zmiany wskaźników jest rok, w którym szczegółowej diagnozie poddano sytuację w gminie, tj. rok 2020. W poniższej tabeli zaprezentowano częstotliwość pomiaru wskaźników w zależności od ich kategorii oraz przedmiotu sprawozdawczości.

Monitoring będzie prowadzony na dwóch płaszczyznach: strategicznej (dotyczy całej Strategii Rozwoju Gminy) oraz operacyjnej (dotyczy poszczególnych przedsięwzięć).

W poniższych tabelach przedstawiono w sposób szczegółowy rezultaty planowanych działań wraz z zestawieniami wskaźników pozwalającymi ocenić poziom wdrażania celów Strategii.

Tabela 15 Efekty wdrożenia 1. celu strategicznego

CEL STRATEGICZNY 1. WZROST KAPITAŁU SPOŁECZNEGO	
OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	<p>Wśród najważniejszych efektów realizacji zaplanowanych w ramach 1. celu strategicznego działań należy wymienić:</p> <ul style="list-style-type: none">→ zwiększenie dostępu mieszkańców Gminy Kamień do wysokiej jakości edukacji formalnej (prowadzonej w placówkach oświatowych na terenie gminy), jak i nieformalnej (prowadzonej w ramach Uniwersytetu Ludowego) wpływające na wzrost ich kompetencji/kwalifikacji, co ułatwi start w dalszych etapach edukacyjnych lub/i poprawi sytuację na rynku pracy→ jakościowa zmiana systemu edukacji - cyfryzacja procesu kształcenia - prowadząca do zwiększenia szans dzieci i młodzieży w kolejnych etapach nauki→ przełamanie bierności i marazmu mieszkańców przejawiające się wzrostem ich udziału w życiu obszaru społeczno-obywatelskim (zwiększenie liczby organizowanych oddolnych inicjatyw, wzrost uczestnictwa mieszkańców we współdecydowaniu o losach wspólnoty)→ osiągnięcie spójności społecznej w efekcie przeprowadzonych działań mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, ubóstwu, bezrobociu, patologiom,→ wzrost utrzymania samodzielności życiowej i aktywnego udziału seniorów w życiu społecznym w efekcie realizacji szeregu zróżnicowanych działań (utworzenie Klubu Seniora, wypożyczalni sprzętu medycznego, realizacji usług opiekuńczych, promocja aktywnego stylu życia i samoorganizacji seniorów, wspieranie różnorodnych form spędzania czasu i rozwoju zainteresowań osób starszych itd.)→ spadek skali wykluczenia społecznego poprzez zmniejszenie poziomu uzależnienia od korzystania z pomocy społecznej (realizacja działań reintegracji społeczno-zawodowej, tworzenie warunków do podjęcia działalności zarobkowej),→ wzrost kapitału społecznego poprzez zbudowanie wspólnoty społeczeństwa i rzeczywiste zaangażowanie się mieszkańców w procesy współdecydowania o jej losach (społeczeństwo świadome, z poczuciem odpowiedzialności, współpracujące na rzecz środowiska lokalnego i współdecydujące o kierunkach rozwoju swojego otoczenia; społeczność lokalna jest nie tylko adresatem, ale także współkreatorem rozwiązań i działań podejmowanych na rzecz wspólnoty),→ wykreowanie liderów społecznych, którzy będą aktywizować środowisko i osoby poprzez działania dotyczące animacji kultury i sportu oraz pobudzanie do żywego uczestnictwa w życiu społecznym: aktywności kulturowych, ekologicznych, sportowych, edukacyjnych, prozdrowotnych i profilaktycznych→ rozwój społeczeństwa obywatelskiego

		→ zwiększenie kompetencji/kwalifikacji kadry jednostek publicznych wpływające na znaczny wzrost jakości świadczonych usług publicznych			
WSKŹNIKI CZAŚTOWE	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa (2020 rok)	Szacowana wartość docelowa (2030 rok)	Trend rozwojowy wynikający z realizacji Strategii
	Liczba funkcjonujących na terenie gminy wypożyczalni sprzętu medycznego, wspomagającego, opiekuńczego i rehabilitacyjnego (źródło danych: GOPS w Kamieniu)	sztuki	0	1	
	Liczba placówek edukacyjnych o wysokim standardzie - zmodernizowanych i wyposażonych (źródło danych: UG Kamień)	sztuki			
	Liczba obiektów sportowych o wysokim standardzie (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki			
	Liczba NGO funkcjonujących na terenie gminy (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki			
	Zwiększenie liczby akcji społecznych i wydarzeń kulturalnych zrealizowanych w formie oddolnych inicjatyw aktywizujących społeczność lokalną (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki			
	Zwiększenie liczby wydarzeń mających na celu promocję lokalnego dziedzictwa historyczno-	sztuki			

	kulturowego (źródło danych: UG w Kamieniu)				
	Liczba funkcjonujących Klubów Seniora świadczących usługi opiekuńcze w społeczności lokalnej (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki			
	Wysokość środków przeznaczonych na doposażenie funkcjonujących na terenie gminy OSP (źródło danych: UG w Kamieniu)	PLN			
	Liczba przeprowadzonym h przedsięwzięć na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych bądź zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym ukierunkowanych na aktywizację oraz reintegrację społeczno- zawodową (źródło danych: GOPS w Kamieniu)	sztuki			
	Liczba przeprowadzonym h przedsięwzięć mających na celu zwiększenie dostępu do edukacji wysokiej jakości (źródło danych: placówki oświatowe z ternu gminy)	sztuki			
WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA A	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa (2020 rok)	Szacowana wartość docelowa (2030 rok)	Trend rozwojowy wynikający z realizacji Strategii

	Odsetek dzieci (w wieku 3-6 lat) objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku przedszkolnym (źródło danych: UG w Kamieniu)	%			
	Udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym (źródło danych: UG w Kamieniu)	%			
	Liczba wdrożonych systemów informacji i promocji turystycznej i kulturalnej (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki			
	Liczba osób powyżej 18 r.ż., która podniosła swoje kompetencje/ wiedzę w efekcie uczestniczenia w działalności edukacyjnej Uniwersytetu Ludowego (źródło danych: UG w Kamieniu)	osoby			

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 16 Efekty wdrożenia 2. celu strategicznego

CEL STRATEGICZNY 1. ROZWÓJ GOSPODARKI OPARTY O ENDOGENICZNY POTENCJAŁ OBSZARU	
OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	Wśród najważniejszych efektów realizacji zaplanowanych w ramach 2. celu strategicznego działań należy wymienić: <ul style="list-style-type: none">➔ rozwój międzyinstytucjonalnej współpracy podmiotów rynku pracy (zarówno publicznych jak i niepublicznych) w ramach lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia wpływający na spadek bezrobocia i wykluczenia społecznego na terenie gminy➔ zwieszenie potencjału lokalnych producentów rolnych wpływające na ich konkurencyjność na rynku➔ rozwój nowych usług świadczonych w rolnictwie (gospodarstwa opiekuńcze, usługi społeczne świadczone przez KGW, inkubator

	<p>przetwórstwa rolniczego) wpływające na wzrost dywersyfikacji źródeł dochodów mieszkańców</p> <ul style="list-style-type: none">→ znalezienie i zarejestrowanie lokalnych produktów wyrabianych według tradycyjnych receptur→ zbudowanie rozpoznawanej i spójnej marki lokalnych produktów będącej podstawą zbudowania przewagi konkurencyjnej producentów wyrobów→ zwieszenie dochodów gospodarstw domowych i dywersyfikacja źródeł ich pochodzenia→ zwiększenie wiedzy mieszkańców w zakresie gospodarki o zamkniętym obiegu oraz praktyczne jej zastosowanie w życiu codziennym				
WSKŹNIKI CZĄSTOWE	Nazwa wskaźnika	Jednostka a miary	Wartość bazowa (2020 rok)	Szacowana wartość docelowa (2030 rok)	Trend rozwojowy wynikający z realizacji Strategii
	Liczba przedsięwzięć promujących lokalne produkty (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki			
	Liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych związanych z tematyką rolnictwa, przetwórstwa rolno-spożywczego (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki			
	Liczba stworzonych miejsc promocji produktów lokalnych (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki			
	Liczba gospodarstw opiekuńczych prowadzących działalność na terenie gminy (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki			
WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA	Nazwa wskaźnika	Jednostka a miary	Wartość bazowa (2020 rok)	Szacowana wartość docelowa (2030 rok)	Trend rozwojowy wynikający z realizacji Strategii

	Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora przetwórstwa rolno-spożywczego w ogólnej liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem (źródło danych: GUS BDL)	%			
	Liczba Produktów Tradycyjnych pochodzących z terenu gminy (źródło danych: MRiRW)	szt.	0	1	
	Liczba podmiotów ekonomii społecznej prowadzących działalność na terenie gminy (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki	0	1	
	Liczba inkubatorów przetwórstwa lokalnego prowadzących działalność na terenie gminy (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki	0	1	
	Liczba osób powyżej 18 r.ż., która podniosła swoje kompetencje/ wiedzę w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej w efekcie uczestniczenia w działalności edukacyjnej Uniwersytetu Ludowego (źródło danych: UG w Kamieniu)	osoby			

	Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych (źródło danych: UG w Kamieniu)	ha			
	Liczba wprowadzonych rozwiązań związanych z gospodarką cyrkularną (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki	0	2	
	Liczba opracowanych systemów promocji produktów lokalnych (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki	0	1	

Zródło: Opracowanie własne

Tabela 17 Efekty wdrożenia 3. celu strategicznego

CEL STRATEGICZNY 3. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNY OBSZARU

OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	<p>Wśród najważniejszych efektów realizacji zaplanowanych w ramach 3. celu strategicznego działań należy wymienić:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➔ jakościową zmianę wizerunku Gminy Kamień wpływająca na wzrost zainteresowania tym obszarem w celach osadniczych i inwestycyjnych ➔ znaczne podniesienie jakości i komfortu życia mieszkańców gminy w efekcie przeprowadzenia licznych przedsięwzięć w infrastrukturę techniczną (przedsięwzięcia w infrastrukturę komunikacyjną, rozbudowa gazociągu, sieci kanalizacyjnej wraz z oczyszczalnią, rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej, wzrost udziału gospodarstw domowych wykorzystujących odnawialne źródła energii) ➔ zbudowanie wizerunku proekologicznego i atrakcyjnego turystycznie obszaru poprzez realizację szeregu inwestycji w zakresie gospodarki niskoemisyjnej (termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i budynków prywatnych, wzrost wykorzystania energii pochodzącej z oze w ogólnym bilansie zużycia energii) oraz infrastruktury turystycznej (ścieżki rowerowe i edukacyjne, itd.) ➔ poprawa warunków infrastruktury do rekreacji i uprawiania sportów, co spowoduje napływ odwiedzających, ale także zwiększy zadowolenie mieszkańców i stanie się podstawą do budowania harmonijnej przestrzeni do życia, a także tworzenia postaw związanych z codzienną aktywnością fizyczną i zmianą nawyków ➔ stworzenie warunków do aktywnego spędzania wolnego czasu będzie stanowić zachętę do pozostawania oraz zamieszkiwania na terenie, co może wpłynąć pozytywnie na zmianę struktury demograficznej obszaru ➔ ożywienie obszaru poprzez nadanie nowych funkcji użytkowych obszarom zdegradowanym i nieużytkowanym (rewitalizacja obszarów zdewastowanych w celu stworzenia miejsc pobudzających lokalną społeczność) ➔ wzrost uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu społeczno-obywatelskim gminy w efekcie przeprowadzonych przedsięwzięć zwiększających dostępność budynków/obiektów/przestrzeni
---	--

→ podniesienie jakości świadczonych usług publicznych w efekcie zagwarantowania dostępu do szerokiego wachlarza e-usług (e-administracja, e-szkolnictwo, itd)					
WSKŹNIKI CZĄSTOWE	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa (2020 rok)	Szacowana wartość docelowa (2030 rok)	Trend rozwojowy wynikający z realizacji Strategii
	Długość dróg o twardej nawierzchni ulepszonej (źródło danych: UG w Kamieniu)	km			
	Długość wybudowanych ścieżek rowerowych (źródło danych: UG w Kamieniu)	km			
	Długość wybudowanych chodników (źródło danych: UG w Kamieniu)	km			
	Udział wydatków majątkowych przeznaczonych na infrastrukturę techniczną w ogólnym budżecie gminy (źródło danych: UG w Kamieniu)	%			
	Liczba inwestycji z zakresu zagospodarowania turystycznego miejsc (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki			
	Udział energooszczędnego oświetlenia ulicznego (źródło danych: UG w Kamieniu)	%			

WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANI A	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa (2020 rok)	Szacowana wartość docelowa (2030 rok)	Trend rozwojowy wynikający z realizacji Strategii
	Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności na wsi ogółem (źródło danych: GUS BDL)	%			
	Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacji sanitarnej (źródło danych: GUS BDL)	%			
	Udział gospodarstw domowych korzystających z OZE (źródło danych: UG w Kamieniu)	%			
	Liczba zmodernizowanych obszarów przestrzeni publicznej (źródło danych: UG w Kamieniu)	szt.			
	Powierzchnia obszarów zdegradowanych, na których prowadzone są działania/przedsięwzięcia rewitalizacyjne (źródło danych: UG w Kamieniu)	Ha			
	Udział zmodernizowanych energetycznie	%			

	budynków użyteczności publicznej w zasobie gminy (źródło danych: UG w Kamieniu)				
	Liczba nowych meldunków w skali roku na terenie gminy (źródło danych: UG w Kamieniu)	osoby /rok			
	Wydatki majątkowe gminy na 1 mieszkańca (źródło danych: UG w Kamieniu)	PLN/osobę			
	Redukcja emisji gazów cieplarnianych: szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (źródło danych: UG w Kamieniu)	tony równoważnika CO2	0	1 500,00	
	Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3-dwustronna interakcja (źródło danych: UG w Kamieniu)	sztuki	0	3	

Źródło: Opracowanie własne

4.6 MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY

Od momentu wejścia w życie znowelizowanej ustawy o samorządzie gminnym, strategię rozwoju gminy muszą być opracowywane z wykorzystaniem zintegrowanego podejścia. Tego rodzaju podejście wymusza konieczność holistycznego planowania i jednoczesnego łącznia ze sobą zagadnień z różnych sfer: społecznej, gospodarczej

i przestrzennej. W zamyśle ustawodawcy kompleksowy dokument ma zapewnić koordynację przestrzenną wszelkich planowanych działań w zgodzie ze zrównoważonym rozwojem i ładem przestrzennym. W związku z tym proces decyzyjny musi następować w oparciu o możliwości wykorzystania przestrzeni pod kątem przewidywanych ingerencji w jej struktury, jak również będzie stanowił odpowiedź na problemy przestrzeni (takie m. in. jak chaotyczne rozpraszanie zabudowy, nieefektywne wykorzystanie przestrzeni skutkujące marnotrawieniem terenów zielonych i rolnych, działania w przestrzeni naruszające krajobraz i dziedzictwo kulturowe, konflikty pomiędzy użytkownikami przestrzeni).

Główną zmianą w zakresie struktury dokumentów strategicznych jest włączenie polityki przestrzennej do polityki rozwoju. W efekcie wymiar przestrzenny zintegrowanych strategii rozwoju ma być realizowany poprzez:

- ukierunkowanie działań do konkretnych obszarów i dopasowanie ich do potrzeb i możliwości tych obszarów,
- określenie zasad i celów polityki przestrzennej oraz struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostki, dla której opracowywana jest strategia (model struktury funkcjonalno-przestrzennej),
- ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej.

Głównym zamierzeniem modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej jest zobrazowanie przyjętej wizji rozwoju, do powstania której przyczynią się efekty realizacji celów rozwojowych strategii, również tych z zakresu zagospodarowania przestrzennego. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej to układ przestrzenny kształtujący funkcjonalność danej jednostki. W jego skład wchodzi rozmieszczenie głównych elementów przyrodniczych i społeczno-gospodarczych oraz obszarów wyróżniających się charakterem i dynamiką procesów rozwojowych wraz z ich zależnościami i powiązaniem. Elementami tej struktury mogą być zarówno poszczególne części tego obszaru, które tworzą złożone systemy (np. ośrodki osadnicze, węzły ekologiczne, tereny produkcji rolniczej), jak i sieci infrastrukturalne, które umożliwiają kontakty pomiędzy poszczególnymi owymi częściami. Struktura funkcjonalno-przestrzenna jest zatem systemem powiązanych ze sobą różnych

elementów zagospodarowania, które w konsekwencji tworzą uzupełniający się wzajemnie organizm.

Jednocześnie ustawodawca nie narzucił konkretnych ram w zakresie tworzenia tego rodzaju modeli, pozostawiając w tym zakresie pełną dowolność. Tak więc treść i sposób przedstawienia modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Kamień zostały wykreowane przy uwzględnieniu charakterystyki terenu gminy, przyjętych kierunków rozwoju i oraz koncepcji ukształtowanej podczas prowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami. Z jednej strony, ze względu na ukształtowanie terenu, historycznie ugruntowane użytkowanie przestrzeni (w tym sieć osadniczą), powiązania komunikacyjne, występujące zasoby naturalne i obszary cenne przyrodniczo, a także wiele innych uwarunkowań zastanych, a z drugiej strony w wyniku zdiagnozowanych w strategii problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, wyodrębniono dwie zasadnicze strefy przestrzenne gminy:

1) Tereny, na których przewidywany jest rozwój zabudowy są wyodrębnione w oparciu o dominujące funkcje:

- a) funkcje usługowe,
- b) funkcje mieszkaniowe,
- c) strefy aktywności gospodarczej

2) Tereny o innych dominujących funkcjach:

- a) tereny zieleni, w tym wiodącej funkcji przyrodniczej i ochronnej
- b) tereny użytkowane rolniczo,
- c) wody.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Kamień uwzględnia zasadę ciągłości realizacji polityk społeczno-gospodarczych i przestrzennych oraz stan zagospodarowania, nie jest on planem zagospodarowania, a jedynie schematem obrazującym sposób funkcjonowania obszaru i przestrzenne odniesienie dla polityk rozwojowych. Głównymi celami kształtowanego modelu struktury są:

- zapewnienie warunków do efektywnego działania podmiotów gospodarczych, głównie przez rozbudowę systemów infrastruktury technicznej i społecznej,

- utrzymanie prawidłowej struktury użytkowania terenów, tj. zachowanie właściwych proporcji między różnymi rodzajami tego użytkowania, zarówno w skali lokalnej, jak i ponadlokalnej,
- alokacja funkcji społeczno-gospodarczych i poszczególnych inwestycji z uwzględnieniem z jednej strony interesów podmiotów gospodarczych, a z drugiej – nadrzędnych interesów społecznych,
- kontrola wykorzystania przestrzeni pod kątem jej efektywności, przy przestrzeganiu warunków racjonalnej eksploatacji zasobów naturalnych i antropogenicznych oraz zachowania walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Jeden z podstawowych wyznaczników tworzenia modelu funkcjonalno-przestrzennego stanowią zapisy dotyczące regionalnej polityki rozwoju nakreślone w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku* (projekt). Dokument delimituje wśród OSI Miejskich Obszarów Funkcjonalnych Chełmski Obszar Funkcjonalny (MOF ośrodka subregionalnego), w skład którego wchodzi: miasto Chełm – jako ośrodek rdzeniowy, gminy wiejskie: Chełm oraz Kamień – jako strefa zewnętrzna MOF. Kierunki działań dla tego typu MOF-ów wynikają przede wszystkim z założeń przyjętych w ramach celu operacyjnego 2.2. *Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych* i skupiają się na działaniach zmierzających do zapewnienia wysokiej jakości życia, zapobiegania i ograniczania rosnących kosztów ekonomicznych, społecznych i ekologicznych związanych z niekontrolowaną suburbanizacją.

Charakterystyka obszarów i kierunki interwencji:

- Jednym z głównych kierunków działań mających ogromne znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Kamień jest budowa infrastruktury przesyłowej gazu ziemnego. W efekcie realizacji przedsięwzięcia nastąpi znaczne podniesienie jakości życia społeczności lokalnej. W związku z tym w ramach struktury funkcjonalno-przestrzennej wyznaczono obszar planowanej rozbudowy sieci gazowej.
- Priorytetem dla władz gminy jest podnoszenie jakości środowiska i komfortu życia mieszkańców. Mając to na względzie wyznaczono obszary doposażenia

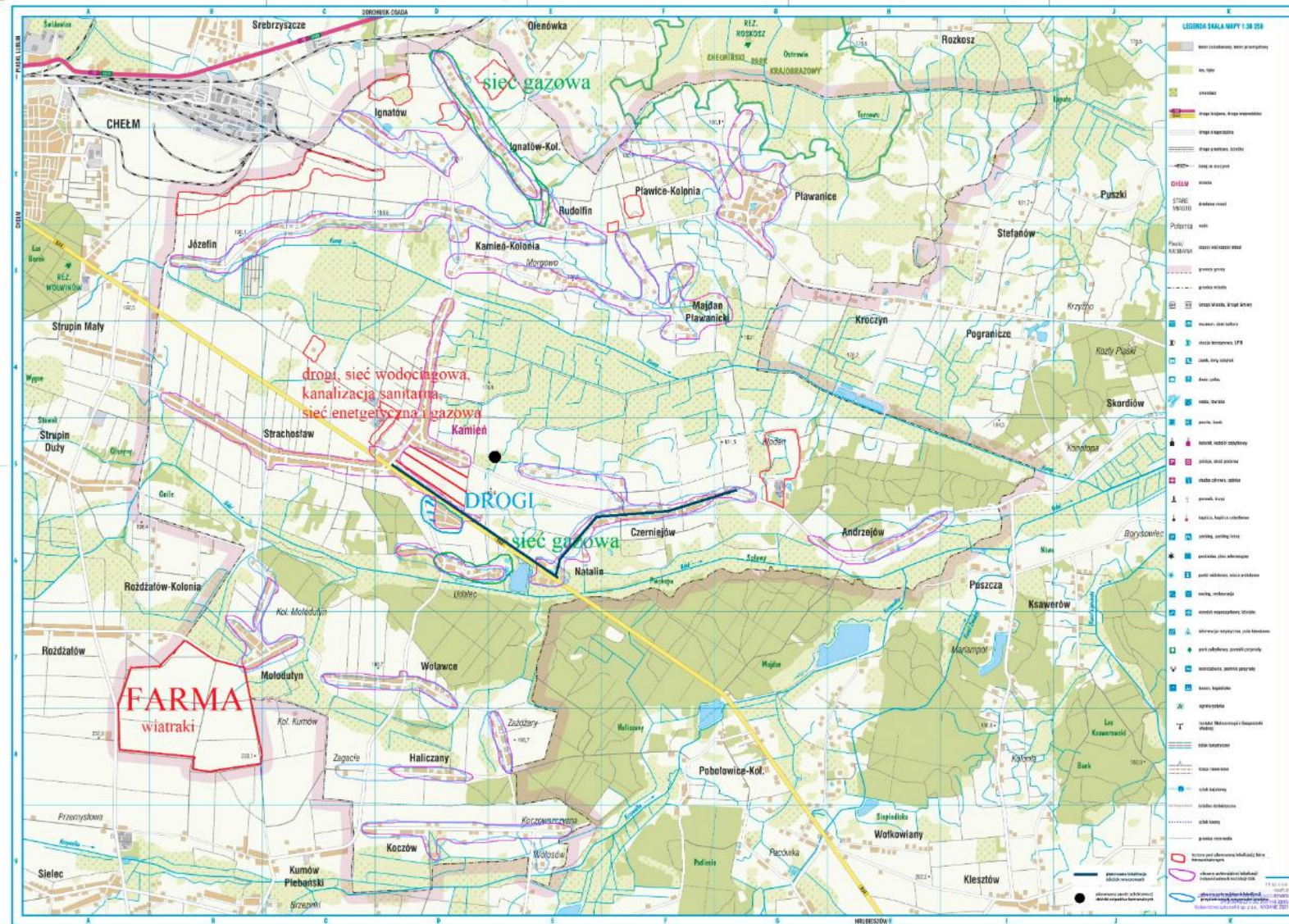
- w sieciową infrastrukturę techniczną, tj. kanalizacyjną, wodociągowa, rozproszonego oczyszczania ścieków.
- ➔ Mając na względzie fakt, iż dostępność komunikacyjna stanowi kluczowy czynnik dla atrakcyjności osadniczej, rynku pracy, turystycznej czy gospodarczej, zaplanowano szereg inwestycji mających na celu znaczną poprawę infrastruktury drogowej (nowe drogi, chodniki, parkingi). Wyznaczono obszary podejmowania interwencji w zakresie rozwoju infrastruktury drogowej.
 - ➔ Kolejną z niezwykle istotnych kwestii mających ogromny wpływ na możliwość gospodarczego rozwoju regionu jest rozbudowa infrastruktury wpływającej na podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru (ścieżki rowerowe i edukacyjne, zbiornik wody, obiekty małej architektury). W ramach wiodących kierunków działań przewidziano szereg przedsięwzięć mających na celu zwiększenie konkurencyjności turystycznej gminy. Wyznaczono obszary realizacji inwestycji w infrastrukturę turystyczną, ze szczególnym uwzględnieniem zbiornika w Natalinie.
 - ➔ Podejmując obowiązek ustawowy utworzenia co najmniej jednego stacjonarnego punktu selektywnego zbierania odpadów komunalnych w gminie, zaplanowano utworzenie PSZOK w Kamieniu.
 - ➔ Mając na względzie kwestię poprawy jakości środowiska naturalnego, co ma bezpośrednie przełożenie na komfort zamieszkiwania, podjęte zostaną działania w zakresie wprowadzenia zasad gospodarki niskoemisyjnej i wpływające na zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska naturalnego, adaptację do zmian klimatu oraz ograniczenie skutków zagrożeń środowiska. Celem działań będzie podniesienie poziomu ochrony przed skutkami zmian klimatu i zagrożeń naturalnych (m.in. zgodnie z kierunkami działań zapisanymi w „Strategicznym Planie Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030”). Wyznaczono tereny realizacji tego rodzaju przedsięwzięć (m.in. retencjonowanie wody, termomodernizacja sektora publicznego oraz prywatnego – gospodarczego i mieszkalnictwa, wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii).
 - ➔ W celu zagwarantowania mieszkańcom dostępu do wysokiej jakości usług publicznych, w tym dostępu do infrastruktury pozwalającej na aktywne spędzanie wolnego czasu, zaplanowano budowę infrastruktury sportowej – dwóch boisk

wielofunkcyjnych ulokowanych przy Szkołach Podstawowych w miejscowościach:
Kamień i Strachosław.

Mapa 3 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Kamień

Źródło danych: Opracowanie własne

4.7 USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ W GMINIE

Kolejnym z wyznaczników świadczących o zastosowaniu zintegrowanego podejścia w planowaniu rozwoju Gminy Kamień, jest określenie w ramach niniejszego dokumentu strategicznego ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie.

Przedstawione w ramach niniejszego dokumentu ustalenia i rekomendacje wskazują przewidywane oraz pożądane działania w dziedzinie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej. Sygnalizują one działania planistyczne niezbędne do realizacji strategii.

Tabela 18 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Kamień

Nazwa obszaru	Charakterystyka	Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju	Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej
Tereny o funkcjach usługowych, w tym użyteczności publicznej	Obszary administracyjno-usługowe, istotne ze względu na obsługę mieszkańców gminy oraz sąsiednich gmin wiejskich, a także skupiające miejsca pracy. Jest to głównie miejscowość Kamień. W miejscowości tej zlokalizowane są m.in. instytucje i obiekty użyteczności publicznej, punkty handlowo-usługowe, w tym tereny obsługi komunikacji o	<ul style="list-style-type: none">→ budowanie roli miejscowości Kamień jako lokalnego lidera usług i handlu→ porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej→ zwiększanie potencjału gospodarczego, w tym wzmacnianie istniejących funkcji usługowych komercyjnych→ podnoszenie jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie dostępu do usług	<ul style="list-style-type: none">→ kształtowanie struktury przestrzennej uwypuklające i wzmacniające znaczenie istniejących obiektów o ważnych funkcjach lokalnych i ponadlokalnych→ mieszanie i dodawanie funkcji→ zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej (układ drogowy, infrastruktura piesza i rowerowa)→ strategiczne planowanie miejsc parkingowych przy kluczowych obiektach→ rewitalizacja obszarów zdegradowanych w celu zwiększenia terenów inwestycyjnych przeznaczonych pod działalność gospodarczą

	znaczeniu ponadlokalnym.		<ul style="list-style-type: none">→ przestrzenie publiczne uwzględniane jako ograniczona część ośrodków osadniczych stanowiącą podstawowy element integrujący układy urbanistyczne lub ruralistyczne i decydujące o atrakcyjności obszaru dla zamieszkania→ w planowaniu terenów usługowych należy zapewnić ochronę ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw, terenów sportowo-rekreacyjnych itp.) przy zachowaniu historycznych założeń, układów urbanistycznych i przestrzeni publicznych→ w celu podkreślenia bogactwa kultury lokalnej oraz wzbogacenia funkcjonalnego rekomenduje się jej eksponowanie w przestrzeni potencjałów kulturowych oraz wykorzystanie dla potrzeb turystyki (m.in. poprzez: zagospodarowanie w formie szlaków turystycznych/tras rowerowych historycznych szlaków handlowych, kulturowych; wykorzystywanie istniejących obiektów dziedzictwa kulturowego jako wzorników w kształtowaniu lokalnej przestrzeni, a także bazy dla tworzenia instytucji kultury; zabezpieczenie zaplecza infrastrukturalnego dla wsparcia twórczości ludowej, a także ośrodków rzemiosła ludowego oraz tworzenia izb regionalnych; objęcie ochroną wszelkich przejawów działalności kulturowej i kulturotwórczej, przetrwałych tradycji,
--	--------------------------	--	---

			<p>obrzędów, stroju ludowego oraz wspieranie współczesnych form kontynuacji tradycji lokalnych, ochronę i eksponowanie miejsc pamięci narodowej, w tym miejsc wydarzeń i walk historycznych)</p> <ul style="list-style-type: none">→ za fundamentalne w zakresie poprawy funkcjonowania układu podstawowych powiązań elektroenergetycznych; modernizację istniejącej infrastruktury energetycznej oraz budowę nowych elementów, a także poprawę stabilności zaopatrzenia w energię z wykorzystaniem energii ze źródeł odnawialnych;→ w celu zapewnienia dostępności do ośrodków obsługi skupiających funkcje usługowe (ośrodek gminy oraz ośrodki gminne innych JST, jak również ośrodek powiatowy i o znaczeniu subregionalnym – miasto Chełm) oraz zwiększenia mobilności mieszkańców lokalne polityki przestrzenne powinny uwzględniać przywrócenie i usprawnienie powiązań komunikacyjnych miejscowości wiejskich z ośrodkami lokalnymi i ponadlokalnym
Tereny funkcjach mieszkaniowych	Obszary mieszkaniowe z przewagą zabudowy jednorodzinnej oraz zagrodowej, zlokalizowane przede wszystkim wzdłuż istniejących najważniejszych dróg na terenie gminy. Obszary te charakteryzują się tradycyjnymi dla	<ul style="list-style-type: none">→ podnoszenie jakości życia i komfortu zamieszkania poprzez realizację przedsięwzięć w zakresie infrastruktury technicznej, z zakresu ochrony środowiska, komunikacyjnej→ zwiększenie atrakcyjności osadniczej gminy	<ul style="list-style-type: none">→ kontynuacja istniejącej struktury przestrzennej i form zabudowy z możliwością jej uzupełnienia→ kształtowanie prawidłowych relacji pomiędzy zabudową związaną z produkcją rolną a zabudową mieszkaniową→ tworzenie spójnej i jednolitego wizerunku obszarów o funkcjach mieszkalnych

	<p>fizjonomii wsi cechami rozplanowania i sposobem sytuowania zabudowy.</p>	<ul style="list-style-type: none">→ zwieszenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy w kontekście rozwoju budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego→ kształtowanie, porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej→ ochrona krajobrazu kulturowego	<ul style="list-style-type: none">→ kształtowanie zieleni m.in. poprzez powiązanie z usługami sportu i rekreacji→ zachowanie szczególnie cennych krajobrazowo jako wolnych od zabudowy→ zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej m.in. poprzez układ dróg publicznych i ścieżek rowerowych→ poprawa dostępności infrastruktury usług społecznych (przedszkola, szkoły, place zabaw, obiekty sportowe skwery)→ w planowaniu terenów mieszkaniowych, należy zapewnić ochronę ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw, terenów sportowo-rekreacyjnych itp.) przy zachowaniu historycznych założeń, układów urbanistycznych i przestrzeni publicznych→ porządkowanie struktur przestrzennych możliwie z zachowaniem skali i form zabudowy charakterystycznej dla terenów wiejskich→ planowanie terenów urbanizacji warunkowanych równoczesną realizacją sieci wodociągowej i kanalizacyjnej;
<p>Tereny mające funkcje stref działalności gospodarczej</p>	<p>Obszary pełniące kluczową rolę dla rozwoju gospodarczego gminy, zlokalizowane w większości w miejscowości Kamień i wzdłuż dróg gminy mających charakter ponadlokalny i regionalny (głównie DW 844).</p>	<ul style="list-style-type: none">→ zwiększanie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej gminy→ uzupełnianie i kreowanie nowej struktury przestrzennej→ koncentracja obszarów wzdłuż obecnych i planowanych ciągów komunikacyjnych,	<ul style="list-style-type: none">→ uzbrajanie terenów zabudowy działalności gospodarczej w infrastrukturę techniczną – kanalizację sanitarną i nakaz odprowadzania ścieków do kanalizacji sanitarnej,→ zwiększanie połączenie z ponadlokalnym układem komunikacyjnym→ realizacja układu kompozycyjno-komunikacyjnego zapewniającego dostępność oraz dobrą

			<p>dystrybucję terenów i ich obsługę</p> <ul style="list-style-type: none">→ wprowadzanie elementów ograniczających negatywny wpływ terenów aktywności gospodarczej na sąsiadującą zabudowę mieszkaniową środowisko i krajobraz (np. strefowanie zabudowy, tworzenie pasów zieleni izolacyjnej i granic przestrzennych)→ zwiększenie powierzchni terenów zieleni→ uciążliwe lub wysokospecjalistyczne aktywności/przedsięwzięcia gospodarcze należy lokalizować w wyodrębnionych strefach umożliwiających eliminację środowiskowych kolizji funkcjonalnych oraz kształtowanie powiązań pomiędzy sferą produkcyjną a bazą badawczo-rozwojową;
<p>Tereny zieleni, w tym o wiodącej funkcji przyrodniczej i ochronnej</p>	<p>Lasy zajmują ok.7% powierzchni gminy. Na obszarze gminy znajdują się następujące formy ochrony przyrody i krajobrazu: Kamień PLH060067 (obszar siedliskowy); Obszar Specjalnej Ochrony (OSO) Chełmskie Torfowiska Węglanowe PLB060002 (obszar ptasi – fragment); Torfowiska Chełmskie PLH060023 (obszar siedliskowy – fragment); Rezerwat przyrody „Roskosz”-fragment, Chełmski Park Krajobrazowy – fragment; użytki ekologiczne). Tereny zieleni obejmują również</p>	<ul style="list-style-type: none">→ wykorzystanie obszarów leśnych oraz ich najbliższego sąsiedztwa do realizacji działań z zakresu rekreacji i wypoczynku (także sportu i turystyki czynnej) oraz ochrony zdrowia i edukacji (ścieżki edukacyjne, szlaki turystyczne, itp)→ ochrona bioróżnorodności biologicznej i zrównoważone wykorzystanie systemu przyrodniczego→ zapobieganie degradacji środowiska leśnego dla zapewnienia harmonijnego rozwoju życia	<ul style="list-style-type: none">→ zapewnienie dużego udziału zieleni w strukturze przestrzennej gminy→ zachowanie istniejących i tworzenie dodatkowych kompleksów leśnych oraz towarzyszących im łąk w dotychczasowym użytkowaniu, uzupełnianie i poszerzanie kompleksów leśnych→ przeznaczenie lasów na cele rekreacyjne uzależnione od utrzymania funkcji ekologicznej ((biologicznej, klimatycznej itp.) oraz drożności przestrzeni leśnej→ organizacja ścieżek edukacyjnych i stref wejścia do lasu wyposażonych w miejsca parkingowe, infrastrukturę rowerową, tablice informacyjne i małą architekturę, umożliwiającą edukację, rekreację i wypoczynek→ wykorzystanie istniejącego potencjału endogenicznego dla rozwoju obszarów

	<p>zieleni urządzoną, strefy rekreacyjno-wypoczynkowe i obszary o funkcjach turystycznych. Są to obszary mające charakter obszaru dopełniającego systemu przyrodnicze. Pełnią głównie rolę rekreacyjno-społeczną i turystyczną.</p>	<p>mieszkańców gminy</p> <ul style="list-style-type: none">→ zwiększenie dostępności terenów zieleni→ wykorzystanie potencjału przyrodniczego do stworzenia atrakcyjnej oferty aktywnego spędzania czasu wolnego→ poprawa jakości zamieszkania oraz atrakcyjności osadniczej	<ul style="list-style-type: none">→ rekreacyjno-wypoczynkowych, sportowych i turystycznych→ porządkowanie istniejących i tworzenie nowych zespołów zieleni→ zwiększenie dostępności komunikacyjnej: pieszej, rowerowej oraz samochodowej→ umożliwienie lokalizacji obiektów budowlanych związanych z funkcją obszarów i usługami wspierającymi te funkcje, w tym niezbędnej infrastruktury – przy założeniu minimalizowania negatywnego oddziaływania obiektów na krajobraz→ w granicach korytarzy ekologicznych: utrzymanie przestrzeni wolnych od zabudowy, zapewnienie odpowiednich rozwiązań przestrzennych umożliwiających migrację zwierząt (np. mosty ekologiczne, przepusty, estakady itp.) w przypadku konieczności sytuowania nasypów ziemnych poprzecznie do osi korytarza, w tym kształtowanie naturalnych alternatywnych sposobów łączności ekologicznej (obejść ekologicznych), kształtowanie pasmowe struktury przyrodniczej (łąk, zadrzewień i zakrzewień śródpolnych), uwzględnianie zwiększania ciągłości leśnych korytarzy ekologicznych poprzez zalesienie, odbudowa stosunków hydrologicznych→ lokalne dokumenty planistyczne winny zawierać zapisy dotyczące ograniczenia działań wpływających negatywnie na obszary chronione
Tereny użytkowane rolniczo	W strukturze gruntów Gminy Kamień dominują użytki rolne, które	→ Zachowanie specyfiki i tożsamości gminy wiejskiej	→ utrzymanie zwartych kompleksów użytków rolnych i zielonych z zadrzewieniami

	<p>zajmują ok. 81% powierzchni całej gminy. Obszar ten obejmuje: grunty orne, łąki, pastwiska oraz sady.</p>	<ul style="list-style-type: none">→ zachowanie, ochrona przed wykorzystaniem zasobów w postaci gleb wysokiej jakości i przydatności rolniczej→ zachowanie i ochrona systemu przyrodniczego→ rozwój rolnictwa ekologicznego	<p>śródpolnymi oraz otuliną biologiczną cieków wodnych</p> <ul style="list-style-type: none">→ kontynuacja rolniczego sposobu użytkowania terenów, szczególnie w obrębie zwartych kompleksów gleb o wysokiej jakości i przydatności rolniczej→ przeciwdziałanie rozdrobnieniu→ arealu rolnego i realizacja procesu scalania gruntów→ realizacja przedsięwzięć zalesień gruntów najłabszych, nieużytków i gruntów rolniczo nieprzydatnych→ umożliwienie przekształcenia gruntów rolnych w tereny o innym użytkowaniu, jak: lasy, agroturystyka, turystyka, rekreacja, sport, wypoczynek, produkcja energii ze źródeł odnawialnych, parki i inne tereny zieleni urządzonej→ priorytetowe podejście do indywidualnych /sąsiedzkich systemów zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzanie i oczyszczanie ścieków→ w celu ochrony walorów przestrzeni rolniczej rekomenduje się: minimalizowanie negatywnego oddziaływania na krajobraz obiektów kubaturowych poprzez ograniczenie zajmowanej przez nie powierzchni oraz wysokości obiektów, ochrona otwarc widokowych i szerokich panoram przed zwartymi ciągami zabudowy zachowanie w dotychczasowym użytkowaniu gruntów nieleśnych posiadających walory przyrodnicze (np. łąki wewnątrz i na obrzeżach kompleksów leśnych), utrzymanie istniejących warunków gruntowo-wodnych
--	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none">→ wyznaczenie obszarów prowadzenia rolnictwa ekologicznego, w ramach którego następuje wyeliminowanie nawozów sztucznych, środków chemicznych i organizmów genetycznie modyfikowanych→ w celu ochrony terenów rolnych przed degradacją oraz minimalizowania negatywnych skutków ekonomicznych związanych z rozpraszaniem zabudowy, rekomenduje się:<ul style="list-style-type: none">ograniczenia w zakresie wyznaczania nowych terenów zabudowy poza terenami istniejącego zainwestowania (dopuszcza się możliwość włączenia w granice tych terenów, nieruchomości lub ich części położonych pomiędzy zainwestowanymi nieruchomościami, stanowiącymi dopełnienie istniejących struktur zabudowy); zachowanie dotychczasowego sposobu użytkowania terenów rolnych (upraw polowych, łąk i pastwisk); niwelowanie potencjalnych konfliktów przestrzennych poprzez kształtowanie prawidłowych relacji pomiędzy zabudową związaną z produkcją rolną a zabudową mieszkaniową
Wody	Obszar obejmuje zbiorniki i ciek wodne w przestrzeni gminy oraz ich bezpośrednią otulinę biologiczną. Największy zbiornik wodny na terenie gminy znajduje się w miejscowości Natalin (Zalew Natalin). Przez północną część	<ul style="list-style-type: none">✓ ochrona istniejącego systemu zbiorników i cieków wodnych✓ poprawa klas czystości wód na obszarze całej gminy✓ wykorzystanie zbiorników i cieków wodnych dla rozwoju funkcji związanych ze	<ul style="list-style-type: none">→ ochrona bezpośredniej otuliny biologicznej cieków wodnych zasadniczo z zakazem zabudowy kubaturowe (wyjątki: funkcje związane ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem czy turystyką)→ w zakresie zbiornika wodnego w Natalinie zabudowa o funkcjach turystyczno-rekreacyjnych,

	gminy przepływa ciek wodny Kacapa przez południową Udal	sportem, rekreacją, wypoczynkiem czy turystyką, przy pełnej ochronie systemu przyrodniczego	w tym elementy drobnych usług → wprowadzenie zakazu podejmowania przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w bliskiej odległości od otuliny biologicznej cieków wodnych
--	---	---	--

Źródło: Opracowanie własne

4.8 SPÓJNOŚĆ KIERUNKÓW ROZWOJU GMINY Z KIERUNKAMI WYNIKACJĄCYMI ZE STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI WRAZ Z ZAKRESEM PLANOWANYCH DZIAŁAŃ

Cele strategiczne oraz cele operacyjne ujęte w niniejszej Strategii odnoszą się do zidentyfikowanych problemów mieszkańców na obszarze Gminy Kamień, są również spójne z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu o randze krajowej i wojewódzkiej. Wobec tego komplementarność celów wyznaczonych w Strategii z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność realizacji dokumentu.

Jednym z podstawowych gwarantów efektywnej polityki rozwoju jest pogłębiona diagnoza terytoriów, tj. rozpoznanie zasobów endogenicznych potencjałów, które można wykorzystać do rozwoju, jak również określenia barier rozwojowych i obszarów, które powinny być wsparte, co ma prowadzić do większego różnicowania i lepszego dopasowania interwencji w zależności od specyfiki tych terytoriów. W ten sposób identyfikowane są obszary wsparcia, w tym o szczególnym charakterze, czyli obszary strategicznej interwencji.

Znowelizowana ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju wskazuje na konieczność realizacji koncepcji wzmocnienia obszarów o szczególnych warunkach

społecznych, gospodarczych i przestrzennych, do których konieczne jest skierowanie wiązki zintegrowanych interwencji publicznych – tzw. obszarów strategicznej interwencji (OSI). Obowiązek wskazywania interwencji w OSI na poziomie krajowym, regionalnym lub lokalnym (opcjonalnie) oraz powiązanie obszarów strategicznej interwencji ze wsparciem inwestycyjnym (finansowanym z różnych źródeł) lub regulacyjnym ma jeden cel. Jest nim ukierunkowanie dostępnych instrumentów na rozwiązywanie problemów zwłaszcza na tych obszarach, gdzie kumulacja negatywnych zjawisk jest na tyle duża, że uniemożliwia rozwój.

Obszary strategicznej interwencji (OSI) - to określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne.²⁸

Zgodnie z *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030* (KSRR 2030) na poziomie krajowym wyodrębniono cztery Obszary Strategicznej Interwencji:

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją
- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze
- wschodnia Polska
- województwo śląskie.

Obszarami zagrożonymi trwałą marginalizacją są obszary wiejskie oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze usytuowane często z dala od dobrze rozwijających się stolic województw. Są one wewnętrznie bardzo zróżnicowane pod względem sytuacji społeczno-gospodarczej i dotyczących ich problemów. Główne bariery i problemy tych obszarów są jednak najczęściej związane z nieefektywną gospodarką i słabo funkcjonującym rynkiem pracy oraz problemami demograficznymi. Często występują ponadto: ubóstwo, braki w wyposażeniu podstawowej infrastruktury, a także niska dostępność transportowa i usługowa tych obszarów. Wyróżniają je m.in. problemy strukturalne w rolnictwie, wolny proces dezagrarnizacji lokalnych gospodarek²⁹, niski poziom przedsiębiorczości i niski zasób pozarolniczych miejsc

²⁸ art. 5 ust. 6b ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2020 poz. 1378)

²⁹ Przez dezagrarnizację rozumie się postępujący wzrost roli funkcji pozarolniczych w dostarczaniu mieszkańcom źródeł utrzymania, a więc odchodzenie od dominacji funkcji rolniczej w strukturze gospodarczej obszarów wiejskich

pracy. Na tych obszarach identyfikuje się relatywnie niski poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych mieszkańców, niską mobilność zawodową, a tym samym niski poziom atrakcyjności inwestycyjnej. Problemem jest również deprivacja infrastruktury publicznej co negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców. Obszary te borykają się z niekorzystną sytuacją demograficzną (starzenie się społeczeństwa, odpływ młodych i lepiej wykształconych osób, wyludnienie), a także ze słabym dostępem do podstawowych usług publicznych i dużym zapotrzebowaniem na świadczenia pomocy społecznej. Istotną kwestią jest wreszcie niewystarczająca zdolność instytucjonalna JST do efektywnego i skutecznego zarządzania procesami rozwojowymi. Istotnym zagrożeniem jest dalsze pogarszanie się i tak słabej pozycji konkurencyjnej tych obszarów oraz zmniejszanie się ich udziału w procesach rozwojowych, co może prowadzić do ich trwałej społecznej i ekonomicznej marginalizacji. Kierowanie interwencji do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją ma służyć wyeliminowaniu lokalnych barier wzrostu i optymalnego wykorzystania istniejących na miejscu, jak i w otoczeniu potencjałów gospodarczych, w tym lokalnie dostępnych zasobów energetycznych. W przeciwnym razie stagnacja prowadzić może do pogłębiania ich problemów rozwojowych i trwałej marginalizacji. Działania w ramach polityki regionalnej co do zasady będą miały formę zintegrowanych pakietów i będą indywidualnie dostosowane do potrzeb, problemów i możliwych do wykorzystania potencjałów rozwojowych danego terytorium. Ich celem będzie zniwelowanie deficytów i przyspieszenie przekształceń strukturalnych, zwiększenie tempa lub zainicjowanie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru w oparciu o wykorzystanie regionalnych i lokalnych potencjałów. Polityka regionalna zostanie ukierunkowana na promocję i wsparcie inwestycji prywatnych wykorzystujących lokalne zasoby, na integracji świadczenia usług w skali obszaru powiązanego funkcjonalnie. Wspierana też będzie aktywizacja podmiotów publicznych, prywatnych, ekonomii społecznej i mieszkańców na rzecz rozwoju i współpracy, w tym poprzez szersze wykorzystanie partnerstw publiczno-publicznych i międzysektorowych. Polityka regionalna dodatkowo zostanie ukierunkowana na pobudzanie procesów rozwojowych, m.in. poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej i terenów inwestycyjnych. Prowadzone będą również działania

w zakresie rewitalizacji i odnowy wsi w obszarach zdegradowanych. W przypadku działań dotyczących obszarów położonych wzdłuż granicy zewnętrznej UE skoncentrują się one z jednej strony na zmniejszeniu ich peryferyjności - poprzez poprawę dostępności do lokalnych i regionalnych ośrodków rozwoju, a z drugiej - na wykorzystaniu możliwości, jakie oferuje współpraca transgraniczna.³⁰

Zgodnie z załącznikiem 1. *Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021-2027* do KSRR 2030 Gmina Kamień znalazła się na 113 pozycji www. listy. W związku z tym jest ona usytuowana w obszarze **OSI: obszary zagrożone trwałą marginalizacją**.

Wschodnia część kraju w największym stopniu skupia obszary zagrożone marginalizacją, a jej województwa -lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie- znajdują się w grupie regionów o zdecydowanie niższym poziomie konkurencyjności w porównaniu do średniej w Unii Europejskiej. **Gmina Kamień należy również do OSI Wschodnia Polska.**

Zgodnie ze *Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r.*³¹ w OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne wyznaczono:

- MOF ośrodka wojewódzkiego (LOM) - 22 gmin, w tym:**
 - miasta: Lublin i Świdnik (tworzące rdzeń LOM) będące terenem koncentracji funkcji metropolitalnych,
 - miasta satelitarne: Lubartów, Łęczna, Piaski, Bychawa, Bełżyce, Nałęczów – będące ośrodkami rozwijającymi wyspecjalizowane funkcje społeczno-gospodarcze wspomagające ośrodek centralny LOM,
 - gminy położone w obszarze aglomeracji: gm. Konopnica, Jastków, gm. Głusk i Wólka - jako tereny koncentracji przedsiębiorczości pozarolniczej,
 - gminy położone poza aglomeracją: Niemce, Niedzwica Duża, Garbów, Mełgiew, Wojciechów, Strzyżewice, Jabłonna, Lubartów, Spiczyn i Kamionka.

³⁰ Na podstawie: *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030*

2. **MOF ośrodków subregionalnych**, tj.:

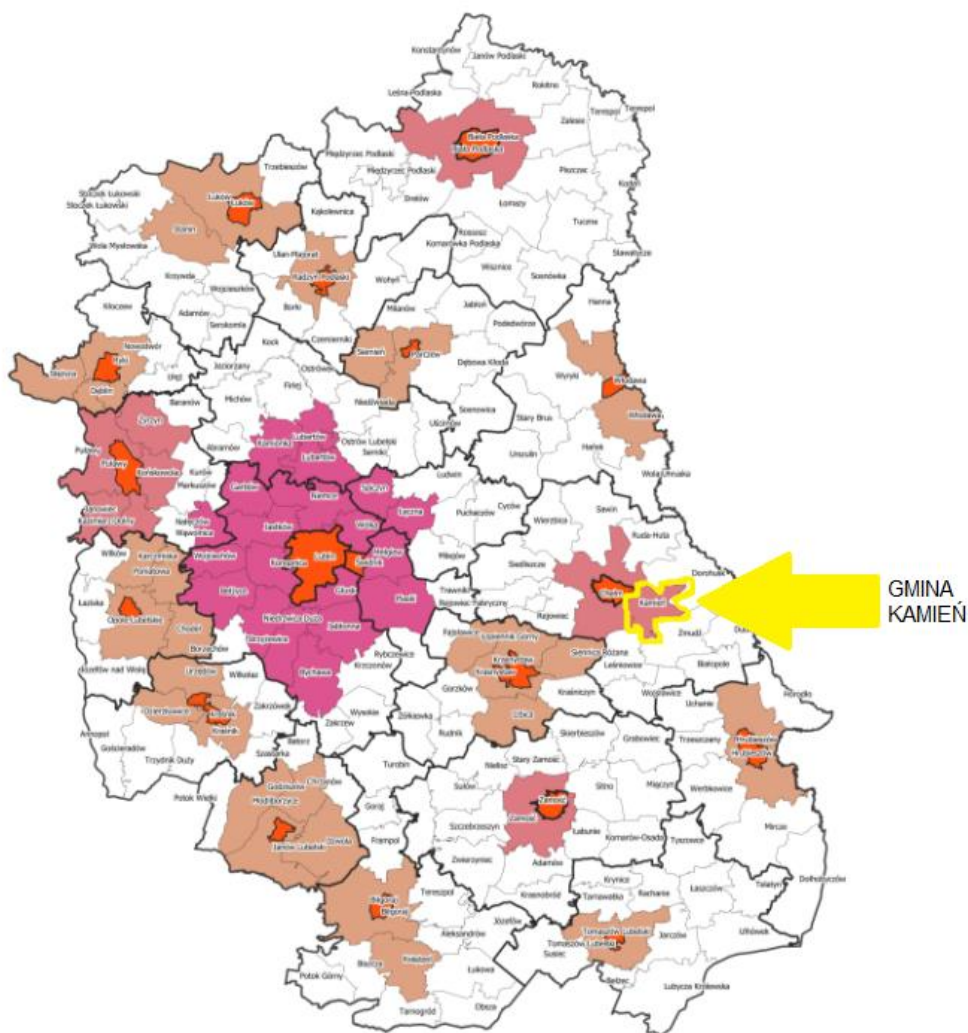
- Białej Podlaskiej, w tym: miasto Biała Podlaska – jako ośrodek rdzeniowy, gmina wiejska Biała Podlaska – jako strefa zewnętrzna MOF,
- **Chelma, w tym: miasto Chełm – jako ośrodek rdzeniowy, gminy wiejskie: Chełm oraz Kamień – jako strefa zewnętrzna MOF**,
- Puław, w tym: miasto Puławy – jako ośrodek rdzeniowy, gmina miejsko-wiejska Kazimierz Dolny oraz gminy wiejskie: Końskowola, Puławy, Janowiec i Żyrzyn – jako strefa zewnętrzna MOF,
- Zamościa, w tym: miasto Zamość – jako ośrodek rdzeniowy, gmina wiejska Zamość – jako strefa zewnętrzna MOF.

3. **MOF ośrodków lokalnych**, tj. obszary funkcjonalne wszystkich pozostałych miast powiatowych w województwie:

- Biłgoraja, w tym: miasto Biłgoraj – jako ośrodek rdzeniowy, gminy wiejskie: Biłgoraj i Księżpol – jako strefa zewnętrzna MOF,
- Hrubieszowa, w tym: miasto Hrubieszów – jako ośrodek rdzeniowy, gmina wiejska Hrubieszów – jako strefa zewnętrzna MOF,
- Janowa Lubelskiego, w tym: część miejska gminy miejsko-wiejskiej Janów Lubelski – jako ośrodek rdzeniowy, część wiejska gminy miejsko-wiejskiej Janów Lubelski, gmina miejsko-wiejska Modliborzyce oraz gminy wiejskie Dzwola i Godziszów – jako strefa zewnętrzna MOF,
- Krasnegostawu, w tym: miasto Krasnystaw – jako ośrodek rdzeniowy, gmina wiejska Krasnystaw, Siennica Różana, Łopiennik Górny i Izbica – jako strefa zewnętrzna MOF,
- Kraśnika, w tym: miasto Kraśnik – jako ośrodek rdzeniowy, gminy wiejskie: Kraśnik, Dzierzkowice i Urzędów – jako strefa zewnętrzna MOF,
- Łukowa, w tym: miasto Łuków – jako ośrodek rdzeniowy, gminy wiejskie: Łuków i Stanin – jako strefa zewnętrzna MOF,
- Opolu Lubelskiego, w tym: część miejska gminy miejsko-wiejskiej Opole Lubelskie – jako ośrodek rdzeniowy, część wiejska gminy miejsko-wiejskiej Opole Lubelskie, gmina miejsko-wiejska Poniatowa oraz 2 gminy wiejskie Chodel i Karczmiska – jako strefa zewnętrzna MOF, Parczewa, w tym: część miejska gminy miejsko-wiejskiej Parczew – jako ośrodek rdzeniowy, część

- wiejska gminy miejsko-wiejskiej Parczew oraz gmina wiejska Siemień – jako strefa zewnętrzna MOF,
- ➔ Radzyna Podlaskiego, w tym: miasto Radzyń Podlaski – jako ośrodek rdzeniowy, gmina wiejska Radzyń Podlaski oraz gmina wiejska Borki – jako strefa zewnętrzna MOF,
 - ➔ Ryk, w tym: część miejska gminy miejsko-wiejskiej Ryki oraz gmina miejska Dęblin – jako ośrodek rdzeniowy, część wiejska gminy miejsko-wiejskiej Ryki oraz gmina wiejska Stężycza – jako strefa zewnętrzna MOF,
 - ➔ Tomaszowa Lubelskiego, w tym: miasto Tomaszów Lubelski – jako ośrodek rdzeniowy, gmina wiejska Tomaszów Lubelski – jako strefa zewnętrzna MOF,
 - ➔ Włodawy, w tym: miasto Włodawa – jako ośrodek rdzeniowy, gmina wiejska Włodawa – jako strefa zewnętrzna MOF.

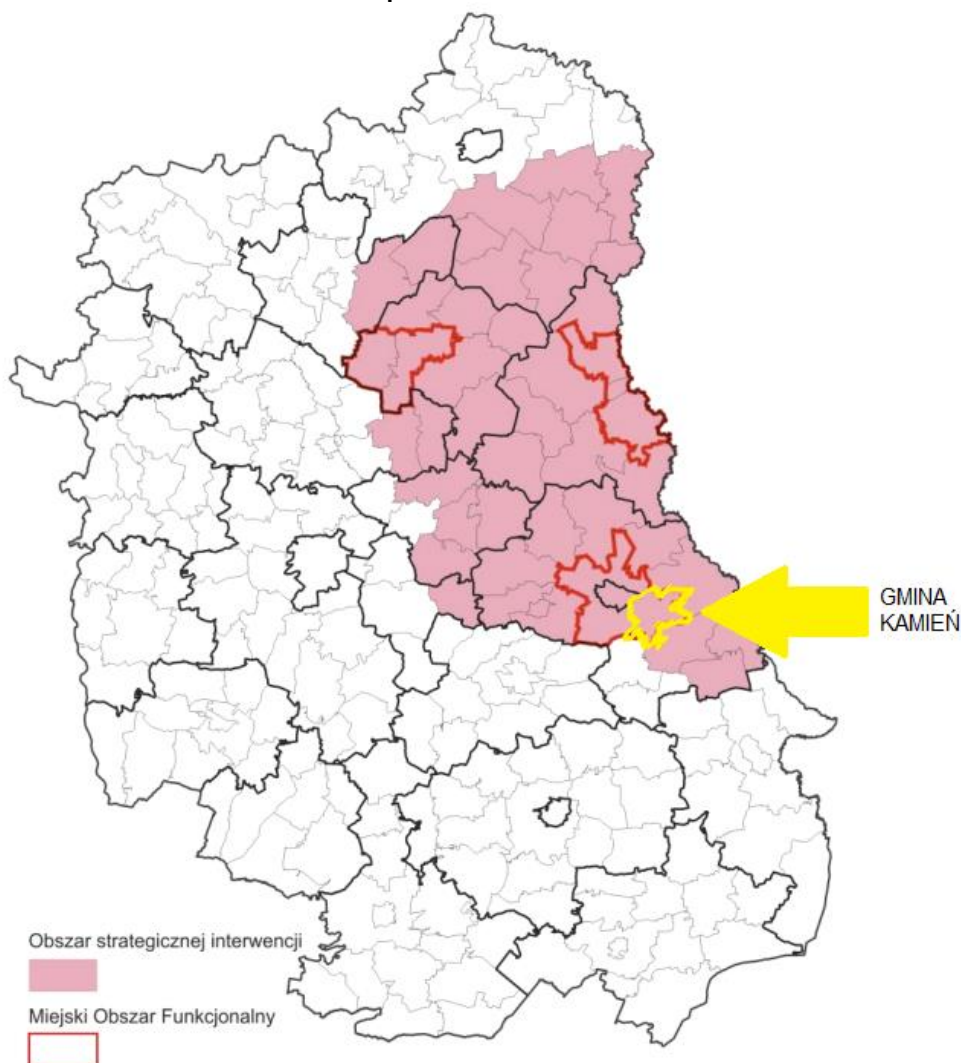
Mapa 4 OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030*

Gmina Kamień znajduje się również w OSI POLESIE. Przesłanki delimitacji tego OSI to: bardzo duża koncentracja terenów cennych przyrodniczo, mających szczególne znaczenie w kształtowaniu powiązań ekologicznych, liczne występowanie naturalnych i sztucznych zbiorników wodnych, sprzyjające rozwojowi gospodarki rybackiej, występowanie znacznej ilości torfowisk i mokradeł - duża wrażliwość na destabilizację stosunków wodnych, niska jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, przede wszystkim ze względu na dominującą przewagę słabych gleb, znaczna powierzchnia użytków zielonych, sprzyjająca rozwojowi gospodarki hodowlanej, wysoki poziom nasłonecznienia, położenie na trasie przebiegu krajowych i europejskich powiązań transportowych (drogowych i kolejowych) w południowej strefie OSI.

Mapa 5 OSI Polesie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030*

Na poniższym schemacie zaprezentowano kierunki interwencji / tematyczne obszary wsparcia OSI Polesie w kontekście realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030

Rysunek 7 Kierunki interwencji / tematyczne obszary wsparcia OSI Polesie w kontekście realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030

5.CZEŚĆ WDROŻENIOWA

Biorąc pod uwagę długookresowy charakter *Strategii Rozwoju Gminy Kamień na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r.* należy podkreślić, że wdrażanie jej założeń jest procesem ciągłym, wymagającym stałego śledzenia zmian prawnych, gospodarczych, politycznych oraz elastyczności w dostosowaniu się do wytycznych w zakresie pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych. W efekcie realizowanych przedsięwzięć stopniowo będą osiągnane cele i w związku z tym będą zmieniały się priorytety.

Rysunek 8 Schemat wdrażania Strategii

Źródło: Opracowanie własne

Wdrożenie *Strategii Rozwoju Gminy Kamień na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r.* zależy w głównej mierze nie od odpowiedzialnego za jej opracowanie Wójta Gminy Kamień, ale od poziomu zaangażowania w realizację działań partnerów

społeczno-gospodarczych. Wobec tego, system realizacji Strategii uwzględni różnorodność instytucjonalną i organizacyjną. Proces wdrożenia Strategii oparty będzie o zasady wielopodmiotowego i wielopoziomowego zarządzania. Sygnalizuje to, że prowadzona będzie w tym zakresie efektywna współpraca z wieloma podmiotami publicznymi, lokalnymi i regionalnymi, reprezentantami sektora prywatnego i społecznego.

Mając na względzie usytuowanie Strategii u podłoża struktury zarządzania strategicznego oraz operacyjnego Gminy Kamień, jako definicję przyjęto wykorzystanie wiedzy, doświadczeń oraz dobrych praktyk z zakresu zarządzania programami, rozumianymi jako zespoły projektów powiązanych ze sobą i realizowanych dla osiągnięcia celu strategicznego określonego w ramach programu. Strategia ma charakter operacyjny i jako taka identyfikuje organizacyjne struktury wdrażające planowane cele, działania, zadania oraz ustalenia. Na strukturę organizacyjną składają się dwa typy podmiotów:

- podmioty wykonawcze, czyli jednostki sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego realizujące wyznaczone kierunki działań służące urzeczywistnieniu założonych celów,
- podmioty zarządzające, czyli koordynujące wdrożenie Strategii, jako całości, a przy tym prowadzące jego aktualizację, monitoring i ocenę.

Jako wyłączne kompetencje Rady Gminy Kamień zastrzeżono:

- podjęcie uchwały o przystąpieniu do opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy, określającej szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym tryb konsultacji w szczególności z sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami gminy oraz z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie
- uchwalenie Strategii Rozwoju Gminy;
- nadzór nad realizacją Strategii Rozwoju Gminy;
- opiniowanie i uchwalanie zmian i aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy.

Jako wyłączne kompetencje Wójta Gminy Kamień zastrzeżono:

- sporządzenie projektu Strategii Rozwoju Gminy

- realizację zapisów Strategii w części dotyczącej sektora publicznego,
- zagwarantowanie i uwzględnienie w planach budżetowych finansowania kierunków działań ujętych w Strategii, zgodnie z założonym udziałem Gminy Kamień;
- podejmowanie decyzji o konieczności weryfikacji zapisów Strategii Rozwoju Gminy na podstawie inicjatywy m.in. gminnych jednostek czy partnerów społeczno-gospodarczych
- stymulowanie i koordynacja działań podejmowanych przez różnorodne podmioty i środowiska, jak również na mobilizacja oraz integrowanie zasobów pozostających w ich dyspozycji – na rzecz realizacji celów oraz kierunków interwencji.

Instytucje i podmioty, zaangażowane w proces wdrażania Strategii można podzielić na trzy główne grupy:

- sektor publiczny – władze samorządowe gminy, urząd gminy i jednostki gminne, jednostki samorządu terytorialnego różnych szczebli, w tym np. gminy sąsiednie,
- sektor biznesowy – przedsiębiorcy, kluczowi pracodawcy, organizacje otoczenia biznesu, zrzeszenia gospodarcze itp.
- sektor społeczny – mieszkańcy, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, liderzy społeczni i osoby publiczne, reprezentanci młodzieży itp.

Realizacja i wdrażanie Strategii opierać się będzie na następujących zasadach:

- **ZASADA RÓWNOWAŻENEGO ROZWOJU** - przewiduje podejmowanie działań i tworzenie warunków dla generowania rozwoju całej jednostki, ale z uwzględnieniem potrzeb i potencjałów charakterystycznych dla różnych jej części; działania te zapewnią respektowanie ustaleń dokumentów w zakresie społeczno-gospodarczym i przestrzennym.
- **ZASADA CELOWOŚCI I EFEKTYWNOŚCI INTERWENCJI** – polega na zapewnieniu spójności działań różnych partnerów z celami Strategii, optymalizacji stosowanych metod i środków dla osiągnięcia założonych celów.
- **ZASADA NADRZĘDNOŚCI** - Strategia Rozwoju Gminy będzie stanowić dokument nadrzędny w stosunku do innych dokumentów na poziomie lokalnym. Determinuje to konieczność zapewnienia spójności wszystkich typów dokumentów opracowanych na szczeblu lokalnym z celami wyznaczonymi w ww. dokumencie.

- **ZASADA PARTNERSTWA I WSPÓŁPRACY**- przewiduje ona nawiązanie ścisłej współpracy instytucji publicznych i innych podmiotów realizujących w sposób bezpośredni lub pośredni działania związane z implementacją Strategii, jak również mieszkańców i ich organizacji oraz przedstawicieli świata biznesu i nauki, tak aby w pełni angażować endogeniczne zasoby dla dynamicznego rozwoju gminy.
- **ZASADA WIELOSZCZEBLOWEGO ZARZĄDZANIA I ZINTEGROWANYCH PROJEKTÓW** – sensem przedmiotowej zasad jest podejmowanie skoordynowanych działań i inwestycji prorozwojowych realizowanych przez różne podmioty i finansowanych z różnych źródeł w celu zapewnienia ich komplementarności i znacznej wartości dodanej. Realizacja zintegrowanych projektów zapewni znacznie większe korzyści niż prowadzenie punktowych, odseparowanych od siebie działań i inwestycji.

5.1 STRUKTURA ZARZĄDZANIA I WDRAŻANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY

W skład struktury zarządzania systemem wdrożenia Strategii wchodzi Rada Gminy Kamień (odpowiedzialna za uchwalanie dokumentu i jego głównych kierunków, a także opiniowanie jego zmian i aktualizację) oraz Wójt Gminy Kamień (odpowiedzialny za bieżący nadzór nad realizacją Strategii, dbałość o zagwarantowanie środków finansowych na jego skuteczną realizację oraz pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania, podejmowanie decyzji o potrzebie dokonania zmian dokumentu).

Samorząd Gminy Kamień będzie zaangażowany w realizację Strategii poprzez następujące obszary aktywności:

- **OBSZAR BEZPOŚREDNICH KOMPETENCJI**-Samorząd jest odpowiedzialny za programowanie i późniejszą koordynację wdrażania dokumentu strategicznego. Główna jego rola sprowadza się do sprawowania funkcji strategiczno-kontrolnej nad wdrażaniem Strategii. Równolegle Samorząd jest wykonawcą działań przypisanych kompetencyjnie tej jednostce samorządu terytorialnego i wykonuje je w ramach własnych struktur (Urząd Gminy w Kamieniu i gminne jednostki

organizacyjne) bądź we współpracy z jednostkami autonomicznymi wobec samorządu lokalnego.

- **OBSZAR POŚREDNIEGO ODDZIAŁYWANIA-** obejmuje animacje projektów i działań, które finalnie realizowane będą przez partnerów społeczno-gospodarczych. W przypadku przedsięwzięć podejmowanych wspólnie przez Samorząd Gminy Kamień z innymi partnerami społeczno-gospodarczymi Samorząd może zapewnić udział i realizację roli lidera w partnerstwie oraz partycypację finansową.

Zgodnie z właściwością gminy, zarządzanie i koordynacja wdrażania Strategii prowadzona będzie w strukturach organizacyjnych Urzędu Gminy w Kamieniu w ramach **Zespołu ds. wdrażania Strategii. W skład przedmiotowego zespołu wchodzić będą pracownicy zajmujący następujące stanowiska: ds. ochrony środowiska, rolnictwa i funduszy europejskich, ds. infrastruktury technicznej, planowania przestrzennego inwestycji i zamówień publicznych, ds. oświaty i spraw społecznych, ds. geodezji i gospodarki gruntami, ds. obsługi rady gminy i działalności gospodarczej.** Zadania realizowane przez każdą z osób zajmujących ww. stanowiska wykonywane będą w ramach swoich kompetencji.

Do zadań Zespołu ds. wdrażania Strategii będzie należało:

- przygotowanie, koordynowanie oraz wdrażanie przedsięwzięć ujętych w ramach wykazu kierunków działań służących realizacji celów Strategii,
- uaktualnianie i kontynuacja procesu planowania, także w odniesieniu do poszerzenia Strategii o działania uwzględniające inne kategorie;
- dalsze programowanie procesów rozwojowych, wykraczających poza okres realizacji niniejszego dokumentu strategicznego (tj. rok 2030)
- koordynowanie, animowanie i inspirowanie działań społeczności lokalnej służących wdrożeniu zamierzeń Strategii,
- monitorowanie realizacji i ewaluacja procesu wdrażania Strategii;
- przygotowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów wdrażania Strategii,
- harmonizowanie i poszerzanie partnerstwa,
- poszukiwanie nowych źródeł finansowania działań.

Mając na względzie konieczność włączenia w proces wdrażania Strategii niemal całości struktury organizacyjnej Urzędu Gminy w Kamieniu czy gminnych jednostek

organizacyjnych, ww. Zespół będzie miał możliwość wydawania wiążących dyspozycji i rekomendacji kadrze kierowniczej poszczególnych komórek i jednostek w omawianym zakresie. Zespół będzie pełnił nadzór merytoryczny nad innymi podmiotami (w zakresie odpowiadającym powierzonym im do realizacji przedsięwzięciom) w celu zapewnienia uzyskania właściwego poziomu poszczególnych wskaźników oraz zachowania wysokiego stopnia partycypacji społecznej.

Wśród podmiotów zaangażowanych w strukturę zarządzania i wdrażania Strategii znajduje się również Zespół ds. opracowania Strategii, który czuwał na bieżąco i uczestniczył aktywnie w pracach nad opracowywaniem dokumentu.

W proces opracowania, wdrażania i monitorowania Strategii Rozwoju Gminy Kamień zaangażowane zostały różne grupy podmiotów i instytucji, w tym m.in.:

- ➔ Administracja rządowa – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie,
- ➔ Administracja samorządowa – w tym m.in. sąsiednie gminy i Zarząd Województwa
- ➔ Instytucje i podmioty sektora społecznego – w tym m.in. organizacje pozarządowe, organizacje społeczne, fundacje;
- ➔ Instytucje i podmioty sektora gospodarczego- w tym m.in. przedsiębiorstwa, ośrodki innowacji, klastry, grupy producentów, instytucje otoczenia biznesu, organizacje i zrzeszenia gospodarcze, izby gospodarcze, organizacje pracodawców.

Istotną rolą we wdrażaniu Strategii będą odgrywali partnerzy społeczno-gospodarczy, w tym m.in. jednostki sektora publicznego (administracja rządowa, samorządowa) i organizacje sektora społecznego, instytucje i organizacje sektora gospodarczego (adekwatnie do zakresu ich kompetencji) i inne. Przedmiotowa rola sprowadzać się będzie w głównej mierze do realizacji projektów własnych poszczególnych podmiotów, jak również inicjowanie działań na rzecz zmian organizacyjnych czy legislacyjnych tak, by rozwiązania systemowe wspierały realizację ustaleń Strategii. Na szczególną uwagę zasługuje tu również idea partnerstwa, której głównym zamierzeniem jest uzyskanie efektu synergii prowadzonych działań. Dlatego też partnerstwa zawierane w celu realizacji różnego rodzaju zamierzeń będą stanowiły niezwykle istotny mechanizm włączania partnerów społeczno-gospodarczych w proces rozwoju lokalnego.

Tabela 19 System wdrażania kierunków działań Strategii Rozwoju Gminy

Kierunki działań określone w ramach poszczególnych celów strategicznych/celów operacyjnych	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Podmioty uczestniczące w realizacji	Podmiot monitorujący
CEL STRATEGICZNY 1. WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO/ CEL OPERACYJNY 1.1 ROZWÓJ OFERTY WYCHOWAWCZO-EDUKACYJNEJ	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, w tym, biblioteka, placówki edukacyjne, NGO, liderzy społeczni	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 1. WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO/ CEL OPERACYJNY/1.2 AKTYWIZACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ I WZMACNIANIE KAPITAŁU LUDZKIEGO	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, w tym, biblioteka, placówki edukacyjne, NGO, liderzy społeczni	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 1. WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO/ CEL OPERACYJNY 1.3 PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, GOPS, liderzy społeczni	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 1. WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO/ CEL OPERACYJNY 1.4 ZWIĘKSZANIE BEZPIECZEŃSTWA MIESZKAŃCÓW W WYMIARZE PUBLICZNYM, ZDROWOTNYCH I SPOŁECZNYM	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 1. WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO/ CEL OPERACYJNY 1.5 POPRAWA JAKOŚĆ ŚWIADCZONYCH USŁUG PUBLICZNYCH I ROZWÓJ POTENCJAŁU ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 2. ROZWÓJ GOSPODARKI WZMACNIAJĄCY KONKURENCYJNOŚĆ	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki	Zespół ds. wdrażania Strategii

OBSZARU / CEL OPERACYJNY 2.1 POBUDZANIE LOKALNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI		gminne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, urząd marszałkowski, mieszkańcy, lokalni przedsiębiorcy	
CEL STRATEGICZNY 2. ROZWÓJ GOSPODARKI WZMACNIAJĄCY KONKURENCYJNOŚĆ OBSZARU / CEL OPERACYJNY 2.2 PODNOSZENIE KWALIFIKACJI I KONKURENCYJNOŚCI PRODUCENTÓW ROLNYCH	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, urząd marszałkowski, mieszkańcy, lokalni przedsiębiorcy	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 2. ROZWÓJ GOSPODARKI WZMACNIAJĄCY KONKURENCYJNOŚĆ OBSZARU / CEL OPERACYJNY 3.3 WSPIERANIE ROZWOJU LOKALNEGO PRZETWÓRSTWA ROLNEGO	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, urząd marszałkowski, mieszkańcy, podmioty ekonomii społecznej, lokalni przedsiębiorcy	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 3. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNY OBSZARU / CEL OPERACYJNY 3.1 POPRAWA DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ OBSZARU	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, urząd marszałkowski, starostwo powiatowe	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 3. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNY OBSZARU / CEL OPERACYJNY 3.2 ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, urząd marszałkowski, mieszkańcy, Polska Spółka Gazownictwa, lokalni przedsiębiorcy	Zespół ds. wdrażania Strategii

CEL STRATEGICZNY 3. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ PRZESTRZENNO- FUNKCJONALNY OBSZARU / CEL OPERACYJNY 3.3 POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA NATURALNEGO I OCHRONA BIORÓŻNORODNOŚCI OBSZARU	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, urząd marszałkowski, mieszkańcy, przedsiębiorcy prowadzący działalność w zakresie OZE, lokalni przedsiębiorcy	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 3. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ PRZESTRZENNO- FUNKCJONALNY OBSZARU / CEL OPERACYJNY 3.4 POPRAWA ŁADU PRZESTRZENNEGO I ESTETYKI OBSZARU	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, urząd marszałkowski, starostwo powiatowe mieszkańcy	Zespół ds. wdrażania Strategii

Źródło: Opracowanie własne

5.2 SYSTEM OBIEGU INFORMACJI W RAMACH ZARZĄDZANIA STRATEGIĄ ROZWOJU GMINY

System obiegu informacji, jaki i środków finansowych związanych z wdrożeniem zaplanowanych kierunków działań będzie realizowany przez Zespół ds. wdrażania Strategii zgodnie z dotychczasowymi zarządzeniami i instrukcjami kancelaryjnymi obowiązującymi w Urzędzie Gminy w Kamieniu. W oparciu o *Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 roku w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych (Dz.U. 2011 nr 14, poz. 67)* w Urzędzie Gminy w Kamieniu wprowadzono stosowne procedury, które rozstrzygają zakres odpowiedzialności i kompetencji poszczególnych jednostek urzędu, regulują zasady przepływu informacji w urzędzie, a także środków finansowych pozostających w dyspozycji jednostki samorządu terytorialnego.

Obieg informacji poza strukturą Urzędu Gminy w Kamieniu zapewnią stałe spotkania Zespołu ds. opracowania Strategii, na których będą przekazywane informacje nt. postępu wdrażania poszczególnych kierunków działań, w tym informacje o środkach zaangażowanych poza budżetem gminy. Kolejnym z elementów będą coroczne sprawozdania przedkładane Radzie Gminy Kamień przez Zespół ds. wdrażania Strategii.

5.3 MONITOROWANIE REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU GMINY

Celem monitoringu, prowadzonego przez podmioty zaangażowane w ten etap, jest ocena stopnia realizacji celów i kierunków działania określonych w dokumencie strategicznym. Monitorowanie dostarczać będzie informacji na temat postępów i efektów wdrażania Strategii oraz spełnia wiele funkcji, w tym m.in. diagnostyczne, korekcyjne, promocyjne i mobilizacyjne. Wyżej wymieniona ocena obejmować będzie weryfikację stopnia wdrożenia poszczególnych wskaźników określających oczekiwane rezultaty wprowadzanych działań.

Monitoring oznacza systematyczne obserwowanie jakiegoś procesu i odnotowywanie jego zmieniającego się stanu w celu uzyskania wiedzy o jego przebiegu. Tak rozumiany monitoring spełnia również rolę systemu wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach. System monitorowania wdrażania Strategii został tak skonstruowany, aby umożliwiać dokonywanie obiektywnych pomiarów poszczególnych wskaźników w przyjętych odstępach czasu, dzięki czemu możliwa będzie ocena efektywności realizowanych przedsięwzięć. Głównym celem monitorowania będzie dostarczenie informacji, na podstawie których nastąpi ocena postępu prowadzonych działań oraz weryfikacja tempa i kierunku zmian, do których proces ten zmierza. Dzięki monitoringowi prowadzona będzie identyfikacja trudności lub nieprawidłowości we wdrażaniu Strategii. Zagwarantuje on również zgodność realizacji przedsięwzięć z przyjętymi założeniami wcześniej zatwierdzonymi celami, a także spełnia funkcję wewnętrznej kontroli, obejmującej ocenę skuteczności i terminowości realizacji poszczególnych działań względem przyjętego harmonogramu, a także kontrolę końcową – sprawdzenie czy ustalone cele zostały osiągnięte.

Wśród instytucji i podmiotów, które będą brały udział w procesie monitoringu stopnia realizacji Strategii Rozwoju Gminy znajdują się:

- Zespół ds. wdrożenia Strategii
- odpowiednie stanowiska w strukturze Urzędu Gminy w Kamieniu oraz gminnych jednostek organizacyjnych sprawujące nadzór i kontrolę nad poszczególnymi sferami istotnymi dla procesu wdrożenia celów Strategii,
- Wójt Gminy Kamień – jako organ wykonawczy jest odpowiedzialny za monitorowanie i analizowanie procesów rozwojowych;
- Rada Gminy Kamień - jako organ stanowiący, uchwała Strategię, rozpatruje raporty i sprawozdania dotyczące przebiegu wdrażania założeń dokumentu oraz zapoznaje się z wynikami monitorowania Strategii.
- Komitet Społeczny – powoływany opcjonalnie element systemu wdrażania Strategii.

Podstawowym podmiotem monitorującym oraz dokonującym ewaluacji osiągnięcia założonych wskaźników będzie **Zespół ds. wdrażania Strategii**. Jego rola obejmować będzie jednocześnie monitoring oraz sprawozdawczość. **Sprawozdania z postępów wdrażania założeń Strategii** przedkładane będą przez ww. Zespół Radzie Gminy Kamień w **cyklach rocznych** (w formie sprawozdania rocznego), a także **okresowych** (za lata 2021-2025 oraz 2026-2029) oraz **na koniec okresu obowiązywania** dokumentu strategicznego (na koniec roku 2030). Sprawozdania podawane będą do publicznej wiadomości. Zespół ds. wdrażania Strategii przeprowadzać będzie również procedury wyboru wykonawców usług niezbędnych w procesie wdrażania strategii oraz odpowiedzialny będzie za koordynowanie zadań wynikających z umów z wykonawcami. Spotkania Zespołu odbywać się będą w zależności od potrzeb, lecz nie rzadziej niż raz na kwartał. W spotkaniach Zespołu będą mogły uczestniczyć inne osoby pochodzące z sektora prywatnego czy publicznego (pracowników innych gminnych jednostek organizacyjnych czy odrębnych instytucji), odpowiedzialne za koordynację konkretnych projektów/działań/przedsięwzięć. Urzeczywistnianie celów Strategii następować będzie zarówno poprzez realizację konkretnych projektów/przedsięwzięć, jak również szersze długofalowe działania (np. planowanie przestrzenne, promocja gospodarcza czy turystyczna, itp.).

Monitoring Strategii prowadzony będzie w oparciu o następujące zasady:

1. Monitoring realizowany będzie w cyklu rocznym, okresowym (za lata 2021-2025 oraz 2026-2029) oraz na zakończenie okresu obowiązywania dokumentu.
2. Głównym dokumentem w procesie monitoringu będzie Raport Monitoringowy.
3. Monitoring prowadzony będzie w oparciu o wytyczone wskaźniki rozwoju określone dla każdego z celów Strategii (określone w Rozdziale: 4.5 OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, W TYM W WYMIARZE PRZESTRZENNYM ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA)
4. Źródłem weryfikacji stopnia osiągnięcia wyznaczonych wskaźników będą dane statystyczne, dane źródłowe znajdujące się w dyspozycji Urzędu Gminy w Kamieniu, gminnych jednostek organizacyjnych bądź też partnerów realizujących swoje przedsięwzięcia, które jednocześnie będą przyczyniały się do urzeczywistniania celów Strategii.
5. W obiektywnie uzasadnionych przypadkach wskaźniki mogą ulegać modyfikacji.
6. Punktem odniesienia, w procesie weryfikacji wskaźników będą dane pochodzące z końca 2020 r., bądź też inne – w uzasadnionych przypadkach.
7. W procesie monitoringu, w sytuacji braku postępów, które świadczyłyby o odpowiednim poziomie wdrażania Strategii, identyfikowane będą bariery implementacji.
8. Za przeprowadzanie monitoringu odpowiedzialny będzie Zespół ds. wdrażania Strategii.
9. Proces monitoringu prowadzony będzie z uwzględnieniem form szerokiej partycypacji społecznej – poprzez zaangażowanie Zespołu ds. opracowania Strategii oraz konsultacje społeczne.

Monitoring musi być działaniem prowadzonym stale, a nie jedynie działaniem naprawczym i chwilowym. Proces ten powinien angażować wielu interesariuszy oraz być częścią szerokich procesów partycypacyjnych. Monitoring powinien obejmować przede wszystkim stan realizacji poszczególnych zdań/kierunków działań oraz wskaźników przypisanych do celów operacyjnych.

Sprawozdawczość (prowadzona w ramach monitoringu) obejmuje zbieranie informacji związanych z wdrażaniem poszczególnych przedsięwzięć

z uwzględnieniem celów i działań, w postaci danych liczbowych, finansowych, wskaźników i innego rodzaju informacji oraz przekazanie ich odpowiednim jednostkom w określonej formie i terminach. Sprawozdawczość zakłada bieżący i periodyczny przepływ informacji, co pozwala na uchwycenie nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania Strategii Rozwoju Gminy.

Opcjonalnym elementem systemu wdrażania Strategii jest **Komitet Społeczny**. W celu zapewnienia możliwie szerokiego zaangażowania innych podmiotów (nie tylko publicznych) w realizację Strategii możliwe jest powołanie w strukturze zarządczej Komitetu Społecznego - reprezentatywnej grupy przedstawicieli strony społecznej i biznesowej. Komitet stanowi ważny kanał komunikacji między stroną publiczną a interesariuszami w kontekście najważniejszych rozstrzygnięć zawartych w dokumencie.

Powołanie Komitetu powinno nastąpić poprzez wyłonienie w demokratycznej procedurze reprezentatywnych przedstawicieli różnych grup interesariuszy, z dążeniem do zachowania „parytetu”. Komitet pełni rolę konsultacyjno-doradczą. Wśród zadań Komitetu Społecznego znajdują się w szczególności: opiniowanie kierunków rozwoju proponowanych w strategii, projektu strategii oraz zmian, inicjowanie i proponowanie nowych projektów/ kierunków działań/ przedsięwzięć, rozwiązań organizacyjnych. Członków Komitetu Społecznego powoływać będzie Zespół ds. wdrażania Strategii spośród przedstawicieli różnych grup interesariuszy. Komitet stanowić będzie podstawowy kanał komunikacji pomiędzy przedstawicielami gminy a pozostałymi interesariuszami.

5.4 SYSTEM WPROWADZANIA ZMIAN W REAKCJI NA ZMIENNOŚĆ OTOCZENIA

Proces wdrożenia założeń Strategii, jako wielowymiarowy i rozciągnięty w czasie, podlegał będzie wpływowi czynników zewnętrznych, co będzie implikowało niezbędność okresowej aktualizacji dokumentu strategicznego oraz jego aktualizacji ponadprogramowej w razie zaistnienia takiej potrzeby.

Podstawą do podjęcia działań naprawczych i ewentualnej aktualizacji Strategii będzie stanowił system monitorowania i ewaluacji. Aktualizacja Strategii następować będzie w przypadku, gdy: stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów, zaistnieje potrzeba wprowadzenia do programu nowego zadania, zmiany harmonogramu realizacji, planu finansowego lub konieczność aktualizacji wskaźników. Dodatkowo, w przypadku wystąpienia nagłych zmian w otoczeniu wpływających na Strategii, może nastąpić aktualizacja ponadprogramowa.

Wprowadzenie ewentualnych poprawek i aktualizacji Strategii będzie wymagało przyjęcia odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy, tak aby program mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. W celu zachowania przejrzystości Strategii wszelkie zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Gminy w postaci rejestru zmian. Jednocześnie wszelkie zmiany w dokumencie strategicznym będą jednak musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne. W trakcie wdrażania Strategii będą mogli być również uwzględnieni dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących w programie). Akceptowane będą te inicjatywy, które mogą się przyczynić do sukcesu wdrożenia dokumentu.

Podstawę do reakcji na zmienność otoczenia i ewentualnych korekt na poziomie wyznaczonych kierunków działań będzie prowadzona rokrocznie ewaluacja. Ewentualne korekty będą w miarę potrzeby wprowadzane raz do roku, a w przypadkach uzasadnionych – także doraźnie.

Pierwszą ewaluację okresową zaplanowano na początek 2026 roku. W jej ramach zostanie przeprowadzony przegląd uzasadnień dla korekt celów operacyjnych w reakcji na zmienność otoczenia. W sytuacji stwierdzenia konieczności korekty co najmniej dwóch celów operacyjnych w ramach tego samego celu strategicznego – zostanie przeanalizowana także ewentualność korekty takiego celu strategicznego.

Nie przewiduje się zmiany celów strategicznych w całym horyzoncie Strategii. Procedura aktualizacji Strategii obejmuje następujące elementy:

- Zgłoszenie przez interesariuszy (mieszkańcy, podmioty działające na obszarze gminy) przedsięwzięć/kierunków działań przyczyniających się do realizacji celów

Strategii lub innej proponowanej zmiany. Propozycje będzie można zgłaszać w formie pisemnej do Urzędu Gminy w Kamieniu przy wykorzystaniu karty projektu oraz formularz zgłaszania uwag umieszczonych na stronie internetowej gminy: <https://www.kamien.gmina.pl/> oraz dostępnych w ww. urzędzie.

- ➔ Weryfikacja zgłoszonych przedsięwzięć-kierunków działań lub propozycji innych zmian przez Zespół ds wdrażania Strategii.
- ➔ Podjęcie decyzji o włączeniu lub odmowie włączenia zgłoszonych działań/kierunków działań bądź innej proponowanej zmiany do Strategii.
- ➔ Podjęcie decyzji wspólnie przez Zespół ds. Strategii oraz Wójta Gminy Kamień o konieczności aktualizacji Strategii.

5.5 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Bogaty wachlarz działań realizowanych w celu urzeczywistnienia zamierzeń Strategii przez różnego rodzaju podmioty i instytucje, będzie wymagał zaangażowania środków finansowych pochodzących z różnych źródeł. Niezwykle istotne dla sfinansowania działań przewidzianych w ramach niniejszego dokumentu strategicznego ma katalog środków publicznych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych (w tym szczególną rolę będą odgrywały środki budżetu UE w perspektywie finansowej 2021-2027). Sukces wdrażania zakładanych celów Strategii zależny będzie od zapewnienia odpowiednich źródeł finansowania planowanych zadań/przedsięwzięć/kierunków działań. Jednoznaczne określenie tych źródeł, w kontekście zapewnienia spójności i efektywności realizowanych przedsięwzięć, jest zadaniem złożonym, ponieważ system finansowania zadań publicznych charakteryzuje się wielopoziomowością i hierarchicznością (poziom regionalny, krajowy i europejski), a za jego rozwój i właściwą organizację odpowiedzialnych jest wiele różnych podmiotów z różnych szczebli zarządzania. Występują również różne formy finansowania przedsięwzięć: dotacje, instrumenty finansowe, formuła partnerstwa publiczno-prywatnego.

Skuteczny proces pozyskiwania środków finansowych wymaga wypracowania odpowiedniego systemu organizacji i koordynacji. Przedmiotowy proces powinien przede wszystkim uwzględniać zróżnicowanie wariantów finansowania przedsięwzięć

wskazanych w Strategii (źródła i formy). Niezwykle istotną kwestią jest odejście od typowego systemu grantowego oraz wypracowanie zasad korzystania z funduszy zwrotnych. Niebagatelne znaczenie ma również korzystanie z funduszy bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską. Podstawy stanowią: dywersyfikacja oraz ciągłość działań, które pozwolą na wypracowanie długoterminowego planu finansowego, a także wdrażanie inwestycji bardziej ryzykownych, często o charakterze innowacyjnym czy eksperymentalnym.

Zakres działań przewidzianych w Strategii jest szeroki i wielowątkowy oraz obejmuje ich realizację przez różnego rodzaju podmioty (z sektora publicznego i prywatnego). Wobec tego niezbędne będzie poszukiwanie różnych źródeł finansowania zaplanowanych działań, w tym m.in. środki w ramach Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i innych. Kluczową rolę przypisać należy również krajowym środkom publicznym.

Zasady finansowania przedsięwzięć Strategii:

- 1) wykorzystywanie różnych form finansowania – dotacje oraz różnego rodzaju instrumenty finansowe, w tym zwrotne (pożyczki, poręczenia, gwarancje)
- 2) dywersyfikacja i łączenie różnych źródeł finansowania przedsięwzięć
- 3) wykorzystywanie ze środków europejskich na różnych poziomach - program regionalny, programy krajowe, programy współpracy międzynarodowej i transgranicznej (Program Współpracy Transgranicznej PL – BA – UA)
- 4) udział w międzynarodowych projektach sieciowych np. programy Interreg, Central Europe
- 5) wykorzystywanie funduszy bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską np. LIFE, Horyzont, COSME, itp.

Wśród głównych źródeł finansowania Strategii znajdują się:

- ➔ środki własne Gminy Kamień – budżet jednostki samorządu terytorialnego będzie stanowić jedno z podstawowych źródeł finansowania przedsięwzięć zawartych w Strategii
- ➔ środki z budżetu Unii Europejskiej w ramach pakietu legislacyjnego polityki spójności na lata 2021-2027 – środki z budżetu UE w ramach pakietu legislacyjnego polityki spójności na lata 2021-2027 przewidziane w ramach krajowych programów operacyjnych, regionalnych programów operacyjnych, środków na rozwój obszarów wiejskich dostępne w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej,

- środki z budżetu UE dostępne w ramach instrumentów (programów) bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską (dotyczą one głównie następujących zagadnień: wsparcie MŚP, kształcenie, w tym kształcenie ustawiczne, współpraca międzyregionalna i transgraniczna, szkolenie, a także energetyka i kwestie klimatyczne),
- środki budżetu państwa (instrumenty wspierające działania prorozwojowe na poziomie i lokalnym) oraz środki budżetu Województwa Lubelskiego - środki budżetu państwa lub samorządu województwa dostępne w ramach istniejących oraz nowych instrumentów takich, jak porozumienie terytorialne (art. 14rb ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju);
- środki pochodzące z krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych
- środki pochodzące od partnerów publicznych (inne jednostki samorządu terytorialnego) zaangażowanych we wspólną realizację przedsięwzięć (środki przeznaczone na sfinansowanie zadań w całości lub stanowiące wkład własny do projektów wspartych środkami zewnętrznymi),
- środki organizacji społeczno-gospodarczych (sektora prywatnego- środki angażowane w efekcie samodzielnej realizacji projektów, wykorzystanie środków własnych do montażu finansowego w projektach wdrażanych dzięki programom pomocowym, inwestycje w formule partnerstwa publiczno-prywatnego),
- dodatkowe formy wsparcia dostępne w ramach specjalnych linii budżetowych, np. tarczy antykryzysowych,
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe.

5.6 PARTYCYPACJA SPOŁECZNA

Partycypacja społeczna została wprowadzona jako filar działań na różnych etapach (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, w tym finansowanie, monitorowanie i ewaluacja) procesu rozwoju społeczno-gospodarczego odbywającego się na terenie Gminy Kamień. Głównym celem tego rodzaju podejścia jest chęć podniesienia skuteczności i trwałości wyznaczonych kierunków działań oraz zwiększenia gotowości i świadomości mieszkańców o partycypacyjnym

współdecydowaniu o obszarze gminy. Niezwykle istotne jest wzbudzenie przeświadczenia społeczeństwa o realnej możliwości decydowania o losach wspólnoty samorządowej. Ponadto włączenie szerokiego grona interesariuszy w proces planowania rozwoju realizuje zasadę partnerstwa, polegającą na łączeniu szerokiego grona partnerów (w szczególności lokalnych społeczności i przedsiębiorców, a także ekspertów) w procesy programowania i wdrażania Strategii oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu, także z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty wdrożenia dokumentów mają dotyczyć. Przedmiotowa zasada bazuje na założeniu, że otoczenie środowiska lokalnego jest najważniejszym elementem tworzenia dokumentu, który ma stanowić narzędzie do projektowania konstruktywnych zadań, podejmowanych w celu rozwiązywania problemów i eliminacji niepożądanych zjawisk, a tym samym podnoszących jakość życia mieszkańców terenów zdegradowanych.

Zarówno proces analizowania i diagnozowania sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy Kamień, jaki i społeczny odbiór zagadnień objętych sytuacją kryzysową, odbywał się metodą partycypacyjną, u podstaw której leży przekonanie o niezbędności włączania mieszkańców i partnerów społecznych w przebieg planowania procesu rozwoju społeczno-gospodarczego danej jednostki organizacyjnej. Od samego początku autorzy niniejszego dokumentu, tj. samorząd gminy, uczestnicy oraz moderatorzy procesu, kładli szczególny nacisk na wagę rozwiązań organizacyjnych (poszukiwanie nowych dróg dojścia) oraz potrzebę zmiany społecznej świadomości w zakresie szukania innych rozwiązań problemów na obszarach kryzysowych, poza tworzeniem na nich kolejnych, nowych inwestycji.